

JAARVERSLAG 2017

Stichting Pensioenfonds SABIC

JAARVERSLAG 2017

STICHTING PENSIOENFONDS SABIC

Inhoudsopgave

1 Voorwoord	5
2 Kerncijfers	11
3 Verslag van het bestuur	15
3.1 Financiële ontwikkelingen in 2017	16
3.2 De pensioensector naar een nieuwe toekomst	17
3.3 Organisatie & beleid	18
3.4 Financiële positie	34
3.5 Risicomanagement	40
3.6 Vermogensbeheer	53
3.7 Pensioenen	59
3.8 Communicatie	60
3.9 Blik vooruit	63
4 Jaarrekening	67
4.1 Balans per 31 december	68
4.2 Staat van baten en lasten	69
4.3 Kasstroomoverzicht	70
4.4 Grondslagen voor de waardering	71
4.5 Toelichting op de balans	75
4.6 Toelichting op de staat van baten en lasten	86
4.7 Toelichting op de actuariële analyse	91
4.8 Toelichting op het kasstroomoverzicht	91
4.9 Gebeurtenissen na balansdatum	91
5 Overige gegevens	93
5.1 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	94
6 Overige informatie	101
6.1 Verslag van de Visitatiecommissie	102
6.2 Verslag van de Verantwoordingsorgaan	107
6.3 Actuariële verklaring	112
6.4 Rapportage compliance officer	114
6.5 Personalia	115
7 Afkortingen en begrippen	119
8 Summary in English	125

1 Voorwoord

SPF

1 Voorwoord

2017 was een goed jaar voor Stichting Pensioenfonds SABIC (SPF). Dat blijkt vooral uit de verbetering van de financiële positie, de dekkingsgraad groeide van 106,8% eind 2016 naar 114,7% eind 2017. De beleidsdekkingsgraad steeg van 102,0% naar 112,9% en was daarmee wettelijk hoog genoeg om gedeeltelijk toeslagen te kunnen verlenen aan de deelnemers (dit kan vanaf een beleidsdekkingsgraad van 110%) per 1 januari 2018. De stijging van de dekkingsgraad werd veroorzaakt door de gestegen rente (waardoor de verplichtingen in waarde afnamen) en door de beleggingsresultaten. De waarderingsrente van de verplichtingen steeg gedurende het jaar met 0,16% van 1,37% tot 1,53%, terwijl het rendement op de beleggingen gedurende 2017 6,6% bedroeg. De beleidsdekkingsgraad van SPF was aan het einde van het jaar lager dan de vereiste dekkingsgraad van 124,6% waardoor SPF zich nog in een reservetekort bevond. Als gevolg hiervan heeft het fonds begin 2018 een nieuw herstelplan opgesteld en ingediend bij DNB. Hieruit bleek dat het fonds voldoende herstelkracht heeft om binnen de vereiste hersteltermijn van 10 jaar te kunnen herstellen naar de vereiste dekkingsgraad.

SPF heeft de ambitie de actieve deelnemers een welvaartsvast en de pensioengerechtigden en slapers een waardevast pensioen te kunnen bieden. Ondanks de betere financiële positie eind 2017 is de achterstand in toeslagverlening verder opgelopen. De kans op het volledig inhalen van deze achterstand voor alle betrokken deelnemers is laag. In het geval de dekkingsgraad weer sterk zou dalen, zouden ook nog steeds kortingen noodzakelijk kunnen zijn. De economische omstandigheden en de wet- en regelgeving (vereiste buffers) spelen hierbij nog altijd een grote rol. De kans op korten is echter wel afgenomen als gevolg van de verbeterde financiële positie.

Eind 2016 heeft de voorzitter, Frank Mortier, te kennen gegeven dat hij de onderneming zou verlaten. Het bestuur heeft daarop uit haar midden Jo Mastenbroek benoemd tot voorzitter. In maart 2017 is de heer Leon Jacobs door de werkgever voorgedragen als lid van het bestuur. Na het doorlopen van de toetsing door DNB is hij door het bestuur per 11 mei 2017 benoemd waarmee het bestuur weer compleet is.

In 2017 heeft de toekomst van ons pensioenstelsel de gemoederen danig beroerd, zowel in het maatschappelijke debat als in de politiek en de kabinetsformatie. Wij vragen ons af of deze discussie wel zo op het scherpst van de snede gevoerd zou moeten worden. Nederland heeft immers volgens diverse consultancybureaus nog steeds een van de beste pensioenstelsels ter wereld. Daarnaast geldt dat de gemiddelde dekkingsgraad van de Nederlandse pensioenfondsen ondanks de lage rente een behoorlijk herstel heeft laten zien. Alle reden om de pensioenstelsel discussie met enige nuancering te voeren. In de politiek en zeker in de maatschappelijke kring lijkt de visie over de toekomst van het pensioenstelsel zich onverminderd voort te zetten.

De uitkomst van de maatschappelijke aandacht voor pensioenen lijkt dat er van de individuele deelnemer meer gaat worden verwacht. Niet alleen doordat de risico's meer dan voorheen bij de deelnemer komen te liggen, maar ook doordat de deelnemer steeds meer voor de eigen oudedagsvoorziening en financiële planning moet gaan zorgen. De gevolgen van deze maatschappelijke dialoog zijn ook zichtbaar in de pensioensector waar, inspelend op deze discussie, nagedacht wordt over individuele pensioenapitalen. De meningen verschillen of deze ontwikkeling ten gunste is van de individuele deelnemer. Dat is terug te zien in politieke discussies en zeker ook bij de verschillende pensioendagen.

Het is duidelijk dat goede communicatie over pensioen relevanter is dan ooit tevoren. Als de deelnemer steeds meer verantwoordelijkheid moet dragen over zijn pensioen, dan moet de deelnemer in elk geval goed geïnformeerd worden om beslissingen te kunnen nemen. Het bestuur heeft deze ontwikkeling ook herkend en werkt aan een optimalisatie van de communicatie met de deelnemer. Ook bij SPF heeft de deelnemer steeds meer keuzemomenten voor wat betreft zijn pensioen en het bestuur verwacht dat die trend zich zal voortzetten

Over het jaar 2017 is het interne toezicht nog uitgevoerd door de Visitatie Commissie. Per 1 januari 2018 neemt een nieuw fondsorgaan, de Raad van Toezicht, het stokje over van de Visitatie Commissie. Het bestuur ziet uit naar een constructieve samenwerking met dit nieuwe fondsorgaan waarvan de leden inmiddels, in samenspraak met het Verantwoordingsorgaan, zijn benoemd. Verder is in 2017 Jeanette Cox aangesteld als adviseur van de Financiële Commissie en het bestuur, ter versterking van het risico-beheer overeenkomstig het voornemen van het bestuur in 2016.

In 2015 heeft het bestuur besloten tot een interne collectieve waardeoverdracht per 1 januari 2016 van alle pensioenaanspraken naar één pensioenaanspraak met pensioenrichtleeftijd van 67 jaar en conform het actuele pensioenreglement. 16 (gewezen) deelnemers hebben hiertegen tijdig bezwaar ingediend, van wie 3 (gewezen) deelnemers uiteindelijk via de rechter hebben afgedwongen dat SPF hun pensioenaanspraken niet omrekent. Naar aanleiding van de uitspraak van de rechter heeft het bestuur van SPF besloten om ook de overige 13 (gewezen) deelnemers die bezwaar hadden gemaakt tegen de collectieve waardeoverdracht de gelegenheid te geven zich te beraden op hun positie. Uit de uitspraak van de rechter blijkt impliciet dat voor zover een (gewezen) deelnemer geen bezwaar heeft gemaakt tegen de interne collectieve waardeoverdracht, zijn pensioenaanspraken rechtsgeldig zijn omgerekend naar pensioenaanspraken conform het actuele pensioenreglement.

In 2015 werd de Prepensioenregeling (PPS) aangepast in overleg met de sociale partners (werkgevers en vakbonden) na commentaar van DNB. In 2017 bleek dat de in 2015 ingevoerde aanpassingen naar de mening van DNB niet toereikend waren. Het bestuur is in overleg getreden met de sociale partners over eventuele verdere aanpassingen passend bij de inzichten van DNB. Vooralsnog is dit onderhanden werk.

Evenals in voorgaande jaren hebben pensioenfondsen zich in 2017 verder moeten voorbereiden op noodzakelijke maatregelen om de gevolgen van de langjarige lage rente op te vangen. Dit heeft in de pensioensector geleid tot het zoeken naar beleggingen met een aantrekkelijk rendement om de gevolgen van de lage rente tenminste gedeeltelijk op te vangen. Dergelijke beleggingsmogelijkheden zijn beperkt. Daarnaast voldoen de beschikbare beleggingsmogelijkheden in veel gevallen niet aan de Investment Beliefs van SPF. Met name waar dit de beleggingsovertuigingen van transparantie en begrijpelijkheid betreft die SPF als richtinggevend kader voor haar beleggingsbeleid heeft vastgesteld. Het bestuur heeft op een weloverwogen manier posities ingenomen in rendement technisch interessante beleggingen als beheersmaatregel om de gevolgen van de langjarige lage rente, in ieder geval deels op te vangen, waarbij een verbetering van het verwachte risico- / rendementsprofiel van de portefeuille werd gerealiseerd.

In 2017 heeft de consolidatie van de pensioenfondsen zich onverminderd doorgezet. Beleggingsvraagstukken, governance en complexiteit in wet- en regelgeving maken dat fondsen over het eigen voortbestaan moeten nadenken. Ook SPF heeft in 2017 de eigen strategiestudie uitgevoerd en de bestaande strategische plannen daaraan getoetst. Het bestuur heeft daarbij ook de bijpassende governance structuur opnieuw beoordeeld. Het bestuur heeft vastgesteld dat de druk op bestuurders steeds groter wordt. De eisen ten aanzien van kennis en kunde stijgen. De aangescherpte eisen van de DNB ten aanzien van bestuurders en de complexer wordende pensioenomgeving leiden tot meer druk op de individuele bestuurders en tot discussie over de houdbaarheid van de verschillende governance modellen. Als einduitkomst van de strategiestudie is door het bestuur besloten om het fonds in de huidige vorm met een paritair bestuursmodel door te zetten. Daarbij zijn wel een paar speerpunten onderkend. In 2018 zal het bestuur hier met de werkgever en sociale partners verder over spreken.

In 2017 heeft het fonds een Beleggingsonderzoek van DNB afgerond. Het bestuur is door DNB bevraagd op specifieke dossiers en verzocht is om een uitgebreide informatieset aan onderliggende documentatie beschikbaar te stellen. Vanuit het Beleggingsonderzoek zijn geen majeure bevindingen gedaan en is een tevredenstellend eindbeeld bereikt.

Andere punten van aandacht voor 2018 waar het bestuur zich al in 2017 op heeft voorbereid zijn onder andere:

- De eventuele verlenging van de dienstverleningsovereenkomst met DPS;
- De verwachte wettelijke ontwikkelingen;
- De instelling van de Raad van Toezicht per 1 januari 2018;
- Implementatie van de Algemene Verordening Gegevensbescherming;
- Implementatie van IORP II;
- De beheersing van de IT-systemen;
- Het aflopen van de pensioen- en uitvoeringsovereenkomst;
- Het doorlopen van het proces van Integraal Balansmanagement met als doel het opstellen van een nieuw strategisch beleidsplan per 1 januari 2019.

In het bestuursverslag van SPF wordt verslag gedaan over het jaar 2017 en wordt ingegaan op de wijze waarop het bestuur de voornoemde ontwikkelingen heeft geadresseerd. Het bestuur kijkt met vertrouwen naar 2018 samen met onze strategische partners. Het bestuur bedankt iedereen die zich in 2017 voor SPF heeft ingezet. Met name de toewijding en betrokkenheid waarmee het Verantwoordingsorgaan (VO), de Visitatiecommissie (VC), de externe adviseurs en de medewerkers van DSM Pension Services B.V. (DPS) hun taken hebben vervuld, krijgen grote waardering van het bestuur. In 2018 wil het bestuur deze constructieve samenwerking met de bestaande fondsorganen en de nieuw ingerichte Raad van Toezicht (RvT) alsmede externe partijen voortzetten.

**Het bestuur,
Stichting Pensioenfonds SABIC**

2 Kerncijfers

SPF

2 Kerncijfers

(Ultimo jaar in € mln, tenzij anders aangegeven)

<u>Pensioenen</u>	<u>2017</u>	<u>2016</u>	<u>2015</u>	<u>2014</u>	<u>2013</u>
Totaal aantal deelnemers	8.193	8.103	8.065	7.795	2.754
Deelnemers (actief)	3.064	3.098	3.158	3.232	2.020
Pensioengerechtigden	1.728	1.621	1.542	1.472	362
Gewezen Deelnemers (slapers)	3.401	3.384	3.365	3.091	372
Toeslagverlening					
Toeslagverlening Actieven	0,40%	0,00%	0,00%	0,00%	1,50%
Toeslagverlening Pensioengerechtigden / Gewezen deelnemers	0,29%	0,00%	0,00%	0,00%	0,90%
Cumulatieve achterstand toeslagverlening Actieven	19,56%	17,85%	15,99%	12,88%	10,12%
Cumulatieve achterstand toeslagverlening Pensioengerechtigden / Gewezen deelnemers	10,75%	9,60%	9,21%	8,76%	7,95%
Pensioenuitvoering					
Bijdragen* (feitelijke premie)	52,1	51,9	49,6	131,6	30,6
Uitkeringen	40,0	38,1	36,9	13,5	13,3
Uitvoeringskosten Pensioenbeheer per deelnemer (in €)	283	321	294	312	326
<u>Financiële positie</u>					
Pensioenfondsvermogen	2.584,8	2.418,3	2.218,4	2.187,5	760,9
Technische Voorziening	2.254,0	2.264,4	2.047,2	1.938,1	699,8
Pensioenfondreserve	330,8	153,9	171,2	249,4	61,1
Dekkingsgraad	114,7%	106,8%	108,4%	113,3%	109,5%
Beleidsdekkingsgraad	112,9%	102,0%	109,2%	110,6%	
Minimaal vereist eigen vermogen	104,3%	104,3%	104,3%	104,4%	104,6%
Vereist eigen vermogen	124,6%	123,6%	123,9%	116,6%	117,5%
Gehanteerde rekenrente	1,5%	1,4%	1,7%	1,9%	2,8%
<u>Beleggingen</u>					
Belegd vermogen**	2.585,8	2.415,9	2.219,2	2.089,4	761,2
Matchingportefeuille	1.010,5	924,6	897,0	378,4	264,7
Inflatieportefeuille				104,4	87,0
Rendementsportefeuille	1.565,0	1.489,0	1.320,5	440,3	398,9
Overige beleggingen	-	-1,1	-	-4,0	-
Liquiditeiten	10,3	3,4	1,7	14,1	10,6
Inbreng PF SABIC-IP				1.156,2	
Beleggingsrendement in % bruto***					
Portefeuille	6,6%	8,6%	1,1%	17,6%	3,5%
Benchmark	6,3%	8,8%	0,6%	17,6%	4,0%
Kosten Vermogensbeheer (in basispunten / gem bel verm)	36,0	37,0	33,0	34,5	40,5
Transactiekosten (in basispunten / gem bel verm)	8,0	4,0	20,0	9,5	11,5
Beleggingsrendement (netto)****	6,4%	8,4%	0,9%	17,3%	3,2%

* De bijdragen in 2014 zijn inclusief de eenmalige bijdrage van de werkgever aan de CWO (€ 80 mln).

** Op 1 augustus 2015 is de portefeuillestructuur veranderd.

*** Conform GIPS®: het rendement op vermogen na aftrek van transactiekosten exclusief fees voor beheer van discretionaire mandaten

**** Het rendement op vermogen na aftrek van alle beheerskosten (inclusief DPS beheerskosten) die gedurende de periode zijn gemaakt.

3 Verslag van het bestuur

SPF

3 Verslag van het bestuur

3.1 Financiële ontwikkelingen in 2017

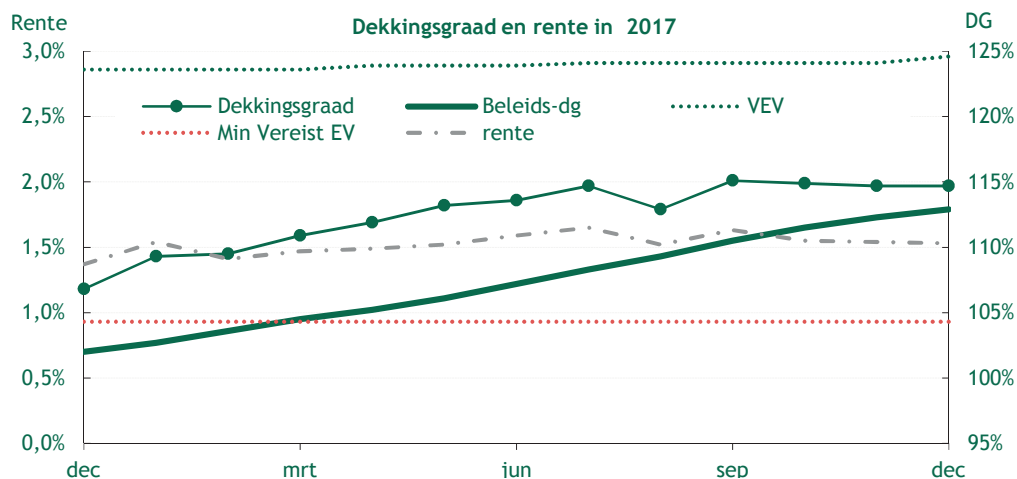
De financiële positie van een pensioenfonds wordt weergegeven door de dekkingsgraad. Hierbij wordt het pensioenfondsvermogen gedeeld door de waarde van pensioenverplichtingen voor risico van het fonds. De ontwikkeling van de dekkingsgraad heeft gedurende 2017 een stijgende lijn laten zien. De dekkingsgraad groeide van 106,8% aan het eind van 2016 naar 114,7% aan het einde van 2017.

De gemiddelde rente waartegen het fonds de pensioenverplichtingen waardeert, steeg gedurende 2017 van een niveau van 1,4% naar 1,5%. Het fonds dekt strategisch 35% van het renterisico af. De renteafdekking heeft positief bijgedragen aan de rendementsontwikkeling. De renteafdekking is gericht op de beperking van het renterisico in de balans van het pensioenfonds en heeft daarmee in beginsel geen rendementsdoelstelling. De overige beleggingen kennen deze doelstelling uitdrukkelijk wel. De rendementen binnen de overige beleggingen tekenden eveneens een positief resultaat op. Getotaliseerd werd door de renteafdekking en de resultaten van de overige beleggingen over 2017 een bruto rendement van 6,6% behaald door SPF. Het aantrekken van de dekkingsgraad is voornamelijk toegewezen aan de behaalde rendementen en aan de lichte stijging van de marktrente die de waardering van de verplichtingen deed afnemen.

Behalve de dekkingsgraad is tevens de beleidsdekkingsgraad voor SPF van belang. De beleidsdekkingsgraad is bepalend voor de onder andere het besluit rondom het verlenen van toeslagen en kortingen van SPF. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de laatste 12 ultimo maand dekkingsgraden. De beleidsdekkingsgraad is een gemiddelde over 12 maanden en laat om deze reden een stabiel verloop zien dan de maandelijks vastgestelde dekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad steeg van 102,0% ultimo 2016 naar 112,9% ultimo 2017.

SPF bevindt zich eind 2017 in een reservetekort. Een reservetekort is de situatie waar de beleidsdekkingsgraad zich bevindt tussen het minimum vereiste vermogen (voor SPF 104,3%) en het vereiste vermogen (124,6%). De beleidsdekkingsgraad bedroeg ultimo 2017 112,9%. In een situatie van reservetekort moet het pensioenfonds haar herstelplan toetsen en is het onderworpen aan restricties in haar (toeslagen)beleid.

De ontwikkeling van de dekkingsgraad, de beleidsdekkingsgraad en de (minimaal) vereiste dekkingsgraad is in de navolgende figuur opgenomen. Indien het fonds aan het einde van het jaar een beleidsdekkingsgraad heeft onder de minimaal vereiste dekkingsgraad en geen zicht heeft op herstel tot dat niveau binnen een periode van 5 jaar, dan is dat een trigger voor een onvoorwaardelijke korting.

3.2 De pensioensector naar een nieuwe toekomst

Nieuw pensioencontract

Het kabinet Rutte III heeft het voornemen geuit het pensioenstelsel ingrijpend te willen gaan wijzigen. Hierbij zullen deelnemers verplicht blijven pensioen op te bouwen en de risico's te delen. Deelnemers krijgen in het nieuwe pensioenstelsel mogelijk de beschikking over een individueel pensioenvermogen. Alle werknemers, oud of jong, blijven evenveel pensioenpremie betalen. Alleen krijgen de jongeren daar een hogere pensioenopbouw voor terug. De ouderen bouwen naarmate ze dichterbij de pensioenleeftijd komen steeds minder pensioen op. De zogenoemde doorsneesystematiek wordt daarmee afgeschaft.

De werknemers en werkgevers worden via de Sociaal Economische Raad nadrukkelijk gevraagd mee te denken over het nieuwe pensioenstelsel. De sociale partners ontwikkelen namelijk zelf het nieuwe pensioencontract binnen de grenzen van het raamwerk dat het nieuwe kabinet voornemens is in wetgeving te verankeren. Het nieuwe pensioenstelsel moet werknemers en zelfstandigen (ZZP'ers) ook meer mogelijkheden en keuzevrijheid geven.

European Market Infrastructure Regulation

Als uitvloeisel van de financiële crisis zijn er nieuwe Europese regels voor alle financiële instellingen waaronder pensioenfondsen ontwikkeld waarvan er al een aantal zijn voorgeschreven. Daaronder vallen onder meer regels voor het gebruik van derivaten om daarmee de veiligheid en de transparantie rond financiële transacties, met name voor derivaten, te vergroten. De invoering van deze regels, de European Market Infrastructure Regulation (EMIR) kent een materiële impact voor de Nederlandse pensioenfondsen die derivaten gebruiken.

Hoewel onderdelen van de EMIR-wetgeving vanaf augustus 2012 van kracht zijn, kunnen pensioenfondsen kiezen voor een vrijstelling voor de central clearing van derivatentransacties. De vrijstelling is al meerdere malen in de tijd opgeschoven. Onlangs is een voorstel ingediend voor een uitstel tot 2021 of permanent. Status van dit voorstel is onzeker. Echter, dit neemt niet weg dat uiteindelijk central clearing de marktstandaard zal worden en dat het niet praktisch is om tot het laatste moment te wachten om de processen te implementeren en contracten te wijzigen.

Omdat SPF met de gevolgen van EMIR te maken zal krijgen, is een goede voorbereiding van belang om adequaat te anticiperen op de stapsgewijze invoering van EMIR voor de komende jaren. In 2017 is de EMIR-wetgeving vertaald naar de bedrijfsvoering van SPF. Gedurende het jaar heeft SPF zich voorbereid op de in werking treding van EMIR. SPF beschikt over mogelijkheden om in lijn met de EMIR-verordening de derivatentransacties centraal te clearen. Afhankelijk van prijszetting bestaat daarmee flexibiliteit om de meest optimale verwerking van derivaten te volgen.

Algemene Verordening Gegevensbescherming

Op 25 mei 2018 dient SPF als gegevensverantwoordelijke te voldoen aan de voorwaarden van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Omdat SPF de volledige uitvoering heeft uitbesteed aan DPS, als verwerker van de gegevens, is er in 2017 een gezamenlijk project gestart om tijdig te voldoen aan de voorwaarden van de nieuwe wet. In dit project worden door het fonds alle aspecten ten aanzien van de AVG uitgewerkt en in processen en procedures van het fonds ingebed.

HOE IS HET PENSIOENFONDS GEORGANISEERD?

3.3 Organisatie & beleid

3.3.1 Profiel

SPF is in 2003 opgericht met als doel zorg te dragen voor de uitvoering van de pensioenregelingen van de (pre)pensioenen van werknemers, gewezen werknemers en hun nagelaten betrekkingen van SABIC Limburg B.V., SABIC Europe B.V. en SABIC Capital B.V. Vanaf 1 januari 2014 zijn de werknemers van SABIC Innovative Plastics BV en SABIC Global Technologies BV toegetreden tot het pensioenfonds voor wat betreft hun pensioenopbouw. Met ingang van 1 januari 2015 zijn de opgebouwde rechten en aanspraken van alle deelnemers van stichting Pensioenfonds SABIC Innovative Plastics die daartoe geen bezwaar hebben gemaakt overgedragen via een Collectieve Waarde Overdracht (CWO) aan SPF.

Missie

SPF draagt zorg voor de uitvoering van de pensioenregelingen die SABIC met de werknemers is overeengekomen. SPF heeft de ambitie pensioenaanspraken van actieve deelnemers aan te passen aan de gemiddelde loonontwikkeling bij de verschillende werkgevers van SABIC en de pensioenuitkeringen evenals de aanspraken van de gewezen deelnemers aan te passen aan de algemene prijsontwikkeling. SPF wil deze ambitie waarmaken door een kosteneffectieve en efficiënte uitvoering van de pensioenregeling met een solide strategisch beleggingsbeleid, een beheerste uitvoering van het beleggingsbeleid en een verantwoord risicobeheer. SPF houdt bij beleidskeuzes rekening met evenwichtige belangenbehartiging, maatschappelijke normen en waarden en is transparant, helder en begrijpelijk in de communicatie met belanghebbenden.

Doelstelling

Het fonds heeft als statutaire doelstelling te voorzien in de verzekering van pensioen en daarmee vergelijkbare periodieke uitkeringen van werknemers en gewezen werknemers en hun nagelaten betrekkingen verbonden aan de verbonden SABIC ondernemingen overeenkomstig het door het fonds vastgestelde pensioenreglement.

3.3.2 Governance

Bestuur

Het bestuur is verantwoordelijk voor het beheer van het pensioenfonds zoals vastgelegd in de Pensioenwet, de uitvoeringsovereenkomst, de statuten, de Actuariële BedrijfsTechnische Nota en het Reglement Bestuurlijk Raamwerk van het fonds. Het bestuur besteedt voorts aandacht aan het strategisch beleid van SPF.

Het bestuur van het fonds bestaat uit tien stemgerechtigde leden die allen door het bestuur worden benoemd. Door de werkgevers, SABIC Europe B.V., SABIC Limburg B.V., SABIC Capital B.V., SABIC Innovative Plastics B.V. en SABIC Global Technologies B.V., worden vier leden voorgedragen. De ondernemingsraden van SABIC dragen twee leden voor. Twee leden worden gekozen uit en door de pensioengerechtigden van het fonds. De twee externe bestuursleden worden door het fonds aangesteld voor hun expertise van een specifiek aandachtsgebied (bestuursprofessionals).

Dagelijks Bestuur

Het Dagelijks Bestuur bestaat uit de voorzitter en de plaatsvervangend voorzitter. Het Dagelijks Bestuur behandelt dagelijkse (uitvoerings)aangelegenheden, voortkomend uit beleidskeuzes en passend binnen de door het bestuur gegeven kaders. In afwijking van de statutaire bepalingen wordt de functie van plaatsvervangend voorzitter thans uitgeoefend door een door de werkgevers voorgedragen bestuurslid. Dit wordt elk jaar getoetst met de ondernemingsraden die ook dit jaar hiervoor hun akkoord hebben gegeven. Eveneens in afwijking van de statutaire bepalingen wordt de functie van voorzitter thans uit-

geoeft door een door de gepensioneerden voorgedragen bestuurslid. Dit is afgestemd met de werkgever. De taken en bevoegdheden van het Dagelijks Bestuur zijn beschreven en opgenomen in de statuten en verder uitgewerkt in het Reglement Bestuurlijk Raamwerk.

De voorzitter en plaatsvervangend voorzitter treden gezamenlijk op als aanspreekpunt voor:

- het Verantwoordingsorgaan (VO) en Visitatiecommissie (VC);
- sociale partners bestaande uit de werkgevers en de vakbonden;
- de ondernemingsraden;
- externe partijen zoals DNB en AFM.

Bestuurs-(advies)commissies

Om beter op specialistische vraagstukken in te kunnen spelen, voor een goede beleidsvoorbereiding en voorbereiding van de bestuurlijke besluitvorming, laat het bestuur zich op een aantal deskundigheidsgebieden adviseren. Het bestuur wordt door de Commissie Financiën en de Commissie Pensioenen ondersteund in de beleidsvoorbereiding en in de voorbereiding van de bestuurlijke besluitvorming. Iedere commissie bestaat naast een extern bestuurslid, die tevens de rol van voorzitter van de betreffende commissie vervult, uit vier bestuursleden en heeft als primaire taak het bestuur te adviseren over aangelegenheden op hun specifieke aandachtsterrein. De Commissie Financiën wordt daarnaast ondersteund door een externe beleggingsdeskundige voor het vermogensbeheer en een externe risk management adviseur voor het risicobeheer.

In het Reglement Bestuurlijk Raamwerk van het fonds zijn de taakomschrijvingen van de commissies opgenomen.

De Commissie Financiën draagt zorg voor de adviesvoorbereiding van vermogensbeheer, financiën en risicomanagement en analyseert en bewaakt de rapportage van DPS. De Commissie Pensioenen adviseert het bestuur aangaande pensioenontwikkelingen en actuariële vraagstukken, klachten en geschillen, inhoud van pensioenregelingen en heeft een adviserende en richtinggevende rol in de communicatie van SPF met alle stakeholders.

19

Succession Planning

Onder succession planning verstaat het fonds een toereikend programma voor de opvolging van rollen binnen alle gremia van het fonds. Het bestuur is er voor verantwoordelijk dat het beschikt over alle nodige deskundigheden, geschiktheden en competenties zowel op individueel als op collectief niveau. De voordragende partijen zijn verantwoordelijk voor het tijdig aanwijzen en ter beschikking stellen van geschikte kandidaten. Op het moment van voordracht van een kandidaat tot bestuurslid dient de kandidaat minimaal aan het door DNB vastgestelde geschiktheidsniveau A te voldoen. Vanuit deze gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de samenstelling en instandhouding van het bestuur op een afdoende deskundigheids- en competentieniveau is het bestuur met de betrokken partijen een opvolgingsplan overeengekomen. Het fonds beschikt over voldoende potentiële kandidaten uit de drie geledingen (werkgever, werknemers en pensioengerechtigden). Voor de potentiële kandidaten op de lijst gelden selectiecriteria, die voor alle geledingen gelijk zijn. De potentiële kandidaten zijn inmiddels opgeleid tot het door DNB vastgestelde geschiktheidsniveau A. Om de kennis van de potentiële kandidaten op peil te houden, vinden aanvullend themabijeenkomsten plaats. De regie voor het opleiden van de potentiële kandidaten ligt bij het Dagelijks Bestuur.

Geschiktheidscriteria

Het bestuur is kritisch op het eigen functioneren en heeft veel aandacht voor deskundigheidsverbetering. Als basis hanteert het bestuur zijn eigen geschiktheids- en opleidingsplan. In dit plan wordt invulling gegeven aan het voldoen van de vereiste basis- en dieptekennis op de door het bestuur vastgestelde deskundigheidsgebieden.

Het bestuur hanteert voor het monitoren van de geschiktheidscriteria een deskundigheidsmatrix die periodiek wordt bijgewerkt. In het deskundigheids- en opleidingsplan heeft het bestuur gekozen voor één opleidingsinstituut voor alle bestuursleden en kandidaat-bestuursleden gericht op de ontwikkeling van (diepte) kennis. Dit betekent dat naast de basisopleiding (kennis) ook de opleidingen die gericht zijn

op breedtekennis en dieptekennis (inzicht en oordeelsvorming) standaard deel uitmaken van de opleidingsafspraken bij hetzelfde opleidingsinstituut. Alle bestuursleden voldoen aan geschiktheidsniveau B.

Met alle bestuursleden is een aanvullend persoonlijk ontwikkelplan afgesproken. In dit ontwikkelplan zijn eveneens afspraken gemaakt over de deelname aan (externe) seminars of workshops. In 2017 hebben meerdere bestuursleden cursussen gevolgd om te voldoen aan hun persoonlijk ontwikkelplan. Daarnaast worden regelmatig themasessies gehouden waarin aandacht wordt besteed aan een actueel thema waarbij specifiek wordt stilgestaan bij voor het fonds relevante ontwikkelingen. Voorts zijn diverse seminars bezocht om ontwikkelingen te volgen.

Diversiteitsbeleid

Het bestuur streeft na dat de samenstelling van het bestuur een afspiegeling is van de deelnemerspopulatie. Het bestuur erkent de voordelen van en waardeert de verschillen tussen personen en onderstreept het belang van diversiteit. Hieraan wordt uitdrukkelijk aandacht besteed bij succession planning. Expliciet wordt gekeken voor een evenwichtige bestuurssamenstelling naar leeftijd (boven/onder de 40 jaar), geleding en sekse. Het bestuur streeft ernaar de diversiteitseisen te volgen zoals vastgelegd in de Code Pensioenfondsen. De bestuurssamenstelling weerspiegelt de diverse geledingen (actieve en pensioengerechtigden en naar geassocieerde ondernemingen) waarmee aan dat aspect van diversiteit wordt voldaan. Binnen het bestuur is momenteel één bestuurslid vrouw. SPF heeft geen bestuurslid jonger dan 40 jaar. Het bestuur ziet dat de ambitie om diversiteit in al zijn aspecten aan te brengen moeizaam is. Desondanks houdt het realiseren hiervan de voortdurende aandacht van het bestuur en draagt het bestuur dit uit aan de partijen die bestuursleden voordragen.

Evaluatie functioneren

Jaarlijks wordt het individuele functioneren van de bestuursleden geëvalueerd en wordt de werking van het gekozen bestuursmodel beoordeeld. In 2017 heeft een individuele evaluatie plaatsgevonden. Bovendien heeft in 2017 een collectieve evaluatie van het bestuur en de adviescommissies plaatsgevonden.

Evenwichtige belangenafweging

Het bestuur vindt het van belang dat alle belanghebbenden bij het fonds zich op een evenwichtige wijze vertegenwoordigd kunnen voelen. Dit is, naast de wettelijke verplichting om beleid evenwichtig vorm te geven, het uitgangspunt bij het vaststellen van beleid en besluitvorming bij SPF. Dit betekent dat het bestuur bij ieder beleidsvoornemen of te nemen besluit alle betrokken belangen afweegt. Daarbij worden de belangen van deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden meegewogen evenals de belangen van de werkgevers en andere belanghebbenden indien relevant. In de verantwoording door het bestuur naar de verschillende fondsorganen ten aanzien van de genomen besluiten, wordt toegelicht hoe invulling is gegeven aan het beginsel van evenwichtige belangenafweging.

Visitatiecommissie/Intern Toezicht

Het intern toezicht bij SPF is tot en met het jaar 2017 geregeld door instelling van een Visitatiecommissie (VC). De VC heeft als wettelijke taak het beoordelen van:

- het functioneren van (het bestuur van) het fonds;
- beleids- en bestuursprocedures en -processen en de checks en balances van het fonds;
- de manier waarop het fonds wordt aangestuurd;
- de wijze waarop door het bestuur wordt omgegaan met risico's op de langere termijn;
- overige risicogebieden die naar mening van de VC van belang zijn.

Voor het jaar 2017 heeft het bestuur de VC gevraagd in aanvulling op de wettelijke eis een oordeel te geven over de volgende werkgebieden en onderdelen:

- besturen van een organisatie
- beheer van de uitvoeringsovereenkomst
- risico's op de langere termijn
- vermogensbeheer

- risicomanagement
- governance
- communicatie
- verantwoordingsorgaan
- uitbesteden van werkzaamheden
- opvolging visitatie 2016
- strategiestudie (levensvatbaarheid van SPF op de langere termijn)
- optimalisering risicomanagementfunctie SPF
- dienstverleningsovereenkomst/uitbestedingscontract

De VC bestaat uit drie onafhankelijke deskundigen. De VC legt verantwoording af aan het Verantwoordingsorgaan (VO). In het verslagjaar 2017 is de samenstelling van de VC ten opzichte van 2016 niet gewijzigd. Jaarlijks voert de VC een visitatie uit. Ook over 2017 heeft deze visitatie plaatsgevonden. Vanaf 2018 zal de VC vervangen worden door een Raad van Toezicht (RvT). Eind 2017 heeft het bestuur samen met het VO een traject doorlopen om te komen tot de instelling van een RvT en benoeming van de leden daarvan per 1 januari 2018. Dit traject is succesvol doorlopen.

De bevindingen van de VC inclusief een reactie van het bestuur zijn opgenomen in paragraaf 6.1.

Verantwoordingsorgaan

Aan het VO zijn wettelijke adviestaken en -rechten toebedeeld. De advisering omvat onder meer het beloningsbeleid voor het bestuur en het sluiten, wijzigen of beëindigen van de uitvoeringsovereenkomst. Ook heeft het VO de taak om jaarlijks een oordeel te geven over het handelen van het bestuur en het door het bestuur uitgevoerde beleid in het betreffende jaar. Tenslotte komt het VO vooruitkijkend tot een oordeel over de beleidskeuzes van het bestuur voor de toekomst.

Bij de benoeming van VO-leden worden de betreffende kandidaten vooraf getoetst aan de hand van vastgelegde deskundigheidseisen en een competentie profiel. Deze eisen liggen op het deskundigheidsniveau A zoals ook omschreven in de Handreiking geschikt pensioenfondsbestuur van de Pensioenfederatie (PF). Alle VO-leden voldoen hier aan.

Het VO bestaat uit zes leden. Twee leden zijn aangewezen door de werkgever SABIC, twee leden door de Ondernemingsraden van SABIC en twee leden zijn gekozen door en uit de pensioengerechtigden. Gedurende 2017 heeft het VO periodiek met het (dagelijks) bestuur over de door het bestuur genomen besluiten gesproken.

Het verslag van het VO over 2017 inclusief een reactie van het bestuur daarover is opgenomen in paragraaf 6.2.

Uitbesteding aan DPS en toezicht op de uitvoering

Bestuursondersteuning alsmede de uitvoering van het pensioen- en vermogensbeheer is door het bestuur op basis van een Dienstverleningsovereenkomst (DVO) uitbesteed aan DPS. De diensten en de kwaliteit hiervan zijn nader uitgewerkt in een gedetailleerde Service Level Agreement (SLA). Behalve dat DPS de uitvoering voor SPF verzorgt, adviseert DPS het bestuur bij de voorbereiding van het beleid en is DPS verantwoordelijk voor de rapportages waarmee de uitvoering van het beleid wordt bewaakt door het bestuur. De ondersteunende dienstverlening van DPS wordt jaarlijks getoetst. Per ultimo 2018 loopt de huidige overeenkomst met DPS af. SPF heeft een werkgroep ingesteld die een nieuwe overeenkomst met DPS zal onderhandelen en, ingeval dit niet tot resultaat leidt, eventueel andere uitvoeringsorganisaties zal benaderen voor een offerte.

In aanvulling op de jaarlijkse toetsing beoordeelt het bestuur elk kwartaal de dienstverlening van DPS. Als basis voor deze toetsing wordt het bestuur via een gedetailleerd kwartaalverslag op de hoogte gebracht van alle aspecten van de uitvoering gedurende de verslagperiode. Hierbij wordt gerapporteerd op het gebied van vermogensbeheer, risicomanagement, pensioenuitvoering en communicatie alsmede de kwaliteit van de overige operationele en adviserende dienstverlening van DPS. Het bestuur oordeelt

elk kwartaal, over de dienstverlening van DPS en legt deze beoordeling vast in een op kwartaalbasis opgesteld bestuursverslag.

Gedurende 2017 heeft het bestuur het behaalde relatieve rendement van de rendementsportefeuille als onvoldoende beoordeeld. De langere termijn resultaten bleven achter ten opzichte van de opgelegde benchmark over de langere termijn, gemeten over een drie jaars termijn. Gemeten over een vijf jaars termijn werd een neutraal resultaat opgetekend. De achterblijvende relatieve rendementen waren beperkt en hadden een impact van 13 basispunten (bp) op de dekkingsgraad. Reden hiervoor was gelegen in enerzijds de teleurstellende rendementen in het Amerikaanse aandelenmandaat, gebaseerd op een factor kwaliteitsmodel, en anderzijds was dit toegewezen aan de inrichting van een nieuw emerging markets mandaat dat als gevolg van de opstart tegenvallende resultaten optekende.

Binnen het kader van uitbesteding is een beheerste en integere bedrijfsvoering wettelijk verplicht. Daarom rapporteert DPS over alle door DPS uitgevoerde risicoanalyses en interne audits gericht op de administratieve organisatie. Deze risicoanalyses en interne audits worden op basis van een jaarplan periodiek uitgevoerd. Naast deze interne door DPS en de afdeling Corporate Operational Audit (COA) van DSM uitgevoerde controlewerkzaamheden vinden jaarlijks audits plaats door de externe accountant. DPS beschikt over een door de externe accountant onafhankelijk getoetste ISAE 3402 type II rapportage waarbij een bepaalde mate van zekerheid wordt gegeven over opzet, bestaan en werking van de interne beheersing ten aanzien van de pensioenbeheer-, vermogensbeheer-, financiële administratie en verslagleggingsactiviteiten uitgevoerd door DPS. Tevens geeft de ISAE 3402 assurance rapportage zekerheid met betrekking tot de IT general controls van DPS (fysieke en logische toegangsbeveiliging, operationeel beheer (incident management/monitoring), change management, back up/ recovery uitwijk en de uitbesteding van diensten).

Daarnaast beschikt DPS voor het door zijn uitgevoerde vermogensbeheer over een onafhankelijk geverifieerde Global Investment Performance Standards (GIPS®) verklaring met betrekking tot de behaalde rendementen en meting daarvan en van de benchmarkberekeningen van de beleggingsresultaten.

Al deze rapporten en documenten worden door het bestuur beoordeeld naar kwaliteit en toereikendheid van de administratieve organisatie en beheersing van DPS en de behaalde resultaten.

Uitbesteding vermogensbeheer

SPF heeft het vermogensbeheer uitbesteed aan DPS als fiduciair beheerder binnen de door het bestuur gestelde kaders. Een deel van het vermogensbeheer wordt door DPS zelf uitgevoerd en een deel is uitbesteed aan andere vermogensbeheerders. DPS doet een voorstel voor de selectie van een vermogensbeheerder volgens een door het fonds geaccordeerde procedure. Dit is passend binnen het kader van het door het bestuur vastgestelde strategische beleid. Tevens wordt door het bestuur beoordeeld of de belegging binnen de overtuigingen van het fonds op hoofdlijnen wordt behaald. Deel van deze procedure betreft een 'right of refusal' van het bestuur dat daarmee een finale toetsing op de volledigheid, juistheid en tijdigheid van de door DPS doorlopen procedure uitvoert en op de voorgestelde vermogensbeheerder.

Na aanstelling monitort DPS vanuit de fiduciaire functie alle vermogensbeheerders op performance, beleggingsproces, continuïteit, service, het naleven van de contractueel gestelde richtlijnen en aan uit de wet voortvloeiende verplichtingen. Alle mandaten worden op basis van gelijke criteria beoordeeld. Additioneel worden de controlerapportages van externe beheerders, zoals opgesteld door de externe accountant van de betreffende externe beheerders, door DPS beoordeeld. De resultaten van deze controle-activiteiten worden via het kwartaalverslag en separate rapportages aan het bestuur gecommuniceerd.

DPS rapporteert periodiek aan de Commissie Financiën en het bestuur omtrent de resultaten van het vermogensbeheer en de balanspositie. Dit betreft zowel de behaalde rendementen, afwijkingen van de mandaten, de behaalde resultaten door DPS als fiduciair manager alsook de balans en de ontwikkeling van de dekkingsgraden en de volatiliteit daarvan.

Custodian

SPF heeft Kasbank aangesteld als custodian voor het bewaren van effecten. Daarnaast zijn diverse andere activiteiten waaronder onder meer derivaten clearing, security lending en tax reclaims neergelegd bij Kasbank. Hiertoe heeft SPF een dienstverleningsovereenkomst en een SLA met Kasbank afgesloten waarin de diensten en de kwaliteitsvereisten verder zijn uitgewerkt. Jaarlijks ontvangt en beoordeelt DPS het ISAE 3402 rapport van Kasbank en communiceert mogelijke bevindingen met de financiële commissie en het bestuur.

Beloningsbeleid

Het bestuur voert een beheerst en duurzaam beloningsbeleid. SPF toetst en vergelijkt zoveel als mogelijk het beloningsbeleid bij externe partijen. Aan (voormalige) bestuurders zijn geen leningen verstrekt door het fonds. Tevens is geen sprake van vorderingen op (voormalige) bestuurders.

Het pensioenfonds heeft geen medewerkers in dienst. Voor de inzet van de bestuursleden is een marktconforme onkostenvergoeding van toepassing. Voor de inzet van de bestuursleden, leden van het VO alsook adviseurs en leden van de VC die allen geen dienstverband hebben met SABIC is een marktconforme onkostenvergoeding van toepassing.

De leden van het bestuur en het VO die in dienst zijn van SABIC ontvangen geen bezoldiging of onkostenvergoeding vanuit SPF. Zij zijn in dienstbetrekking van SABIC en vallen onder het algemene arbeidsvoorwaardenbeleid van SABIC. Er is geen sprake van een (aanvullende) beloning vanuit SPF. De vertegenwoordigers van de pensioengerechtigden in het bestuur ontvangen een vergoeding gebaseerd op de Verordening vergoedingen Sociaal-Economische Raad 2011-2012.

De externe bestuursleden, de leden van de VC en de externe beleggings- en risicoadviseur ontvangen een marktconforme vergoeding. Prestatie gerelateerde beloningen en ontslagvergoedingen vinden niet plaats.

Het beloningsbeleid van bestuursleden is opgenomen in paragraaf 4.6.8.

Code Pensioenfondsen

Het bestuur vindt de Code Pensioenfondsen, opgesteld door de Stichting van de Arbeid en de Pensioenfederatie (PF), van groot belang en heeft de aanbevelingen en best practices vanuit de code ingebed in de bedrijfsvoering en in dit bestuursverslag.

Om de naleving van de Code Pensioenfondsen op een volledige en gestructureerde wijze te toetsen, zijn de normen vertaald naar een checklist voor het bestuursverslag. De betreffende checklist is getoetst, afwijkingen zijn geïdentificeerd en waar mogelijk zijn afwijkingen aangepast. Bij deze analyse is vastgesteld dat zich ten aanzien van de Code Pensioenfondsen geen afwijkingen voordoen met uitzondering van de normen voor diversiteit.

De samenstelling van het bestuur en het VO voldoet niet aan alle in de Code Pensioenfondsen gestelde diversiteitsnormen. In het verantwoordingsorgaan is geen vrouw vertegenwoordigd en in zowel het bestuur als in het VO heeft momenteel niemand jonger dan 40 jaar zitting. In het geschiktheidsplan van het fonds is een passage opgenomen inzake het diversiteitsbeleid. Bij de werving van nieuwe leden voor beide organen alsook via de succession planning wordt uitdrukkelijk rekening gehouden met de diversiteitsaspecten waar de voordragende partijen uitdrukkelijk in worden betrokken. Voortvloeiend uit de voornoemde diversiteitsaspecten zijn bewust mannen én vrouwen alsmede leden jonger én ouder dan 40 jaar opgenomen in de succession planning.

Pensioenfederatie

Het fonds is lid van de Pensioenfederatie (PF) en vindt het van belang dat de belangen van alle pensioenfondsen in Nederland op een afdoende wijze worden vertegenwoordigd.

Countervailing power en challenging van de dienstverlener

Het fonds heeft de bedrijfsvoering grotendeels aan DPS uitbesteed. Het bestuur vindt het van groot belang dat voldoende toezicht wordt uitgeoefend op deze uitbestede activiteiten en dat op een voldoende diepgaand niveau countervailing power bestaat ten opzichte van DPS en dat DPS waar nodig gechallenged wordt. Het fonds heeft daartoe twee onafhankelijke externe deskundigen aangesteld als voorzitters van de beide commissies die tevens bestuurslid zijn. Daarnaast heeft het bestuur een externe beleggingsadviseur en een externe risicoadviseur aangesteld. Deze zijn geen bestuurslid, zijn beide onafhankelijk en deskundig waardoor ze bijdragen aan de countervailing power van het bestuur naar DPS. Onderstaand wordt meer informatie verstrekt over de betrokkenheid, taken en verantwoordelijkheden van derden bij het fonds:

- De externe bestuursleden ondersteunen het bestuur bij specialistische vraagstukken en op specifieke deskundigheidsgebieden. De externe bestuursleden vervullen de rol van voorzitter van de Commissie Financiën en de Commissie Pensioenen. De externe bestuursleden zijn tevens stemgerechtigd bestuurslid.
- Het fonds laat zich op het gebied van vermogensbeheer, risicobeheer, integraal balansmanagement en strategische beleidsvorming bijstaan door een externe beleggingsadviseur en door een onafhankelijke risicoadviseur. Deze hebben geen stemrecht.
- De certificerend actuaris stelt jaarlijks een actuariel rapport op, waarin een verklaring is opgenomen ten aanzien van de door de actuaris getoetste onderwerpen. Het betreft onder meer een toetsing van de vastgestelde technische voorzieningen, de actuariële analyses, de vermogenspositie, waaronder het (minimaal) vereist eigen vermogen, de kostendekkende premie en de verslagstaten. Tevens toetst de certificerend actuaris of SPF voldoet aan de in de Pensioenwet gestelde eisen met betrekking tot zorgvuldig vermogensbeheer, het prudent person beginsel.
- De externe accountant controleert de jaarstukken. De externe accountant geeft een verklaring bij de jaarrekening over de getrouwheid en geeft door middel van het accountantsverslag een toelichting op de controle van de jaarrekening en het bestuursverslag.
- De Compliance Officer verstrekt rapportages en advies aan het bestuur ten aanzien van de inbedding en naleving van de gedragscode van het fonds. Het integriteitsbeleid is hiervan een belangrijk onderdeel.

3.3.3 Pensioenregelingen

Vanaf 1 januari 2011 geldt voor de deelnemers van SPF een voorwaardelijke middelloonregeling met een CDC-financiering. De pensioenregeling van SPF in 2017 houdt op hoofdlijnen het navolgende in:

- Opbouw van ouderdomspensioen met 1,875% per jaar over de pensioengrondslag, gedefinieerd als het vaste jaarsalaris (gemaximeerd op het grensbedrag zoals bedoeld in artikel 18ga Wet op de Loonbelasting 1964 (€103.317 - niveau 2017)) minus de franchise van €13.123 en opbouw van partnerpensioen voor de partner ter grootte van 70% van het (bereikbare) ouderdomspensioen. Hierbij wordt als peildatum voor de vaststelling van het jaarsalaris uitgegaan van 1 januari van het desbetreffende kalenderjaar.
- De aanspraken op ouderdomspensioen kennen een pensioenrichtleeftijd van 67 jaar. Vervroeging van het ouderdomspensioen is mogelijk tot maximaal de ingangsleeftijd van 60 jaar.
- De voorwaardelijke toeslagverlening voor deelnemers wordt gebaseerd op het gemiddelde van de loonstijgingen overeenkomstig de cao's van SABIC Limburg B.V. en SABIC Innovative Plastics B.V. De voorwaardelijke toeslagverlening voor gewezen deelnemers en pensioengerechtigden wordt gebaseerd op de consumentenprijsindex (CPI-Alle Huishoudens-afgeleid), zoals vastgesteld door het CBS.
- Wezen ontvangen als zij aan de vereiste criteria voldoen een wezenpensioen ter grootte van 14% van het bereikbare ouderdomspensioen. Voor volle wezen wordt dit percentage verdubbeld.
- Bij arbeidsongeschiktheid is er onder voorwaarden recht op een arbeidsongeschiktheidspensioen en/of premievrije pensioenopbouw.

Sinds 1 januari 2015 voert SPF ook een vrijwillige nettopensioenregeling uit voor het vaste jaarsalaris dat uitgaat boven het grensbedrag zoals bedoeld in artikel 18ga Wet op de Loonbelasting 1964 (€103.317 - niveau 2017). Deze vrijwillige nettopensioenregeling houdt op hoofdlijnen het volgende in:

- Een vrijwillige premieovereenkomst waarin inleg plaatsvindt op basis van een fiscale, leeftijdsafhankelijke staffel voor het vaste jaarsalaris boven het grensbedrag zoals bedoeld in artikel 18ga Wet op de Loonbelasting 1964 (€103.317 - niveau 2017).
- Het netto pensioenkapitaal, zijnde de ingelegde netto pensioenpremies verrekend met de voor beheer- en transactiekosten gecorrigeerde maandelijkse rendementen, wordt belegd conform de beleggingsmix van het pensioenfonds.
- Het netto pensioenkapitaal wordt standaard tijdsevenredig in de tien jaar voorafgaand aan pensioendatum aangewend voor inkoop van netto ouderdoms- en netto partnerpensioen. De deelnemer kan besluiten om af te wijken van de voornoemde standaardinkoop, voor zover hij dit schriftelijk aan het fonds meedeelt.
- Gedurende het deelnemerschap biedt de nettopensioenregeling een netto partnerpensioen, netto wezenpensioen en (gedeeltelijke) premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid op risicobasis.

De pensioenregelingen kennen een voorwaardelijk recht op toeslagverlening. SPF streeft ernaar om op de opgebouwde pensioenaanspraken van actieve deelnemers, de premievrije (netto-) pensioenaanspraken van de gewezen deelnemers en de ingegane (netto-) pensioenen van de pensioengerechtigden jaarlijks een toeslag te verlenen. Voor deze voorwaardelijke toeslagverlening is geen reserve gevormd en wordt geen premie betaald. De toeslagverlening wordt uit het beleggingsrendement gefinancierd.

3.3.4 Integraal Balans Management (IBM)

SPF maakt gebruik van een zogeheten Integraal Balansmanagement (IBM) proces. Binnen de aanpak van IBM wordt de samenhang tussen het vermogen en de pensioenverplichtingen als beginpunt van de strategische besluitvorming genomen. Daarbij wordt voor de beleidsvorming een duidelijk afgebakend en gestructureerd proces doorlopen. Om dit IBM-proces te doorlopen, zijn van belang: lange termijn strategische fondsdoelstellingen en een helder risicokader, waarin is verwoord welke risico's passend zijn voor de realisatie van deze doelstellingen.

Het bestuur heeft de risicohouding en de nagestreefde strategische doelstellingen vastgelegd na een brede bestuurlijke discussie met sociale partners. Daarnaast is de risicohouding getoetst bij de deelnemers en pensioengerechtigden via een risicobereidheidsonderzoek. Ten slotte zijn de Investment Beliefs en Policy Beliefs van het fonds over respectievelijk beleggingen en pensioenen helder omschreven. De Investment Beliefs en de Policy Beliefs vormen samen met het risicobereidheidsonderzoek en de risicoacceptatie van het bestuur pijlers voor beleidsontwikkeling.

Toets op realisatie en uitvoerbaarheid

De uiteindelijke bepaling van het lange termijn strategisch beleid vindt plaats binnen een Asset Liability Management (ALM) studie. Hierbij wordt het beleid getoetst op de mate van realisatie van de strategische doelstellingen. Daarnaast wordt er getoetst of het past bij de risicohouding van het fonds en binnen de grenzen van de Investment Beliefs en Policy Beliefs van het fonds. Ook wordt gekeken of het beleid uitvoerbaar is binnen de beschikbare beleidsruimte op het gebied van premies, beleggingen, toeslagverlening en kortingen.

De IBM-aanpak is niet alleen gericht op het bepalen van het lange termijn strategisch beleid, maar wordt ook gebruikt voor de bewaking van de sturingsparameters en eventuele bijstelling van het strategisch beleid. Hierbij worden de economische ontwikkelingen en de financiële positie van het fonds bewaakt naast de realisatie van de strategische doelstellingen en risicohouding. Als de financiële situatie van het fonds, dan wel de verwachte realisatie van de pensioenambitie en risico's, de geaccepteerde grenzen overschrijden, kan dat leiden tot een aanpassing van het strategisch beleid. Het IBM-proces is volledig doorlopen in 2015 en op basis hiervan heeft het bestuur in 2015 een Strategisch Beleidsplan 2016-2020 vastgesteld.

Gedurende 2017 is binnen het IBM-proces het lange termijn economisch scenario regelmatig besproken. Vooral de lage nominale rente in combinatie met de macro-economische ontwikkelingen en schuldenpositie van overheden, bedrijven en consumenten baarden het bestuur zorgen. Het bestuur heeft, naar aanleiding van de discussies en berekeningen van de sturingsparameters afgezet tegen de fondsambities en normwaarden voor de sturingsparameters, geen aanleiding gezien om het economisch (basis) scenario te wijzigen. Het strategisch beleid is dan ook niet aangepast.

In 2018 zal het IBM-proces wederom volledig worden doorlopen als gevolg van het aflopen van de pensioen- en uitvoeringsovereenkomst ultimo 2018. Dit proces dient te leiden tot een nieuw strategisch beleidsplan met ingang van 1 januari 2019.

3.3.5 Toeslagenbeleid

De pensioenregelingen kennen een voorwaardelijk recht op toeslagverlening. SPF streeft ernaar om op de opgebouwde pensioenaanspraken van deelnemers, de premievrije pensioenaanspraken van gewezen deelnemers en de ingegane pensioenen van de uitkeringsgerechtigden in beginsel jaarlijks een toeslag te verlenen. Dit geldt voor zowel de huidige pensioenregeling als de ingegane pensioenen van de netto pensioenregeling en de opgebouwde aanspraken onder de (gesloten) prepensioenspaarregeling.

Als basis voor de vaststelling van de toeslag hanteert SPF voor de deelnemers (maximaal) de loonsverhoging bij de werkgever (zijnde het gemiddelde van de loonstijgingen overeenkomstig de cao's van SABIC Innovative Plastics BV en SABIC Limburg BV) en voor de uitkeringsgerechtigden en gewezen deelnemers (maximaal) de stijging van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) consumentenprijsindexcijfer (CPI alle huishoudens, afgeleid). Het bestuur beoordeelt jaarlijks of toeslagen kunnen worden verleend. Toeslagverlening kan plaatsvinden op basis van de volgende voorwaarden:

- indien de beleidsdekkingsgraad lager is dan 110% vindt geen toeslagverlening plaats;
- indien de beleidsdekkingsgraad hoger is dan 110% kan een toeslag worden verleend in de mate dat dit is toegestaan conform het Financieel Toetsingskader (FTK). Dit betekent dat als de beleidsdekkingsgraad hoog genoeg is (circa 127%), volledige toeslagverlening kan plaatsvinden. Als de beleidsdekkingsgraad hoger is dan 110%, maar lager dan de grens voor volledige toeslagverlening, is gedeeltelijke toeslagverlening mogelijk.

Indien in enig jaar een besluit is genomen tot het niet verlenen van een toeslag of een gedeeltelijke toeslag, kan het bestuur met inachtneming van de regels van de toeslagmethodiek op een later tijdstip besluiten tot het verlenen van een inhaaltoeslag tot maximaal de hoogte van de niet-verleende toeslag(en). Hierbij wordt op basis van het beschikbare vermogen een inhaalpercentage bepaald waarmee de gemiste toeslagen (en doorgevoerde kortingen) worden ingehaald. Dit percentage wordt toegepast binnen de laatste 10 kalenderjaren waarover geen volledig toeslag of een korting heeft plaatsgevonden.

De voorwaarden zijn als volgt:

- Er wordt een maximale termijn van tien jaar gehanteerd
- Het voor inhaaltoeslagverlening beschikbaar vermogen wordt naar de betrokkenen toebedeeld naar rato van de achterstand in toeslagverlening eventueel vermeerderd met de mate van de vermindering van de pensioenaanspraken.
- Zowel de achterstanden van de pensioenregeling als van de ingegane pensioenen uit de nettopensioenregeling en de (gesloten) prepensioenspaarregeling worden meegenomen.

De oudste niet toegekende toeslagen stammen uit het jaar 2008. Indien het bestuur niet kan besluiten tot het verlenen van inhaalindexatie over het jaar 2018, dan vallen deze niet toegekende toeslagen dus van de lat.

In paragraaf 3.7.3 wordt nader ingegaan op toeslagverlening en is in tabelvorm weergegeven wat de achterstand is in de toeslagverlening voor actieve deelnemers, gewezen deelnemers en pensioen-gerechtigden.

3.3.6 Bijdragenbeleid

De pensioenregeling valt onder de definitie van Collective Defined Contribution (CDC) financiering. De werkgever kan enkel gehouden worden aan het voldoen van de contractueel vastgelegde verplichting tot afdracht van de afgesproken vaste bijdrage.

De kosten van de pensioenregeling worden grotendeels door de werkgever gedragen. De werkgever betaalt op basis van de uitvoeringsovereenkomst tot en met 2018 een vaste bijdrage van 25,5% van het pensioengevend salaris (gemaximeerd op €103.317 (stand 2017) zoals bedoeld in artikel 18ga Wet op de Loonbelasting 1964) van de deelnemers. De deelnemersbijdrage wordt door de werkgever verhaald op de deelnemers. Deze bruto werknemersbijdrage bedraagt 2,5% tot een salaris van €69.300 (2017) en 6,5% vanaf dat niveau. Ten behoeve van het arbeidsongeschiktheidspensioen voor werknemers met een salaris boven €103.317 (stand 2017) is de werkgever daarnaast een bijdrage verschuldigd van 1,3% over het salaris boven dit grensbedrag voor de deelnemers aan de nettopensioenregeling.

De leeftijdsafhankelijke bijdrage voor de nettopensioenregeling wordt, voor de werknemers met een bruto vast jaarsalaris boven €103.317 (stand 2017) en die deelnemen aan deze regeling, ingehouden op het netto salaris en afgedragen door de werkgevers aan SPF. Voor 2017 was de staffel als volgt.

Leeftijdsklassen	Staffel netto pensioen	Gebruteerde staffel (48%)	(Bruto) bijdrage werknemer	(Bruto) verloning
20 tot en met 24	4,6%	10,0%	5,9%	4,1%
25 tot en met 29	5,3%	11,6%	5,9%	5,7%
30 tot en met 34	6,0%	13,1%	5,9%	7,2%
35 tot en met 39	6,9%	15,1%	5,9%	9,2%
40 tot en met 44	8,0%	17,5%	5,9%	11,6%
45 tot en met 49	9,2%	20,1%	5,9%	14,2%
50 tot en met 54	10,6%	23,2%	5,9%	17,3%
55 tot en met 59	12,2%	26,6%	5,9%	20,7%
60 tot en met 64	14,0%	30,6%	5,9%	24,7%
65 tot en met 66	15,3%	33,4%	5,9%	27,5%

Deze tabel is gebaseerd op de looptijd van de financieringsovereenkomst en de daarin opgenomen totale bijdrage (25,5%) aan de basisregeling van SPF.

3.3.7 Tekortsituaties en kortingsbeleid

De uitvoeringsovereenkomst voorziet in verschillende kortingsbepalingen in het geval van een bijdrage-tekort (hierna: premietekort) of van een vermogenstekort. Het kortingsbeleid inzake premietekort is van toepassing gedurende de looptijd van de uitvoeringsovereenkomst.

Premietekort

Indien op enig moment blijkt dat, de over het verstreken deel van de looptijd van de uitvoeringsovereenkomst, de betaalde cumulatieve bijdrage lager dreigt te worden dan de, over diezelfde periode cumulatief berekende, gedempte kostendekkende premie, kan het bestuur besluiten voor de resterende looptijd van de uitvoeringsovereenkomst om de toekomstige opbouw van pensioenaanspraken zodanig te verlagen, dat er geen sprake zal zijn van het hiervoor bedoelde tekort (premietekort). Dat betekent dat de toekomstige opbouw van pensioenaanspraken voor actieve deelnemers zodanig wordt verlaagd dat de ontvangen premie weer kostendekkend is.

Het bestuur kan slechts besluiten om van de hiervoor bedoelde verlaging van pensioenopbouw af te zien, indien de technische voorziening en het vereist eigen vermogen volledig zijn gedekt, de voorwaar-

delijke toeslagen de laatste 10 jaar zijn verleend en ook in de toekomst kunnen worden verleend en alle doorgevoerde kortingen in de laatste 10 jaar zijn ingehaald.

Over het verslagjaar 2017 was geen sprake van een premietekort.

Reservetekort

Het fonds moet, in overeenstemming met huidige wetgeving en financieel toetsingskader, besluiten de pensioenaanspraken en -rechten te korten indien vijf achtereenvolgende jaren de beleidsdekkingsgraad aan het einde van het jaar lager is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad of indien het fonds niet in staat is om binnen de door het bestuur gekozen hersteltermijn van 10 jaar te herstellen naar de vereiste dekkingsgraad zonder dat de belangen van deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden, andere aanspraakgerechtigden of de werkgever worden geschaad en alle overige beschikbare sturingsmiddelen, met uitzondering van het beleggingsbeleid, zijn ingezet.

Een korting van pensioenaanspraken en -rechten zal plaatsvinden in de vorm van een gelijke procentuele korting op alle opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten. In het geval het kortingspercentage meer zou zijn dan 10%, zal het bestuur onderzoeken of en in hoeverre er aanleiding bestaat om dat deel van de korting dat deze 10% overschrijdt, op een andere wijze te verdelen over de verschillende groepen deelnemers. Inhalen van doorgevoerde kortingen gebeurt op gelijke wijze als het inhalen van gemiste toeslagen. Kortingen zijn ook van toepassing op ingegane prepensioenuitkeringen en ingekochte netto pensioenaanspraken en -uitkeringen.

In 2017 heeft het fonds geen korting hoeven doorvoeren op de pensioenaanspraken en -rechten.

Klachten en geschillen

SPF streeft ernaar om de pensioenregeling op een zo effectief mogelijke wijze uit te voeren. Indien een (gewezen) deelnemer of pensioengerechtigde het niet eens is met de uitvoering van het reglement en indien er na overleg nog steeds ontevredenheid bestaat, kan de deelnemer een klacht indienen. Het fonds heeft hiertoe een eigen Klachten- en geschillenregeling. De Commissie Klachten & Geschillen heeft in het verslagjaar geen klachten en/of geschillen ontvangen en behandeld.

Rechtszaak

SPF heeft per 1 januari 2016 een interne collectieve waardeoverdracht doorgevoerd waarmee de pensioenaanspraken van (gewezen) deelnemers van SPF zijn omgerekend naar het actuele pensioenreglement met als pensioenrichtleeftijd 67 jaar. Zestien (gewezen) deelnemers hebben bezwaar gemaakt tegen deze omrekening. Het bestuur heeft na een zorgvuldige en evenwichtige belangenafweging besloten om de bezwaren te passeren en ook de pensioenaanspraken van deze (gewezen) deelnemers om te rekenen. Drie gewezen deelnemers waren het niet eens met dit besluit van SPF en hebben een rechtszaak aangespannen tegen SPF. Bij vonnis van 8 november 2017 stelt de Rechtbank Limburg dat SPF de collectieve waardeoverdracht correct en volgens de regels heeft uitgevoerd, maar de bezwaren niet had mogen passeren. De Rechtbank Limburg heeft daarom de drie gewezen deelnemers in het gelijk gesteld en heeft geoordeeld dat SPF de bezwaren niet had mogen passeren, waarmee het door SPF genomen besluit tot omrekening nietig is verklaard. SPF heeft naar aanleiding van de uitspraak besloten niet in hoger beroep te gaan en de omrekening voor de drie aanklagende bezwaarmakers ongedaan te maken. De overige bezwaarmakers zijn in de gelegenheid gesteld hun positie te heroverwegen. Waar dit leidde tot aanhouden van het bezwaar is de omrekening ongedaan gemaakt. Het geschil is daarmee tot een einde gekomen.

3.3.8 Duurzaamheidsbeleid

De strategische lange termijn beleggingsstrategie 2016-2020 is in 2015 door het bestuur vastgesteld en in 2017 getoetst. De Investment Beliefs en Policy Beliefs waren daarbij richtinggevend. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt rekening gehouden met het fondsbeleid ten aanzien van Corporate Governance en Maatschappelijk Verantwoord Beleggen.

Corporate Governance

SPF voelt zich als institutionele belegger verantwoordelijk om op een transparante en verantwoorde manier invulling te geven aan het stembelief tijdens de Algemene Vergadering van Aandeelhouders ten aanzien van de beursgenoteerde ondernemingen waarin door het fonds wordt belegd.

Het Corporate Governance beleid van SPF voldoet aan de wettelijke bepalingen en zoveel als mogelijk aan internationale richtlijnen. SPF publiceert jaarlijks op de website het fondsbeleid en de uitvoering daarvan ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht bij ondernemingen waarin wordt belegd. SPF beperkt zich tot stembelief bij Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen.

In 2017 is door het stemadviesbureau ISS namens SPF gestemd op de vergaderingen van alle Nederlandse bedrijven waarin het fonds heeft belegd. In totaal heeft SPF gedurende 2017 op 27 vergaderingen gestemd, waar 264 agendapunten zijn behandeld. SPF heeft hiervan bij 5 agendapunten tegengestemd in lijn met het advies van ISS. Deze voorstellen hadden betrekking op het beloningsbeleid, een beschermingsconstructie en een bestuurdersbenoeming.

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB)

Bij het vaststellen en het uitvoeren van het beleid wordt niet alleen rekening gehouden met financiële aspecten. Ook aspecten die van belang zijn voor een duurzame en sociale ontwikkeling van de maatschappij worden in acht genomen. Daartoe heeft het fonds een eigen beleid ontwikkeld. Het beleid op het gebied van MVB met betrekking tot directe beleggingen is gebaseerd op de volgende pijlers:

- **Uitsluitingenbeleid:** het uitgangspunt voor het uitsluiten van ondernemingen en landen zijn activiteiten die de Verenigde Naties, de Europese Unie of de Nederlandse overheid onaanvaardbaar vinden. SPF belegt daarom niet direct in aandelen of obligaties van ondernemingen die op basis van de 10 principes van het Verenigde Naties Global Compact niet in lijn handelen met de gekozen principes. Producenten van controversiële wapens, zoals nucleaire wapens worden ook uitgesloten.
- **Sanctiebeleid:** staatsobligaties van landen waarop een sanctie van de Verenigde Naties of de Europese Unie rust, worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Tevens is er sanctiebeleid ten aanzien van personen en terroristische organisaties. Hierbij gaat het voornamelijk om mensenrechten- en wapenvraagstukken.
- Het fonds is transparant met betrekking tot de aangehouden beleggingen en communiceert open over het beleid op het gebied van MVB. SPF publiceert de bedrijven, landen en beleggingsfondsen waarin wordt geïnvesteerd op de website van het fonds.

Voor de toetsing van het uitsluitingenbeleid wordt gebruik gemaakt van de diensten van Sustainalytics. Deze organisatie houdt zich actief bezig met wereldwijd onderzoek naar duurzaamheid en voert analyses uit op het gebied van MVB ten aanzien van beleggingsportefeuilles. Daarbij wordt een gestructureerde en binnen de pensioensector geaccepteerde aanpak gevolgd.

Als gevolg van dit uitsluitingenbeleid zijn in 2017 in de Europese bedrijfsobligatieportefeuille, aandelen- en vastgoed aandelenportefeuille geen specifieke belangen verkocht. SPF sluit ultimo 2017 in totaal 74 bedrijven en 14 landen van het beleggingsuniversum uit. Bij Europese aandelen droeg duurzaamheid negatief bij met circa -0,3%. Binnen de Amerikaanse aandelen was dit circa -0,4%.

3.3.9 Communicatiebeleid

SPF heeft met betrekking tot de pensioencommunicatie doelstellingen geformuleerd. SPF streeft ernaar dat de deelnemers op elk voor hen relevant moment inzage hebben in de huidige en toekomstige persoonlijke pensioensituatie, overzicht hebben over de pensioenregelingen, inzicht hebben in de daaraan gekoppelde risico's en een realistisch beeld hebben van de eigen pensioenverwachting en handelingsperspectief terzake, aansluitend bij de actuele financiële positie van het fonds.

Daarnaast streeft SPF met een gedegen communicatie en een hoge mate van transparantie ernaar dat deelnemers door SPF adequaat ondersteund worden bij vragen op pensioengebied, weten dat aan pensioen risico's zijn verbonden en welke risico's dat zijn, kennis kunnen nemen van kosten van de eigen pensioenvoorziening en dat het vertrouwen wordt versterkt dat het fonds de pensioenregeling deskundig, betrouwbaar en transparant uitvoert.

SPF streeft er ten slotte naar dat deelnemers het eigen handelingsperspectief kennen en weten wanneer actie kan worden genomen, zoals bij life events die het pensioen raken. Dat gebeurt met behulp van diverse communicatiemiddelen, waaronder persoonlijke pensioenreizen en gesprekken, de website en de pensioenplanner in een persoonlijke 'Mijn-pensioen' omgeving. Aanvullend informeert het fonds de deelnemers via onder meer (nieuws)brieven en persoonlijke brieven.

De communicatie strategie, doelstellingen en doelgroepen zijn uitgewerkt in een communicatiebeleidsplan waarin SPF de visie met betrekking tot communicatie met de deelnemers beschrijft. Het communicatiebeleidsplan is van kracht voor de periode 2017 tot en met 2019 en bevat de kaders waarbinnen de uitvoering van de communicatie plaatsvindt. Vanuit het communicatiebeleidsplan resulteert jaarlijks een communicatieactieplan.

Het communicatiebeleid met betrekking tot andere doelgroepen dan de deelnemers, zoals de media, PF en werkgevers is vastgelegd in het relatiemanagementplan.

SPF hecht er veel waarde aan om de communicatie te laten aansluiten bij de informatiebehoefte van de deelnemers. Daarom worden tevredenheidsonderzoeken gehouden onder de actieve deelnemers, worden enquêtes gehouden waarbij specifieke pensioenprocessen worden getoetst en is een deelnemer klankbord ingericht.

Hoe de communicatiedoelstellingen van SPF in 2017 zijn gerealiseerd, wordt in paragraaf 3.8 aan de hand van de communicatie-activiteiten uit het verslagjaar toegelicht.

3.3.10 Integriteitsbeleid

SPF streeft een integere bedrijfsvoering na en heeft hiervoor een eigen integriteitsbeleid opgesteld. Integriteit wordt gezien als het handelen in overeenstemming met maatschappelijk geaccepteerde waarden en normen. Het integriteitsbeleid heeft als doel te voorkomen dat de integriteit van het fonds en daarmee mogelijk het financiële stelsel, negatief wordt beïnvloed door het niet integer handelen van aan het fonds verbonden personen. Om die reden omvat het integriteitsbeleid naast de fonds specifieke activiteiten eveneens de activiteiten van aan het fonds gelieerde derden aan wie diensten zijn uitbesteed.

In 2017 heeft het fonds een integriteitsrisicoanalyse als onderdeel van de jaarlijkse strategische risicoanalyse uitgevoerd op de integriteitsrisico's waaraan het is blootgesteld. De resultaten van deze integriteitsrisicoanalyse hebben geen aanleiding gegeven tot aanscherping van het bestaande integriteitsbeleid. Het bestuur is van mening dat de integriteitsrisico's door middel van het gevoerde beleid zijn teruggebracht tot een acceptabel niveau.

Als onderdeel van het integriteitsbeleid heeft het fonds een incidentenregeling vastgesteld. Via deze regeling beschrijft het fonds de wijze waarop een (dreigend) incident kan worden gemeld en de wijze waarop wordt gehandeld bij melding van een (dreigend) incident.

Gedragscode SPF

Als belangrijk onderdeel van het integriteitsbeleid heeft het fonds een gedragscode opgesteld. De gedragscode is gebaseerd op de model gedragscode van de Pensioen Federatie (PF).

De gedragscode is van toepassing op alle aan het fonds verbonden personen, te weten de leden van het bestuur, de beleggingsadviseur, de risk adviseur en de leden van de VC (per 2018 de RvT) en het VO. Aan het fonds gelieerde derde partijen, waaronder de uitvoeringsorganisatie DPS en externe vermogensbeheerders, accountants en actuarissen vallen niet onder de gedragscode van het fonds. Deze partijen dienen te beschikken over een eigen gedragscode. In het uitbestedingsbeleid van het fonds is als voor-

waarde opgenomen dat een uitbestedingspartner beschikt over een gedragscode die minimaal gelijkwaardig is aan de gedragscode van het fonds. Indien de uitbestedingspartner verder uitbesteedt, geldt dit tevens voor die derde partij.

Compliance Officer

Het fonds maakt met betrekking tot compliance onderscheid tussen compliance in brede en enge zin. Compliance in brede zin betreft het volledig voldoen aan interne en externe wet- en regelgeving. De compliance functie in enge zin heeft betrekking op gedragstoezicht. Binnen deze definitie heeft het bestuur gekozen voor een enge invulling. De monitoring van compliance in enge zin is uitbesteed aan een onafhankelijke Compliance Officer (Legal Affairs Europe SABIC). De Compliance Officer wordt administratief ondersteund door de Risk Manager van DPS. In 2017 heeft de Compliance Officer geen bevestigingen gedaan.

De rapportage van de Compliance Officer is opgenomen in paragraaf 6.4.

3.3.11 Bestuursbesluiten 2017

Onderstaand zijn de voor het fonds belangrijkste pensioenbesluiten zoals deze in 2017 door het bestuur zijn genomen, nader toegelicht.

SPF strategieplan inclusief actieplan

Het bestuur heeft in 2017 de eigen strategiestudie afgerond. Daarbij is stilgestaan bij de ontwikkelingen in de pensioenomgeving en de vertaling daarvan naar specifieke scenario's voor SPF. Er zijn tevens verschillende governance modellen beoordeeld om te komen tot een passend model bij de gekozen strategische richting. Het bestuur heeft besloten tot vaststelling van het SPF strategieplan inclusief actieplan. Daarnaast heeft het bestuur besloten tot de installatie van een bestuurlijke werkgroep welke zorg zal dragen voor de verdere uitvoer van de strategie.

Strategische risicoanalyse

SPF voert jaarlijks een strategische risicoanalyse, RCA, uit. Een RCA vormt een belangrijk element binnen het integrale risicomodel van het pensioenfonds. Een RCA biedt de mogelijkheid aan het bestuur om de relevante risico's op een systematische wijze te identificeren en te analyseren. Tevens biedt de RCA een kader waarbinnen de, al dan niet aanwezige, risico mitigerende maatregelen geëvalueerd kunnen worden. De kracht van een goede risicoanalyse ligt in het verkrijgen van een volledig beeld van alle risico's en beheermaatregelen. Een brede en evenwichtige aanpak is daarbij van belang. De aanpak van de RCA is gebaseerd op een vragenlijst die aan de bestuurders en adviseurs is voorgelegd en vertaald naar een risicobeoordeling. De risicobeoordeling is besproken in een bestuursvergadering. De uitkomsten van de bestuurlijke discussie zijn verwoord in een eindrapportage en, indien aan de orde, vertaald naar acties die in het riskmanagement yearplan zijn opgenomen. De RCA eindrapportage en het risk management yearplan zijn door het bestuur vastgesteld.

Investment beliefs en Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB)

In 2017 heeft het bestuur besloten om thema's omtrent het MVB-beleid via een enquête te onderzoeken. Ook op het gebied van de Investment Beliefs bestond de behoefte om deze op een aantal zaken nader toe te lichten. Daaruit voortvloeiend is stilgestaan bij de verdere ontwikkeling van de Investment Beliefs. De enquête heeft geleid tot beperkte aanpassingen in de bestaande investment beliefs en toevoeging van een aantal nieuwe beliefs.

Kortings-/toeslagbesluit per 1 januari 2017 en per 1 januari 2018

In de bestuursvergadering van 16 december 2016 had het bestuur het voorgenomen besluit genomen dat geen toeslag en geen korting wordt verleend per 1 januari 2017. Dit voorgenomen besluit is bekrachtigd op 2 februari 2018. Op basis van de dekkingsgraad en beleidsdekkingsgraad ultimo 2016 van respectievelijk 106,8% en 102,0% en het daaraan gekoppelde geactualiseerde herstelplan was er géén korting benodigd in 2017.

In de bestuursvergadering van december 2017, had het bestuur al vastgesteld dat er ruimte zou zijn voor een gedeeltelijke toeslagverlening gezien de financiële situatie van het fonds, overeenkomstig het toeslagenbeleid van SPF en de wettelijke vereisten rondom toeslagverlening. Op basis van de (beleids) dekkingsgraad ultimo 2017 (112,9%) en het geactualiseerde herstelplan heeft het bestuur op 2 februari 2018 definitief besloten tot gedeeltelijke toeslagverlening per 1 januari 2018. Zie ook paragraaf 3.7.3.

Inhaaltoeslagenbeleid

Het bestuur heeft na evaluatie van het inhaaltoeslagenbeleid besloten het beleid ongewijzigd te laten. Het bestuur is namelijk nog steeds van mening dat het in 2015 geformuleerde inhaaltoeslagenbeleid op een evenwichtige manier rekening houdt met de belangen van alle belanghebbenden.

Rentebijdrage op PPS-saldi

Het bestuur heeft besloten om de rentebijdrage op de PPS-saldi voor de periode 1 juli 2017 tot 1 juli 2018 vast te stellen op 8,6%.

Herstelplan

Op basis van de Pensioenwet dient een pensioenfonds dat zich in een dekkingstekortsituatie bevindt jaarlijks een geactualiseerd herstelplan in te dienen. In het geactualiseerde herstelplan rekent het fonds in beginsel met dezelfde hersteltermijn die gekozen is bij het voorafgaande herstelplan. Dit betekent dat SPF dient aan te tonen dat het binnen de gekozen 10 jaar kan herstellen naar het niveau van de vereiste dekkingsgraad. Deze bedraagt ultimo 2017 124,6%.

Uit het herstelplan valt af te leiden dat er voldoende herstelkracht aanwezig is om binnen de hersteltermijn van 10 jaar naar het niveau van de vereiste dekkingsgraad te herstellen. Hierdoor is er in 2017 geen korting benodigd. Het herstel wordt vooral bepaald door het veronderstelde beleggingsrendement in combinatie met het gevoerde beleggingsbeleid.

Haalbaarheidstoets 2017

De haalbaarheidstoets is wettelijk verplicht en wordt jaarlijks uitgevoerd door het fonds, rekening houdend met de actuele dekkingsgraad en de voorgeschreven parameterwaarden met betrekking tot de economische scenario's. Door voorgeschreven parameterwaarden te gebruiken, wordt een vergelijking tussen Nederlandse pensioenfondsen beter mogelijk. Indien uit de jaarlijkse haalbaarheidstoets blijkt dat de bandbreedte voor het vereiste eigen vermogen of de op basis van de laatst uitgevoerde aanvangshaalbaarheidstoets eigen gekozen grenswaarden worden geschonden, dan zal het bestuur de sociale partners hierover informeren en met hen in overleg treden om te bezien of maatregelen genomen moeten worden. Alle uitkomsten van de haalbaarheidstoets in 2017 voldoen aan de gestelde grenzen.

Intern toezicht via Raad van Toezicht (RvT)

Het bestuur heeft omtrent het intern toezicht een drietal besluiten genomen. Het bestuur heeft besloten tot instelling van een RvT met een beoogde ingangsdatum per 1 januari 2018. Het VO heeft adviesrecht bij besluiten die de vorm en inrichting van het intern toezicht aangaan. Het VO heeft positief geadviseerd over de inrichting van een RvT. Gedurende het vervolg van de installatie van de RvT zal het bestuur gezamenlijk optrekken met het VO.

Het bestuur heeft tevens besloten tot installatie van een werkgroep om de RvT inrichting te faciliteren, bestaande uit twee bestuursleden en één VO-lid. Gezien de beoogde ingangsdatum van 1 januari 2018 moet het intern toezicht over 2017 worden geborgd.

Gezamenlijk hebben het bestuur en het VO besproken dat het intern toezicht over verslagjaar 2017 via de bestaande Visitatie Commissie zal verlopen.

Het bestuur heeft, evenals het VO, de aanbevelingen van de werkgroep aangenomen en de voorgedragen leden van de RvT in december aangemeld bij DNB voor het verkrijgen van een verklaring van geen bezwaar.

Insiderschap

In de behandeling van de gedragscode is door het bestuur stilgestaan bij de aanwijzing van individuele bestuursleden als insiders. Op momenten dat zich stress-scenario's of crises voordoen zal het bestuur direct betrokken raken bij de uitvoering. Zo kan de discussie binnen het bestuur zich toespitsen op individueel transactieniveau, zoals bijvoorbeeld het al dan niet verkopen van posities in specifieke staatsleningen, het verkopen van de posities in specifieke banken of de verkoop van bepaalde vastgoedbeleggingen. In deze gevallen wordt beschikt over voorwetenschap en is het risico van de schijn van gedrag typische overschrijdingen verhoogd.

Op basis van het voorgaande heeft het bestuur besloten op 31 maart 2017 dat voortaan alle bestuursleden worden aangemerkt als insiders in het kader van de Wet op het financieel toezicht (Besluit markt-misbruik Wft).

Beloningsbeleid

Het bestuur heeft besloten de vergoedingen van de voorzitter, in het geval deze geen dienstverband heeft met SABIC en voorzover geen externe bestuurder, te verhogen in lijn met de normbedragen. De bestaande vergoeding is aangepast naar € 35.000 op jaarbasis (excl. BTW). Daarmee komt de vergoeding aan de onderkant uit van de normbedragen. Voor de overige bestuursleden zonder dienstverband is de vergoeding gehandhaafd op €17.500 (excl. BTW). Het VO heeft positief geadviseerd over de aanpassing van het beloningsbeleid.

Herverzekering arbeidsongeschiktheid- en overlijdensrisico

Het bestuur heeft besloten op basis van de draagkracht van het fonds en de risico scenario analyse die is uitgevoerd geen risicoherverzekering af te sluiten voor arbeidsongeschiktheid en overlijdensrisico, zolang de feitelijke dekkingsgraad hoger is dan de kritische dekkingsgraad.

Afschaffen korting partnerpensioenen bij groot leeftijdsverschil

Het bestuur heeft besloten, op verzoek van de sociale partners, de korting van het partnerpensioen bij groot leeftijdsverschil af te schaffen per 1 januari 2018. Het bestuur heeft tevens besloten om de reeds doorgevoerde kortingen van de ingegane partnerpensioenen in verband met groot leeftijdsverschil te repareren.

SPF beleid "vergeten pensioen"

Het bestuur heeft besloten dat SPF de richtlijnen volgt van de PF en dat zogenaamde 'vergeten' pensioenen op verzoek alsnog worden uitgekeerd aan nabestaanden met inachtneming van een aantal randvoorwaarden.

Aanpassing inkooptarieven en premiestaffel NPR

Het bestuur heeft besloten tot aanpassing van de inkooptarieven in de nettopensioenregeling (NPR) met terugwerkende kracht tot 1 september 2016. Dit is het gevolg van de aanpassing in wet- en regelgeving waardoor het mogelijk wordt om de solvabiliteitsopslag in de inkooptarieven van NPR te baseren op de actuele dekkingsgraad in plaats van het vereist eigen vermogen. Het bestuur heeft eveneens besloten tot het instellen van een nieuwe premiestaffel voor de nettopensioenregeling vanaf 1 januari 2018.

Opzegging dienstverleningsovereenkomst

In 2017 heeft het bestuur de uitbesteding aan DPS opnieuw beoordeeld. Hierbij is vastgesteld dat het bestuur tevreden is over de uitvoering. Mede op basis van de uitkomsten van de voornoemde toetsing zijn eerder succesvol onderhandelingen met DPS gevoerd om te komen tot een nieuwe dienstverleningsovereenkomst (DVO) en Service Level Agreement (SLA). Ten aanzien van de tariefstelling voor de dienstverlening is een principeovereenkomst bereikt welke per 1 januari 2017 is ingegaan voor een periode van 2 jaar. In 2017 is deze nieuwe overeenkomst met DPS opgezegd en zal het bestuur een nieuw onderhandelingstraject aanzetten om te komen tot een passende ondersteuning. De overeenkomst eindigt hierdoor op 31 december 2018. Het bestuur heeft een werkgroep ingesteld ter (voorbereiding op de) onderhandeling van de nieuwe uitvoeringsovereenkomst, bestaande uit de twee externe bestuursleden aangevuld met twee interne bestuursleden.

ONZE PRESTATIES

3.4 Financiële positie

Het IBM-proces is eerder in dit verslag toegelicht. De IBM-aanpak vormt de leidraad voor deze paragraaf, waarin de financiële positie van het fonds wordt besproken. Vanuit de balans worden zowel de ontwikkeling van de vermogenspositie (activa) als van de pensioenverplichtingen (passiva) nader toegelicht. Vervolgens wordt de ontwikkeling van de dekkingsgraad van het fonds over 2017 besproken. In navolgend overzicht is een vereenvoudigde balans te zien met de activa en passiva. De gedetailleerde balans van het fonds inclusief toelichting is terug te vinden in hoofdstuk 4.

Balans (in € mln.)

	2017	2016		2017	2016
Beleggingen	2.563,8	2.434,7	Reserve	330,8	153,9
Vorderingen	1,5	3,5	TV	2.254,0	2.264,4
Liquide middelen	25,3	7,4	Schulden	5,8	27,3
Totaal activa	2.590,6	2.445,6	Totaal passiva	2.590,6	2.445,6

3.4.1 Ontwikkeling vermogenspositie

De vermogenspositie van het fonds wordt weergegeven middels het pensioenfondsvermogen. Dit wordt als volgt berekend:

$$\text{Pensioenfondsvermogen} = \text{Beleggingen} + \text{Vorderingen} + \text{Overige Activa} - \text{Overige Voorzieningen} - \text{Schulden}$$

In navolgende tabel is de ontwikkeling van het pensioenfondsvermogen voor risico van de deelnemers te zien over het jaar 2017. De bijdragen en positieve beleggingsresultaten zorgden voor een stijging van het pensioenfondsvermogen. Per saldo steeg het pensioenfondsvermogen met €166,5 mln.

Pensioenfondsvermogen

	2017		2016	
	€ mln.	% Mutatie	€ mln.	% Mutatie
Pensioenfondsvermogen primo	2.418,3	100,0%	2.218,4	100,0%
Bijdragen	50,1	2,1%	49,8	2,2%
Uitkeringen	-40,0	-1,7%	-38,1	-1,7%
Beleggingsresultaat (incl. kosten)	156,3	6,5%	188,5	8,5%
Overige mutaties	0,1	0,0%	-0,3	0,0%
Pensioenfondsvermogen ultimo	2.584,8	106,9%	2.418,3	109,0%

3.4.2 Technische Voorziening

De waarde van de TV (inclusief de voorziening voor risico van de deelnemers) is afgenomen met €10,4 mln. Dit werd grotendeels veroorzaakt door de gestegen rente. De rente die wordt gehanteerd voor de waardering van de verplichtingen is gebaseerd op de door DNB voorgeschreven rentecurve. Deze is gestegen van 1,4% per einde 2016 naar 1,5% per einde 2017.

In het volgende overzicht is deze daling van de Technische Voorziening uitgesplitst naar factoren. In hoofdstuk 4 bij de toelichting op de staat van baten en lasten en de actuariële analyse is deze mutatie verder gedetailleerd.

Mutatie Technische Voorziening

	2017		2016	
	€ mln.	% Mutatie	€ mln.	% Mutatie
TV primo	2.264,4	100,0%	2.047,2	100,0%
Pensioenopbouw	53,2	2,3%	46,7	2,3%
Uitkeringen	-40,1	-1,8%	-38,3	-1,9%
Toeslagverlening	7,5	0,3%	0,0	0,0%
Interesttoevoeging	-2,1	-0,1%	4,3	0,2%
Aanpassing grondslagen	0,0	0,0%	2,9	0,1%
Overige mutaties	4,1	0,2%	-2,7	-0,1%
TV ultimo (rekenrente primo)	2.286,9	100,9%	2.060,1	100,6%
Mutatie rekenrente	-32,9	-1,5%	204,3	10,0%
TV ultimo	2.254,0	99,4%	2.264,4	110,6%
waarvan:				
TV risico fonds Pensioenregelingen	2.198,2	97,5%	2.204,1	97,3%
TV risico deelnemer Nettopensioenregeling (NPR)	1,7	0,1%	1,2	0,1%
TV risico deelnemer Prepensioen spaarregeling (PPS)	54,1	2,4%	59,1	2,6%

3.4.3 Dekkingsgraad

De dekkingsgraad van het fonds wordt als volgt berekend:

$$\frac{\text{Pensioenfondsvermogen voor risico fonds en risico deelnemer}}{\text{Voorziening pensioenfondsverplichtingen voor risico fonds en risico deelnemer}} \times 100\%$$

De dekkingsgraad van SPF steeg van 106,8% per eind 2016 naar 114,7% per eind 2017. De belangrijkste oorzaak van de stijging van de dekkingsgraad is het behaalde rendement op het vermogen en de waardering van de verplichtingen door de gewijzigde (gestegen) rente. De gehanteerde rente is de door DNB voorgeschreven rentecurve. De beleidsdekkingsgraad van SPF is gedurende 2017 gestegen van 102,0% naar 112,9%.

In de navolgende tabel worden de veranderingen van de verschillende dekkingsgraden weergegeven.

ONTWIKKELING DEKKINGSGRAAD

	2017	2016	2015	2014
Dekkingsgraad (risico fonds) per 31 december (DNB RTS <u>met</u> 3 maands middeling rente t/m 31-12-2014)	-	-	-	113,3%
Dekkingsgraad (risico fonds) per 31 december (DNB RTS <u>zonder</u> 3 maands middeling rente vanaf 1-1-2015)	-	-	108,6%	108,0%
Dekkingsgraad (totaal technische voorziening)	114,7%	106,8%	108,4%	112,9%
Beleidsdekkingsgraad (risico fonds)	-	-	109,4%	110,6%
Beleidsdekkingsgraad (totaal technische voorziening)	112,9%	102,0%	109,2%	109,8%

De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de laatste twaalf maandelijkse dekkingsgraden.

De reële dekkingsgraad volgens artikel 133b van de Pensioenwet is berekend op 90,7%.

3.4.4 Herstelplan

Omdat SPF zich per 1 januari 2017 in een reservetekort bevond, heeft het fonds vóór 1 april 2017 een hernieuwd herstelplan bij DNB ingediend. In het herstelplan heeft SPF aangetoond dat voldoende herstellend vermogen bestaat om binnen de looptijd van het herstelplan toe te groeien naar de vereiste dekkingsgraad, zonder dat (kortings)maatregelen hoeven te worden getroffen. DNB heeft het herstelplan goedgekeurd.

Als gevolg van het reservetekort ultimo 2017 is in januari 2018 wederom een hernieuwd herstelplan ingediend bij DNB. Ook volgens dit herstelplan zijn in 2018 geen kortingen nodig.

Ontwikkeling dekkingsgraad

	2017	2016
Dekkingsgraad primo	106,8%	108,4%
Bijdragen	-0,3%	-0,1%
Uitkeringen	0,1%	0,2%
Indexering	-0,4%	0,0%
Rentetermijnstructuur	1,6%	-10,1%
Overrendement	7,3%	9,4%
Overige mutaties	-0,5%	0,0%
Overige kruiseffecten	0,1%	-1,0%
Dekkingsgraad ultimo	114,7%	106,8%

3.4.5 Uitvoeringskosten

Omdat kosten een medebepalende factor zijn voor het te bereiken uiteindelijke pensioenresultaat, streeft SPF een balans na tussen kosten, kwaliteit en rendement. Zo beoogt het fonds met de kosten die worden gemaakt voor vermogensbeheer een outperformance te behalen ten opzichte van de benchmark om minimaal de gemaakte vermogensbeheerkosten terug te verdienen. Het bestuur beoordeelt periodiek de kosten en rendementen. Ten aanzien van de pensioenuitvoering worden de kwaliteit van de uitvoering en de bijbehorende kosten door het bestuur periodiek getoetst om zeker te stellen dat kosten en kwaliteit in balans en marktconform zijn.

Uit hoofde van transparantie van kosten, geeft SPF een uitgebreide toelichting op de uitvoeringskosten in de jaarrekening. Daarbij geldt dat de hoogte van de uitvoeringskosten enkel op een evenwichtige manier beoordeeld kunnen worden als inzicht wordt gegeven in hoe de kosten van SPF zich verhouden in relatie tot de kosten van vergelijkbare pensioenfondsen, waarbij rekening wordt gehouden met diverse specifieke fondskarakteristieken. Om deze reden voert het bestuur jaarlijks een kostenvergelijking uit via een benchmark studie.

Structuur kosten

SPF heeft het pensioenbeheer uitbesteed aan DPS. De vermogensbeheeractiviteiten zijn uitbesteed aan DPS en aan andere vermogensbeheerders. De tarieven voor de pensioen- en vermogensbeheerdiensten van DPS zijn vastgelegd in een dienstverleningsovereenkomst. De tarieven voor vermogensbeheer, voor zover neergelegd bij de andere vermogensbeheerders, zijn vastgelegd in aparte beheerovereenkomsten. Daarmee is de toewijzing van de uitvoeringskosten van vermogensbeheer direct herleidbaar naar de verschillende vermogensbeheerders. De kosten van het pensioenbeheer zijn direct herleidbaar naar de dienstverleningsovereenkomst met DPS. Daarmee worden geen kosten van vermogensbeheer dan wel pensioenbeheer onderling verrekend.

Behalve de kosten gerelateerd aan uitbesteding van de voornoemde pensioen- en vermogensbeheeractiviteiten kent SPF een aantal overige kosten waaronder directe fondskosten en kosten voor adviesdiensten waaronder juridisch en actuair advies, risicomanagement en bestuursondersteuning voor zover die niet geleverd worden door DPS. Deze kosten worden op basis van een verdeelsleutel aan pensioen- en vermogensbeheer toegewezen.

In de navolgende tabel wordt een overzicht gegeven van de uitvoeringskosten van SPF in lijn met de indeling van de PF en norm 20 van de Code Pensioenfondsen.

Pensioenbeheer	2017	2016
Pensioenadministratie	714.349	885.723
Communicatie	175.461	165.691
Bestuur en Financieel beheer	467.629	461.045
Kosten pensioenbeheer (Eur)	1.357.439	1.512.459
Actieven	3.064	3.098
Gepensioneerden	1.728	1.621
Deelnemers (aantal ultimo jaar)	4.792	4.719
Kosten per deelnemer (Eur)	283	321
Vermogensbeheer	2017	2016
Interne beheerskosten	3.819.855	3.892.370
Externe beheerskosten	5.000.658	4.663.316
Bewaarloon	139.199	127.802
Totale beheerskosten	8.959.712	8.683.487
Gemiddeld belegd vermogen intern	1.788.750.000	1.737.900.000
Gemiddeld belegd vermogen extern	709.375.000	630.100.000
Gemiddeld belegd vermogen totaal	2.498.125.000	2.368.000.000
Vermogensbeheerkosten (in % vh gem. belegd vermogen)	0,36%	0,37%
Transactiekosten (intern)	988.407	691.373
Transactiekosten (extern)	954.521	280.251
Totaal transactiekosten	1.942.928	971.623
Transactiekosten (in % vh gem. belegd vermogen)	0,08%	0,04%
Vermogensbeheer per beleggingscategorie	2017	2016
	Beheerkosten x €1.000 in %	Transactiekost. x €1.000 in %
Aandelen	1.344 0,15%	874 0,10%
Vastgoed	908 0,39%	91 0,04%
Infrastructuur	1.336 1,90%	123 0,17%
Vastrentende waarden	2.757 0,21%	312 0,02%
Commodities	- -	- -
Overige beleggingen	- -	- -
Kosten overlay beleggingen	170 0,12%	544 0,38%
Bewaarloon	139 0,01%	- -
Overige kosten	1.080 0,04%	- -
Kosten fiduciair beheer	726 0,03%	- -
Advieskosten vermogensbeheer	500 0,02%	- -
Totale beheerkosten	8.960 0,36%	1.943 0,08%
	Beheerkosten x €1.000 in %	Transactiekost. x €1.000 in %
Aandelen	1.214 0,15%	218 0,03%
Vastgoed	428 0,22%	82 0,04%
Infrastructuur	1.630 3,26%	37 0,07%
Vastrentende waarden	2.673 0,21%	356 0,03%
Commodities	- -	- -
Overige beleggingen	- -	- -
Kosten overlay beleggingen	268 0,08%	279 0,08%
Bewaarloon	128 0,01%	- -
Overige kosten	1.160 0,05%	- -
Kosten fiduciair beheer	935 0,04%	- -
Advieskosten vermogensbeheer	247 0,01%	- -
Totale beheerkosten	8.683 0,37%	972 0,04%

In de navolgende paragrafen worden de uitvoeringskosten geëvalueerd in relatie tot de fondskarakteristieken en de kwaliteit van de dienstverlening conform norm 37 van de Code Pensioenfondsen.

Kosten van pensioenbeheer

De pensioenbeheerkosten bestaan uit kosten pensioenadministratie, kosten communicatie en kosten voor bestuur en financieel beheer. De eerste twee kostensoorten omvatten alle werkzaamheden die verricht moeten worden om de aanspraken te administreren, uitkeringen te verrichten en de actieve deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden volledig te informeren.

Ten opzichte van 2016 zijn de totale kosten voor pensioenbeheer met €0,2 mln. gedaald. De kosten voor pensioenbeheer worden op aanbeveling van de PF uitgedrukt in een bedrag per deelnemer, waarbij het aantal deelnemers bestaat uit het totaal van actieve deelnemers en pensioengerechtigden. De aantallen deelnemers die worden meegenomen in de voornoemde berekening zijn niet materieel gewijzigd.

Over 2017 komen de kosten per deelnemer voor SPF uit op €283. Dit is een afname ten opzichte van 2016 waar de uitvoeringskosten voor pensioenbeheer uitkwamen op €321 per deelnemer. De kosten per deelnemer zijn afhankelijk van de specifieke activiteiten die worden uitgevoerd voor de rechtenadministratie waaronder waardeoverdrachten, aanvragen voor informatie en overige mutaties. In 2017 was het aantal activiteiten lager dan in 2016 waardoor per saldo een lager kostenniveau per deelnemer resulteerde.

Om de uitvoeringskosten in perspectief te plaatsen, voert SPF jaarlijks een benchmarkstudie uit. De benchmarkstudie kent in beginsel een vertraging van één jaar vanwege het vertraagd beschikbaar komen van de uitvoeringskosten. Reden is gelegen in het feit de uitvoeringskosten worden geëxtraheerd uit de jaarverslagen en jaarstaten van de pensioenfondsen die per medio van enig jaar beschikbaar komen. Over het jaar 2016 is een kostenbenchmark opgevraagd bij Lane Clark & Peacock (LCP). LCP is een actueel adviesbureau dat een scala aan actuariële en pensioenadviesdiensten aan pensioenfondsen levert. De LCP kostenbenchmarkrapportage vergelijkt de kosten van pensioenfondsen van vergelijkbare grootte qua deelnemers en gemiddeld belegd vermogen.

Ten aanzien van pensioenbeheer zijn de gemiddelde uitvoeringskosten van SPF met €309 gemeten over de laatste drie jaren lager dan de vergelijkingsgroep van pensioenfondsen zoals deze door LCP onafhankelijk is bepaald welke uitkomen op €385. Deze lagere kosten zijn een gevolg van de uitvoeringsovereenkomst met DPS waar in beginsel een kostprijs verrekening van kracht is.

Het bestuur heeft de uitvoeringskosten op basis van de benchmarkstudie van LCP voor het jaar 2017 beoordeeld en vastgesteld dat deze een gunstig beeld laten zien.

Kosten voor vermogensbeheer

De vermogensbeheerkosten bestaan enerzijds uit kosten voor fiduciair beheer, financieel risicomanagement, beleidsadvies en de uitvoering van het vermogensbeheer door DPS en anderzijds uit kosten van externe commerciële vermogensbeheerders en custodians. De kosten van de custodian betreffen kosten voor het bewaren van effecten en het aanleveren van ondersteunende administratieve diensten.

De vermogensbeheerkosten zijn in 2017 toegenomen met €0,3 mln. ten opzichte van 2016 tot €9,0 mln. Voor vermogensbeheer worden de kosten gedeeld door het gemiddeld belegd vermogen van SPF. De bepaling van de vermogensbeheerkosten op basis van het gemiddeld belegd vermogen is in lijn met de aanbevelingen van de PF. De relatieve vermogensbeheerkosten zijn ten opzichte van 2016 afgenomen van 37 naar 36 basispunten van het gemiddeld belegd vermogen.

De stijging in de vermogensbeheerkosten (absoluut) wordt grotendeels veroorzaakt door het toegenomen belegd vermogen als gevolg van de behaalde positieve rendementen en door de groei in illiquide investeringen (voornamelijk hypotheek, niet-beursgenoteerd vastgoed en infrastructuur), voortkomend uit het strategisch beleid van het fonds. De kosten van illiquide beleggingen zijn relatief hoog omdat deze beleggingen kennisintensief en bewerkelijk zijn in termen van beheer en zich deels in de opbouw-fase bevinden, waarbij relatief hoge ontwikkelingskosten worden gemaakt.

Evenals voor pensioenbeheer heeft LCP een benchmarkstudie voor de vermogensbeheerkosten over 2017 uitgevoerd. Voor wat betreft vermogensbeheer liggen de gemiddelde beheerkosten van SPF over de laatste drie jaren met 35 bp onder het niveau van de vergelijkingsgroep van 40 bp.

Gelet op het behaalde positieve relatieve beleggingsresultaat, waarbij meerwaarde is toegevoegd ten aanzien van de strategische fondsbenchmark, en gelet op het feit dat de absolute fondsrendementen tevredenstellend zijn, ook afgezet tegen de vergelijkingsgroep van de LCP benchmarkstudie, heeft het bestuur de kosten als acceptabel beoordeeld. De vermogensbeheerkosten bedragen 36 bp over 2017, terwijl SPF een relatieve outperformance van 24 bp over 2017 optekende.

In de jaarrekening zijn, net als in voorgaande jaren, de kosten volgens de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving 610 opgenomen. Daarbij zijn kosten gesaldeerd met opbrengsten. Dit leidt ertoe dat in de jaarrekening een lager bedrag aan kosten wordt verantwoord.

Transactiekosten

Dit zijn de kosten die gemaakt moeten worden om een transactie tot stand te brengen en uit te voeren. Deze kosten bestaan uit brokerage fees voor het verwerken van de transactie en de zogeheten spread (verschil tussen bied- en laatkoers). Bij aan- en verkoop van vastrentende waarden maken de transactiekosten deel uit van de transactieprijs. De kosten zijn verwerkt in de spread. In de spread zijn behalve de transactiekosten eveneens opslagen voor liquiditeit en andersoortige risico's verwerkt.

De transactiekosten zijn toegenomen van €1,0 mln. in 2016 naar €1,9 mln. in 2017. Indien de transactiekosten conform de aanbeveling van de PF worden uitgedrukt in basispunten van het gemiddeld belegd vermogen resulteert een kostenniveau van 8 bp. In 2017 waren de transactiekosten hoger dan in voorgaand jaar als gevolg van de uitbreiding van de fondsbeleggingen naar alternatieve categorieën waaronder hypotheek en emerging market mandaten. De transitie en inrichtingskosten waren beduidend hoger als gevolg van de inrichting van verschillende custody accounts en de daartoe benodigde beheeractiviteiten.

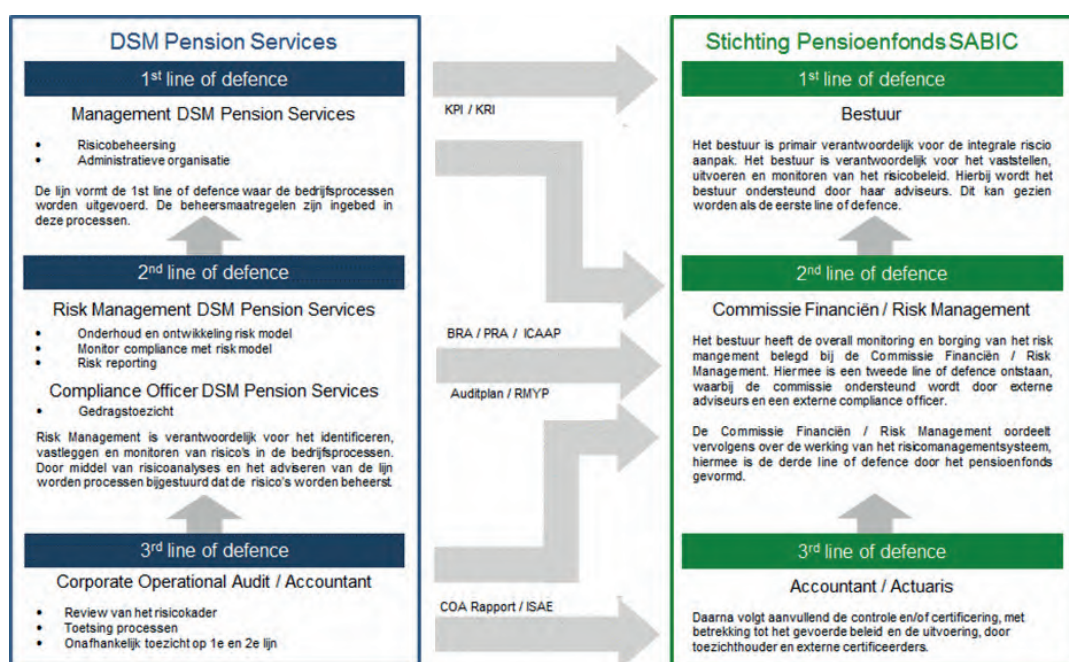
Evenals de pensioen- en vermogensbeheerkosten zijn ook de transactiekosten vergeleken in de LCP benchmarkstudie. De transactiekosten liggen voor het fonds met gemiddeld 11 bp over de laatste drie jaren op het niveau van de vergelijkingsgroep met 11 bp.

Samengevat onderbouwen de uitgevoerde analyses en kostenvergelijking dat de uitkomsten van het beleid van SPF, uitgedrukt in termen van kosten en toegevoegde waarde, voor zowel pensioenbeheer als vermogensbeheer een verantwoord beeld laten zien.

HOE WIJ DE RISICO'S BEHEERSEN

3.5 Risicomanagement

Het bestuur beheerst de risico's van het fonds met behulp van een integraal risicomanagementmodel. In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de manier waarop het fonds vorm heeft gegeven aan dit integrale risicomanagementmodel. Risicomanagement kent een harde kant bestaande uit beheersmaatregelen en de administratieve organisatie, maar kent tevens een zachte kant waar termen als integriteit en gedrag een voorname rol spelen. Gelet op het belang van de zachte kant van risicomanagement zal hier navolgend eerst op worden ingegaan. Daarna wordt inzicht gegeven in het gekozen risicomanagement model, inclusief een doorvertaling naar de uitvoering op strategisch en operationeel niveau en de risicohouding van het fonds. Vervolgens wordt ingegaan op de inbedding van risicomanagement binnen het fonds. Vervolgens worden de voornaamste risico's die het fonds onderkent beschreven, inclusief de beheersmaatregelen die zijn genomen om het betreffende risico te beheersen en de verwachte impact van het risico te beperken. Tot slot wordt beschreven hoe het bestuur waarborgt dat sprake is van een beheerste en integere bedrijfsvoering.

3.5.1 Risicomanagement en integriteit

Risicomanagement heeft naast de zekerstelling van een beheerste bedrijfsvoering eveneens betrekking op het bewaken van integriteit.

Aan bestuursleden en de directie en medewerkers van de uitvoeringsorganisatie DPS worden hoge eisen gesteld. Deze eisen betreffen niet alleen integriteit, maar ook ervaring, opleiding en achtergrond. Hierdoor heeft het bestuur dan ook gesteld dat DPS dient te beschikken over een integriteitsbeleid passend bij de visie op integriteit van het fonds. Ook heeft het bestuur de eigen gedragscode als norm voor het ethisch handelen van alle bij het fonds betrokken personen aangewezen. De gedragscode bevat gedragsregels op het gebied van belangenconflicten, handel met voorkennis, oneigenlijke beïnvloeding en de wijze waarop SPF met deze integriteitsvragen omgaat. SPF wil (de schijn van) vermenging van zakelijke en privébelangen voorkomen. Dit alles draagt bij aan de integriteit van het fonds en bestendigt het vertrouwen van betrokken organisaties, belanghebbenden en derden in het fonds. De gedragscode wordt door de Compliance Officer bewaakt en bevat tevens regels over geheimhoudingsplicht en het voorkomen van vermenging van zakelijke en privébelangen. De gedragscode wordt verder toegelicht in paragraaf 3.3.10.

Aanvullend geldt dat het bestuur bij het eigen besluitvormingsproces uitdrukkelijk de afweging maakt op welke wijze voorgenomen besluitvorming de verschillende belanghebbenden raakt, niet alleen in de zin van evenwichtige belangenbehartiging, maar ook in de zin van (allocatie van) risico's.

3.5.2 Integraal risicomanagement model

Het fonds maakt gebruik van het zogenaamde COSO-beheersingsmodel (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission). Het COSO-model kijkt naar de interne en externe risico omgeving en de houding ten aanzien van risico's. Het model kent een belangrijke rol toe aan de monitoring van interne processen en procedures en de daaraan verbonden risico's.

Risicomanagement is een continu proces en is gebaseerd op een fondsbrede beheersingscyclus. Deze beheersingscyclus start met een periodieke brede strategische en operationele risicoanalyse, waarmee de risico's voor het fonds op bestuurlijk niveau worden geïdentificeerd, geanalyseerd en beoordeeld. Het kader van deze risicoanalyse wordt gevormd door de strategische doelstellingen van het fonds, de risicohouding van het bestuur en de deelnemers en relevante wet- en regelgeving. Binnen de risicoanalyse wordt voor de geïdentificeerde risico's de werking van de geïmplementeerde beheersmaatregelen geëvalueerd. Het bestuur beoordeelt of de na beheersing resterende risico's acceptabel zijn. Indien nodig definieert het bestuur aanvullende beheersmaatregelen om de resterende risico's verder te reduceren.

Door middel van periodieke rapportages monitort en evalueert het bestuur vervolgens de werking van de ingerichte beheersmaatregelen. Indien de monitoring of evaluatie daartoe aanleiding geeft, start het bestuur de beheersingscyclus opnieuw. De beheersingscyclus wordt jaarlijks in zijn geheel doorlopen.

De risico's binnen de risicoanalyse worden door het bestuur geïdentificeerd en gecategoriseerd in lijn met de FIRM- en FOCUS-methode van DNB. Beide methodes worden gebruikt voor het beoordelen en beheersen van risico's bij alle type instellingen die onder het prudentieel toezicht van DNB vallen. De risicoanalyse van het fonds maakt onderscheid tussen beleggingstypische en niet-beleggingstypische risico's. Binnen elke risicocategorie kunnen risico's voorkomen die het fonds raken op het strategische niveau of op operationeel niveau. De wijze waarop een risico wordt beheerst, hangt daarmee nauw samen.

Strategisch niveau

Risico's die het fonds op het strategische niveau raken, worden beheerst door het bestuur, ondersteund door externe adviseurs en de verschillende bestuurscommissies, door middel van het definiëren van specifiek beleid gericht op het betreffende risico. Wijzigingen in de strategische risico-omgeving kunnen derhalve aanleiding zijn om over te gaan tot bijstelling van het gevoerde beleid.

Operationeel niveau

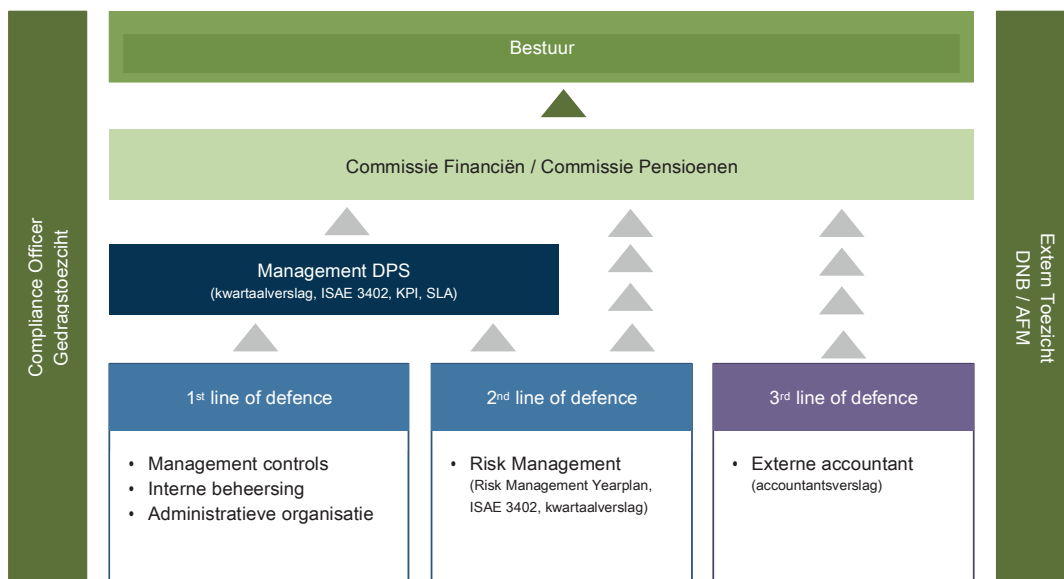
Risico's die het fonds op operationeel niveau raken, worden beheerst door middel van het opstellen van procedures die door het bestuur worden bewaakt op effectiviteit. Op operationeel niveau is risicomanagement door het fonds opgezet middels de volgende structuur:

- Commissie Financiën: de Commissie Financiën bereidt een risicomanagement jaarplan op fonds-niveau voor. Nadat het jaarplan is vastgesteld door het bestuur, controleert en rapporteert de Commissie Financiën of de in het jaarplan opgenomen acties tijdig en volledig uitgevoerd worden.
- Externe audit: in het kader van de controle van de jaarrekening wordt jaarlijks door de accountant een audit op de administratieve organisatie en interne controle van DPS uitgevoerd. DPS heeft over 2017 een ISAE 3402 type II verklaring over de Administratieve Organisatie en Interne Beheersing ontvangen waarin geen opmerkingen van materiële aard staan.

- Interne audit van de uitvoeringsorganisatie DPS: DPS valt als dochteronderneming van Koninklijke DSM N.V. binnen het rapportage en het (interne) audit circuit van Koninklijke DSM N.V. Binnen dit kader toetst DSM Corporate Audit (COA) de administratieve organisatie en interne beheersing en de werking van de risicomanagementcyclus. De bevindingen worden in hoofdlijnen gedeeld met SPF.
- GIPS-verificatie: de berekening en rapportage van de behaalde beleggingsresultaten wordt jaarlijks getoetst door de externe accountant op basis van wereldwijd geaccepteerde normen voor performance berekening.
- Periodieke rapportages: elk kwartaal wordt het bestuur geïnformeerd over de stand van zaken ten aanzien van de belangrijkste strategische en operationele risico's. Hiermee houdt het bestuur zicht op zowel de voortgang ten aanzien van de realisatie van de doelstellingen als op de operationele uitvoering door DPS.
- VC: de VC heeft onder meer als taak om het risicobeheersingsbeleid van het fonds op effectiviteit te toetsen.
- DNB: uitingen volgend op door DNB uitgevoerde thema onderzoeken, zijn voor het fonds aanleiding de eigen bedrijfsvoering af te zetten tegen de door DNB gepresenteerde 'best practices'. Dit geeft het fonds handvatten om de kwaliteit van het beheersingssysteem objectief te 'benchmarken'. Waar nodig scherpt het bestuur de inrichting van het beheersingssysteem verder aan.
- Risk Manager: Bij de uitvoeringsorganisatie DPS is een onafhankelijke Risk Manager aangesteld met een separate rapportagelijijn naar de Algemeen Directeur van DPS en de Commissie Financiën van SPF.
- Het bestuur heeft in 2017 een externe risk adviseur aangesteld voor versteviging van het risicobeheer en als countervailing power naar de uitvoeringsorganisatie.

Inbedding risicomanagement

Onderstaand is de inbedding van het risicomanagement op strategisch en operationeel niveau samengevat weergegeven. Hierbij geldt dat het Management van DPS verantwoordelijk is voor de beheersing van de risico's binnen de omgeving van DPS. Hierover wordt verantwoording afgelegd aan het bestuur via de KPI rapportages en de account management gesprekken met het Dagelijks Bestuur.

Risicohouding

Het bestuur heeft in lijn met de wettelijke voorschriften de risicohouding vastgesteld. Deze risicohouding concretiseert de houding van het bestuur ten aanzien van de risico's waaraan het fonds is blootgesteld. Bij het vaststellen van de risicohouding heeft het bestuur rekening gehouden met de resultaten van het onderzoek naar risicobereidheid dat onder de deelnemers en pensioengerechtigden is uitgevoerd. De risicohouding bestaat uit een korte termijn toets en een lange termijn toets.

- De korte termijn toets is door het bestuur ingevuld via een bandbreedte om het Vereist Eigen Vermogen (VEV). Het VEV mag bewegen tussen 20% en 28%.
- De lange termijn toets is vertaald naar toegestane grenswaarden voor het pensioenresultaat van de haalbaarheidstoets. Het pensioenresultaat van de haalbaarheidstoets geeft inzicht in de mate waarin het beleid van het fonds de koopkracht naar verwachting over een bepaalde periode op peil houdt. Het pensioenresultaat uit de haalbaarheidstoets moet, vanuit de actuele dekkingsgraad bezien en in het mediaan scenario, over een periode van 60 jaar minimaal 95% bedragen. De spreiding tussen het verwacht pensioenresultaat en het slecht-weer pensioenresultaat mag vanuit de actuele dekkingsgraad bezien maximaal 38% bedragen. Als deze analyse wordt gestart vanuit de vereiste dekkingsgraad, moet het pensioenresultaat, in het mediaan scenario over een periode van 60 jaar, minimaal 100% bedragen.

Het bestuur heeft de beleggingstypische risico's op basis van financiële impact in het licht van deze risicohouding beoordeeld. De niet-beleggingstypische risico's worden beoordeeld op basis van de verwachte financiële impact (dekkingsgraad), de mogelijke gevolgen voor de reputatie en de mogelijke operationeel versturende werking.

DNB Beleggingsonderzoek

De Nederlandsche Bank (DNB) heeft in januari 2017 een beleggingsonderzoek uitgevoerd bij SPF. Op 5 april 2017 heeft het Bestuur het rapport met de definitieve bevindingen van het beleggingsonderzoek ontvangen.

De conclusie van het onderzoek is dat het Bestuur van SPF over het algemeen in control is ten aanzien van de beleggingen. De rode draad in de bevindingen is dat een verdiepingsslag nodig is bij het kiezen en nader invullen van (bepaalde) beleggingscategorieën.

De DNB negatieve hypothesen zijn tijdens het onderzoek behoudens een hypothese alle verworpen. DNB heeft een aantal bevindingen gedaan, welke met een laag tot middel risico zijn geclassificeerd. Het Bestuur heeft in de loop van 2017 beleidsmaatregelen genomen als reactie op de door DNB gedane bevindingen. Belangrijkste beleidsmaatregel is het opstellen van een beleidsdocument inzake de toelichting en achtergronden van het beleggingsbeleid. Daarnaast heeft het Bestuur het beleid ten aanzien van cashmanagement uitgebreid geëvalueerd. Tenslotte heeft het Bestuur uitgebreid stilgestaan bij de selectieprocedure als gevolg van de uitbreiding van de allocatie Nederlandse hypotheek.

Het Bestuur heeft eind 2017 verslag gedaan richting DNB van de door haar genomen acties naar aanleiding van het uitgevoerde onderzoek. DNB heeft hierop geen aanvullende opmerkingen meer gemaakt.

3.5.3 Risicoanalyse

De door het bestuur als meest voorname risico aangemerkte risico's worden in deze paragraaf in meer detail behandeld. Daarbij wordt uitgegaan van de door het bestuur uitgevoerde risicoanalyse. Per risico wordt een definitie gegeven en wordt een nadere toelichting gegeven op de beheersmaatregelen die zijn genomen om het risico te beheersen.

De risico's zijn binnen de risicoanalyse op een integrale manier beoordeeld door het bestuur. De verschillende risico's worden binnen deze risicoanalyse in onderlinge samenhang bekeken. Daarbij worden de risico's op bruto basis (voor beheersmaatregelen) en netto basis (na implementatie van beheersmaatregelen) beoordeeld. Vanuit de risicoanalyse is de onderstaande beoordeling afgeleid.

		Bruto waarschijnlijkheid		
		Laag	Medium	Hoog
Bruto Impact	Hoog		- Inflatie risico - Wet- en regelgeving - Omgevingsrisico - Crisisrisico - Sponsorrisico	- Renterisico - Marktrisico
	Medium	- Financiële verslaggeving - Integriteitsrisico	- Uitbestedingsrisico - IT-risico - Bestuurlijke capaciteit	
	Laag			

		Netto waarschijnlijkheid		
		Laag	Medium	Hoog
Netto impact	Hoog		- Crisisrisico - Sponsorrisico	Renterisico
	Medium	- Uitbestedingsrisico - IT risico - Integriteitsrisico	- Inflatie risico - Wet- en regelgeving - Omgevingsrisico	Marktrisico
	Laag	Financiële verslaggeving	Bestuurlijke capaciteit	

Voor de beschrijving van de impact van enkele van deze risico's wordt, waar relevant, aangesloten bij de berekening van het VEV, zoals opgenomen in paragraaf 4.6.4.

Strategische risico omgeving

1. Crisisrisico

Een crisis kenmerkt zich door een grote mate van onzekerheid en een hoge mate van instabiliteit en volatiliteit in de financiële markten. Aanvullend kenmerkt een crisis zich veelal doordat algemeen geaccepteerde risicopremies en onderlinge verhoudingen tussen beleggingscategorieën (tijdelijk) niet meer opgaan. In een crisisscenario zijn de door het bestuur vastgestelde lange termijn ALM parameters (aannames) waar het strategisch beleid op is gebaseerd niet meer realistisch.

Beheersmaatregelen

Het fonds hanteert voor het beleggingsbeleid een weloverwogen risico versus rendementspositionering gebaseerd op een uitgebreid IBM-proces. Het beleggingsbeleid is getoetst onder verschillende scenario's waaronder een aantal crisisonstandigheden. Daarnaast geldt dat het fonds duidelijke risicokaders en limieten heeft afgeleid waaronder restricties ten aanzien van de omvang van de blootstelling naar specifieke markten door het stellen van allocatiegrenzen. Daarnaast hanteert het fonds binnen markten een gedegen spreiding naar regio's, landen en sectoren om de impact van een crisis binnen een specifiek land, sector of beleggingscategorie op te vangen. Aanvullend heeft het fonds een aantal triggers gedefinieerd, waar bij het raken daarvan direct afstemming plaatsvindt over de te nemen risico mitigerende acties.

Impact

De impact op de financiële positie van het fonds als gevolg van een financiële crisis in algemene zin is moeilijk in te schatten, omdat deze impact afhankelijk is van de aard en de diepgang van de crisis. Het bestuur heeft het crisisrisico in algemene zin vertaald naar verschillende scenario's waaronder een aantal crisisonstandigheden en deze verder geanalyseerd door het in kaart brengen van de gevoeligheid van de beleggingsportefeuille en de balanspositie naar deze verschillende economische scenario's.

2. Renterisico

De rentegevoeligheid van de nominale pensioenverplichtingen wijkt af van de rentegevoeligheid van de beleggingen. Deze mismatch in de balans heeft bij een rentewijziging impact op de dekkingsgraad van het fonds.

Beheersmaatregelen

Het fonds dekt het renterisico strategisch af via een dynamische rentestafel. De mate van afdekking van het renterisico is via de dynamische stafel gekoppeld aan de actuele rentestand. De afdekking wordt vormgegeven door middel van staatsobligaties, kredietobligaties, hypotheke en derivaten binnen de

matchingportefeuille. Aanvullend heeft het fonds voor de renteafdekking restricties afgeleid ten aanzien van het toegestane curverisico. Het fonds heeft in het kader van het IBM proces ten aanzien van de rente een trigger gedefinieerd. Bij het raken van deze trigger zal door het bestuur worden beoordeeld of de doelstelling van het pensioenfonds nog kan worden behaald binnen de vastgestelde risicoruimte en/of aanpassing van het strategische beleid noodzakelijk is.

Impact

Voor de berekening van de verwachte impact wordt aangesloten bij de berekening van het renterisico (S₁) binnen het VEV. Uitgaande van de financiële situatie ultimo 2017 leiden de door DNB voorgeschreven schokken bij gelijkblijvende overige marktfactoren tot een daling van de dekkingsgraad van grosso modo 5,2%.

3. Marktrisiko

Om het ambitieniveau van de toeslagverlening waar te kunnen maken, moet het fonds voldoende rendement behalen. Daarom wordt belegd in beleggingscategorieën zoals aandelen, vastgoed en alternatieve beleggingen, waaronder infrastructuur. Deze beleggingen brengen marktrisiko met zich mee doordat de waardeontwikkeling van zakelijke waarden gevoelig is voor bewegingen op de financiële markten waar de betreffende beleggingen worden verhandeld. Marktrisiko omvat niet alleen het koersrisico van aandelen, maar ook koersrisico's van vastgoed, beleggingen in niet-beursgenoteerde fondsen, grondstoffen en derivaten waarvan de onderliggende waarde gevoelig is voor de koersontwikkeling van de wereldwijde financiële markten.

Beheersmaatregelen

Het marktrisiko wordt strategisch niet afgedekt. Het fonds gaat ervan uit dat marktrisiko op de langere termijn waarde toevoegt. Het marktrisiko wordt daarmee bewust genomen. De omvang van de blootstelling naar specifieke markten wordt beperkt door het stellen van allocatiegrenzen. Daarnaast hanteert het fonds binnen markten gedegen spreiding naar regio's, landen en sectoren. Het fonds heeft in het kader van het IBM proces ten aanzien van het cumulatieve rendement van de rendementsportefeuille een trigger gedefinieerd. Bij het raken van deze trigger zal door het bestuur worden beoordeeld of de doelstelling van het pensioenfonds nog kan worden behaald binnen de vastgestelde risicoruimte en/of aanpassing van het strategische beleid noodzakelijk is.

Impact

Voor de berekening van de verwachte impact van het marktrisiko wordt aangesloten bij de berekening van het aandelen en vastgoed risico (S₂) binnen het VEV. Uitgaande van de financiële situatie ultimo 2017 leiden de door DNB voorgeschreven schokken bij gelijkblijvende overige marktfactoren tot een daling van de dekkingsgraad van grosso modo 17,0%.

	Waardeverandering zakelijke waarden							
		-15%	-10%	-5%	0%	5%	10%	15%
Verandering rente	1,50%	14,7%	19,4%	24,2%	28,9%	33,7%	38,4%	43,2%
	1,00%	4,5%	8,7%	12,9%	17,2%	21,4%	25,6%	29,9%
	0,50%	-3,7%	0,1%	3,9%	7,7%	11,5%	15,4%	19,2%
	0,00%	-10,4%	-6,9%	-3,5%	0,0%	3,5%	6,9%	10,4%
	-0,50%	-16,0%	-12,8%	-9,6%	-6,5%	-3,3%	-0,1%	3,1%
	-1,00%	-20,7%	-17,8%	-14,9%	-11,9%	-9,0%	-6,0%	-3,1%
	-1,50%	-24,8%	-22,1%	-19,3%	-16,6%	-13,9%	-11,2%	-8,4%

Het bestuur beoordeelt de risicograad van de beleggingen in samenhang. Om deze samenhang inzichtelijk te maken is bovenstaand een tabel ingevoegd. In de tabel wordt de gevoeligheid van de dekkingsgraad voor zowel het aandelenrisico (langs de horizontale as boven de tabel) als het renterisico (langs de verticale as) ultimo 2017 weergegeven. Zo laat de tabel ceteris paribus zien dat bij een waardedaling van aandelen van 10%, de dekkingsgraad daalt met 6,9% van een niveau van 114,7% naar 107,8%. Indien

de aandelen een waardeinstijging doen optekenen van 10%, dan stijgt de dekkingsgraad met 6,9% van 114,7% naar 121,6%

4. Inflatierisico

Het fonds is blootgesteld aan een inflatierisico als het in onvoldoende mate in staat is om (toenemende) verplichtingen als gevolg van (een verwachte aanpassing aan) inflatie te kunnen financieren. Kijkende naar de doelstelling en ambitie van het fonds om pensioenaanspraken voor actieven welvaartsvast te houden en voor inactieven waardevast kan geconcludeerd worden dat het inflatierisico, naast het renterisico, een van de belangrijkste financiële risico's is voor het fonds. Het beleid van het fonds voorziet, zolang de financiële positie van het fonds dit toelaat, in de mogelijkheid tot het verlenen van toeslagen ter compensatie van inflatie.

Beheersmaatregelen

Momenteel is de inflatie laag en het fonds heeft de verwachting dat deze lage inflatie voorlopig aanhoudt. Het fonds heeft een aantal beheersmaatregelen die de impact van een stijgende inflatie beperken. Zo kent de beleggingsportefeuille een allocatie naar inflatie gerelateerde producten inflation-linked bonds. Het fonds heeft in het kader van het IBM proces ten aanzien van de inflatie een trigger gedefinieerd. Bij het raken van deze trigger zal door het bestuur worden beoordeeld of de doelstelling van het pensioenfonds nog kan worden behaald binnen de vastgestelde risicoruimte en/of aanpassing van het strategische beleid noodzakelijk is.

Impact

Het inflatierisico heeft geen directe impact op de dekkingsgraad van het fonds. Een hoge inflatie zet druk op de reële ambitie van het fonds en daarmee op de reputatie van het fonds.

5. Bestuurlijke capaciteit (gedrag, cultuur & governance risico's)

Het bestuur en de overige fondsorganen dienen in termen van bezetting ten minste te beschikken over een minimale capaciteit. Daarnaast zijn de beschikbaarheid over voldoende tijd voor het naar behoren kunnen uitvoeren van de taken en verantwoordelijkheden en het beschikken over een bepaald kennisniveau en specifieke competenties, vereisten voor het goed kunnen functioneren van het bestuur en de overige fondsorganen. Hierbij gaat het uiteindelijk niet alleen om deskundigheid maar ook om de bestuurlijke competenties en de wijze waarop het bestuur werkt. Het risico dat een tekort ontstaat op een van deze criteria wordt aangeduid als het risico op bestuurlijke capaciteit.

Beheersmaatregelen

De werkgever van een bestuurslid faciliteert tijd voor het uitvoeren van de bestuurlijke taken. Opvolging binnen bestuur en de overige fondsorganen wordt voorbereid door middel van opvolgingsbeleid. Ter borging van het kennisniveau zijn voor alle posities binnen het bestuur en de overige fondsorganen profielen opgesteld. Tevens heeft het bestuur twee externe bestuursleden. Het fonds voorziet tenslotte de zittende bestuursleden en leden van de overige fondsorganen van een ontwikkel- en opleidingsplan om het kennisniveau op peil te houden en het heeft een jaarlijkse evaluatieronde, zowel collectief als individueel via onder meer een bestuurlijke zelfevaluatie.

Impact

Het risico van bestuurlijke capaciteit is door het bestuur beoordeeld als een risico dat operationeel gezien verstoring werkt. In geval een onvoldoende bezetting resteert, kunnen specifieke besluiten niet rechtsgeldig worden genomen. Daarnaast betekent een te beperkte bezetting dat de belasting van het zittende bestuur wordt verhoogd. Evenzo geldt dat als de kennis en kunde van het bestuur als collectief onder druk staat, het risico bestaat dat besluiten worden genomen die mogelijk van mindere kwaliteit zijn. Ten slotte kan dit risico de reputatie van het fonds schaden als blijkt dat door capaciteit- of kennis-tekort de deelnemers worden geconfronteerd met mogelijk negatieve financiële gevolgen.

Operationele risico's

Het operationele risico is het risico dat optreedt bij de uitvoering van de pensioen- en beleggingsactiviteiten, als gevolg van niet-afdoende of falende interne processen, menselijk gedrag en systemen of als gevolg van externe gebeurtenissen. Dit risico wordt gemitigeerd door de dienstverleningsovereenkomst, de SLA, de met de uitvoeringsorganisatie afgesproken KPI's alsmede het ISAE 3402 rapport dat het pensioenfonds van de uitvoerder ontvangt. Operationele risico's zetten druk op de effectiviteit en efficiëntie van de operationele activiteiten en hebben daarmee vooral betrekking op de processen en daarmee de kortetermijndoelstellingen.

6. Uitbestedingsrisico

Het uitbestedingsrisico is het risico dat de continuïteit/kwaliteit van de aan derden uitbestede werkzaamheden, dan wel voor deze derden beschikbaar gestelde apparatuur en het ter beschikking gesteld personeel wordt geschaad. Het pensioenfonds heeft de uitvoering van de pensioenadministratieactiviteiten en de vermogensbeheeractiviteiten uitbesteed aan DPS.

Beheersmaatregelen

Dit risico wordt gemitigeerd door het opstellen van SLA's tussen het pensioenfonds en de uitbestedingsorganisaties, reviews en on-site visits bij de uitbestedingsorganisatie en beoordelingen op assurance- en risicorapportages vanuit de uitbestedingsorganisaties.

Impact

De impact op het fonds heeft met name betrekking op de beheerste en integere bedrijfsvoering.

7. IT-risico

Het IT-risico kan worden omschreven als het risico dat bedrijfsprocessen en informatievoorziening onvoldoende integer, niet continue of onvoldoende beveiligd worden ondersteund door Informatie Technologie. SPF ziet in het bijzonder de IT (uit)bestedingsrisico's, maar ook de dreigingen op het gebied van Cybercrime als voornaamste IT-risico's.

Het belang van technologie wordt versterkt door nieuwe regelgeving die pensioenfondsen zal dwingen om hun deelnemers via internet de informatie beschikbaar te stellen. Met de transitie naar een nieuw pensioenstelsel zullen er nieuwe administratiefuncties geïmplementeerd moeten worden. Dit stelt niet alleen hoge eisen aan de administratiesystemen, maar ook aan het verandervermogen van de uitvoeringsorganisatie. Deze ontwikkeling brengt ook IT-beveiligingsrisico's met zich mee, zoals identiteitsfraude en cybercriminaliteit. Een digitaal businessmodel leidt tot meer data die worden gegenereerd en gedeeld tussen organisaties en hun klanten. Digitale informatie is een waardevolle levensader in het zakelijke en maatschappelijke systeem en daarmee gevoelig voor bedreigingen. Daarom gaat digitalisering gelijk op met een effectieve aanpak van cybersecurity en privacy om waardevolle data te beschermen. Het cybercrime risico blijft met de recente bedreigingen vanuit cyberaanvallen een actueel thema voor de gehele sector en heeft de aandacht van het bestuur.

Beheersmaatregelen

De IT-omgeving waar het fonds gebruik van maakt, is goed beveiligd tegen penetratie van buitenaf. Firewalls, wachtwoordbeveiligingen, maar ook andere logische en fysieke toegangsbeveiligingen tot bijvoorbeeld serverruimtes zijn voorbeelden van maatregelen die worden genomen om een cyberaanval af te kunnen wenden. Er worden regelmatig 'ethische hackers' ingezet om haar eigen systemen te hacken middels de periodieke uitvoering van penetratietesten om zo zwakke plekken in de gebruikte systemen te identificeren.

SPF beheerst deze IT-risico's middels haar uitbestedingsbeleid. Dit risico worden o.a. beheerst door het opstellen van SLA's tussen het pensioenfonds en de uitbestedingsorganisaties. Reviews en on-site visits bij de uitbestedingsorganisatie en het beoordelen van assurance- en risicorapportages vanuit de uitbestedingsorganisaties. Zo bezit DPS een ISAE 3402 type II verklaring waarin de effectiviteit en werking van diverse essentiële IT door een externe accountant beoordeeld zijn. In 2018 zal het bestuur de IT omgeving middels een aantal themasessies meer diepgaand bespreken en beoordelen.

Impact

Er is sprake van adequate procedures en maatregelen ter beheersing van het IT-cybercrime risico en een integere en beheerste bedrijfsvoering bij DPS als uitvoerder en haar (onder)uitbestedingsrelaties op het gebied van Informatie Beveiliging. Echter, hoe goed de beveiligingsnormen ook zijn, incidenten kunnen nooit volledig worden uitgesloten. Cybercriminelen maken gebruik van zwakke plekken in besturings-systemen of de menselijke factor (bijvoorbeeld middels phishing) om binnen te dringen. Een succesvolle aanval zal voornamelijk impact hebben op de continuïteit van de bedrijfsvoering.

8. Integriteitsrisico

Het is voor het fonds van belang dat deelnemers vertrouwen hebben in het goed functioneren van het bestuur. Dit vertrouwen blijft alleen bestaan indien het functioneren van het fonds en het bestuur getuigt van professionaliteit, zorgvuldigheid en integriteit. Integriteit raakt niet alleen het fonds en haar bestuurders, maar ook alle uitbestedingsrelaties (waaronder de uitvoeringsorganisatie) van het fonds. Het integriteitsrisico kan daarom worden omschreven als het risico dat de integriteit van het fonds en/of haar uitbestedingsrelaties wordt beïnvloed als gevolg van niet integere, onethische gedragingen van de organisatie, bestuurders en andere verbonden personen, medewerkers dan wel van de leiding van de uitbestedingsrelaties c.q. uitvoerder in het kader van wet- en regelgeving en maatschappelijke en door het fonds opgestelde normen.

Beheersmaatregelen

In 2017 heeft het fonds de integriteitsrisico's opnieuw beoordeeld in de Risk and Control Assessment (RCA). De resultaten van deze beoordeling hebben geen directe aanleiding gegeven tot bijstelling van het bestaande integriteitsbeleid. Wel heeft het fonds in 2017 een beloningsbeleid vastgesteld en heeft het bestuur een verdere aanscherping aangebracht op de uitvoering van de insiderregeling door aanwijzing van leden van het bestuur als insiders. Het bestuur is van mening dat de integriteitsrisico's door middel van het gevoerde beleid en voornoemde acties worden teruggebracht tot een acceptabel niveau, passend binnen de risicohouding van het fonds.

Integriteitsbeleid

SPF streeft een integere bedrijfsvoering na en heeft hiervoor een eigen integriteitsbeleid opgesteld. Integriteit wordt gezien als het handelen in overeenstemming met maatschappelijk geaccepteerde waarden en normen. Het integriteitsbeleid heeft als doel te voorkomen dat de integriteit van het fonds en daarmee mogelijk het financiële stelsel als geheel, negatief wordt beïnvloed door het niet integer handelen van aan het fonds verbonden personen. Om die reden omvat het integriteitsbeleid naast de fonds specifieke activiteiten eveneens de activiteiten van aan het fonds gelieerde derden aan wie diensten zijn uitbested. In de rol van institutionele belegger houdt SPF zo goed als mogelijk rekening met de eigen maatschappelijke betrokkenheid, door de ontvangen pensioengelden solide en rendementsbewust te beleggen waarbij rekening wordt gehouden met ethische, duurzame en sociale aspecten. Als onderdeel van het integriteitsbeleid heeft het fonds een incidentenregeling vastgesteld. Via deze regeling beschrijft het fonds de wijze waarop een (dreigend) incident kan worden gemeld en de wijze waarop wordt gehandeld bij melding van een (dreigend) incident. Op de naleving van het integriteitsbeleid en specifiek de daarvan afgeleide gedragscode houdt de Compliance Officer toezicht. In 2017 zijn door de Compliance Officer geen bevindingen gedaan.

Beloningsbeleid

Het fonds wordt geacht een beheerst en duurzaam beloningsbeleid te voeren. Met de invoering van de Code Pensioenfondsen en de aanpassing van het Besluit FTK heeft het fonds een beloningsbeleid opgesteld waarmee wordt voorkomen dat onnodig meer risico wordt genomen dan voor het fonds aanvaardbaar is als gevolg van mogelijke prikkels die uitgaan van de beloningsstructuur. Van uitbestedingsrelaties wordt verwacht dat zij een soortgelijk beloningsbeleid hebben. De beloning voor bestuurders wordt geacht in redelijke verhouding te staan tot de gedragen verantwoordelijkheid en het tijdsbeslag. Ook wordt het fonds geacht terughoudend te zijn als het gaat om prestatie-gerelateerde beloningen. Tot slot beoogt het beloningsbeleid te voorkomen dat de kritische houding van het intern toezicht wordt belemmerd door de hoogte of samenstelling van de vergoeding.

Gedragcode SPF

Als belangrijk onderdeel van het integriteitsbeleid heeft het fonds een gedragscode opgesteld. De gedragscode is gebaseerd op de gedragscode zoals deze in 2008 door de toenmalige pensioenkoepels is opgesteld. In 2015 heeft de Pensioenfederatie een nieuwe modelgedragscode beschikbaar gesteld. De hierbij door de Pensioenfederatie doorgevoerde wijzigingen zijn in 2016 verwerkt in de gedragscode van het fonds. Deze gedragscode is ook in 2017 onverminderd van kracht geweest.

De gedragscode is verplicht van toepassing op alle aan het fonds verbonden personen, te weten de leden van het bestuur, de externe bestuursleden, de beleggingsadviseur, risicoadviseur en de leden van de VC en het VO. Aan het fonds gelieerde derde partijen, waaronder de uitvoeringsorganisatie DPS en externe vermogensbeheerders, vallen niet onder de gedragscode van het fonds. Deze partijen dienen te beschikken over een eigen gedragscode. In het uitbestedingsbeleid van het fonds is als kwaliteitseis opgenomen dat een uitbestedingspartner beschikt over een gedragscode die minimaal gelijkwaardig is aan de gedragscode van het fonds.

Jaarlijks, zo ook in 2017, wordt door alle aan het fonds verbonden personen een nalevingsverklaring getekend waarin bekrachtigd wordt dat gedurende het jaar naar de letter en de geest van de gedragscode is gehandeld. De getekende nalevingsverklaringen worden navolgend door de Compliance Officer beoordeeld. Eventuele bevindingen worden vervat in de rapportage van de Compliance Officer welke is opgenomen in paragraaf 6.4. van dit verslag.

Insiderregeling

De gedragscode voorziet ook in een insiderregeling. Insiders zijn verbonden personen die direct of indirect betrokken zijn bij de uitvoering van transacties in financiële instrumenten, dan wel vanuit hun werkzaamheden, of functie bij het fonds over voorwetenschap beschikken of kunnen beschikken. Insiders die vallen onder deze regeling worden door het Bestuur aangewezen en hebben onder meer te maken met een meldingsplicht voor uitgevoerde persoonlijke transacties in financiële instrumenten. In 2017 heeft het bestuur besloten, zoals bovenstaand benoemd, om insiders ook proactief en op kwartaalbasis te gaan bevragen naar uitgevoerde persoonlijke transacties. Deze actie is aangezet en een eerste uitvraag heeft plaatsgevonden over het vierde kwartaal.

Compliance Officer

Het fonds maakt met betrekking tot compliance onderscheid tussen compliance in brede en enge zin. Compliance in brede zin betreft het volledig voldoen aan interne en externe wet- en regelgeving. De compliance functie in enge zin heeft betrekking op gedragstoezicht. De monitoring hiervan is uitbesteed aan een onafhankelijke Compliance Officer (Legal Affairs Europe SABIC). De Compliance Officer wordt administratief ondersteund door de Risk Manager van DPS. In 2017 heeft de Compliance Officer geen bevindingen gedaan.

De rapportage van de Compliance Officer is opgenomen in paragraaf 6.4.

Impact

Een beïnvloeding van de integriteit van het fonds ondermijnt het vertrouwen in het fonds en de daaruit volgende negatieve beeldvorming zal een moeilijk herstelbare reputatieschade tot gevolg hebben. Ondanks dat de integriteitsrisico's een beheerst totaalbeeld laten zien, blijft het van belang om scherp te zijn op de beheersing van de integriteitsrisico's. Witwaspraktijken, terrorismefinanciering of overtredingen van de Sanctiewet verdienen aanhoudende aandacht om een onbedoelde facilitering van deze ongewenste activiteiten te voorkomen.

9. Wet- en regelgeving

De grote hoeveelheid (veranderende) wet- en regelgeving waar een pensioenfonds door wordt geraakt maakt het steeds complexer om naleving op alle vlakken te bewaken en zeker te stellen. De wet- en regelgeving schetst daarbij steeds vaker alleen de globale kaders, specifieke invulling wordt overgelaten aan de lagere regelgeving of laat een verdere vertaling en interpretatie over aan de pensioensector zelf. Dit kan leiden tot onbedoelde effecten van regelgeving, zoals bijvoorbeeld tegenstrijdigheden in interpretaties of uitwerkingen.

Beheersmaatregelen

Het bestuur maakt ten aanzien van wettelijke ontwikkelingen gebruik van de externe expertise van DPS. Beheersing hiervan vindt plaats door het maken van de afspraken in de uitvoeringsovereenkomsten met de uitvoeringsorganisatie over de inrichting en naleving van wet- en regelgeving. Daarnaast maken het fonds en DPS gebruik van externe deskundigen wanneer ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving een bepaalde mate van specifieke kennis vereisen die niet intern geborgd is.

Impact

De exacte impact van dit risico is afhankelijk van de wijziging die zich in de wetgeving voordoet. Manifestatie van het wettelijke risico kan zowel operationeel verstorend werken als de reputatie van het fonds schaden. Impact op de financiële positie van het fonds is denkbaar, waarbij de omvang daarvan sterk afhankelijk is van de aard van wetswijziging. Ook onderkent het bestuur de mogelijke financiële impact voor de deelnemer, bijvoorbeeld als gevolg van een verdere versobering van het fiscale kader.

10. Omgevingsrisico: maatschappelijke ontwikkelingen en ontwikkelingen in de Pensioensector

SPF kan geraakt worden door ontwikkelingen in de risico omgeving die buiten de directe invloedssfeer van het fonds liggen. SPF hecht in de beleidskeuzes aan maatschappelijke normen en waarden en wil transparant, helder en begrijpelijk zijn in de communicatie met belanghebbenden. Maatschappelijke ontwikkelingen in de risico omgeving van SPF door veranderende sentimenten of maatschappelijke beeldvorming kunnen leiden tot een ongewenste of onverwachte blootstelling aan de omgeving. Zo staat het Nederlands pensioenstelsel internationaal hoog aangeschreven, maar staat ook onder druk. Zo is o.a. een sterk veranderende arbeidsmarkt en het dalende draagvlak voor collectiviteit, de katalysator in het maatschappelijk en politiek debat waarin vraagtekens worden gesteld bij de vraag of het huidige pensioenproduct nog wel aantrekkelijk genoeg is.

Beheersmaatregelen

Via de uitvoeringsorganisatie houdt het fonds de maatschappelijke en sectorspecifieke ontwikkelingen nauwlettend in de gaten. Zo monitort het fonds de thema's toezicht van DNB en neemt naar aanleiding hiervan de noodzakelijke vervolgstappen. Ook wordt de externe oriëntatie o.a. middels aansluiting bij de pensioenfederatie vormgegeven.

Impact

Een beweging naar een nieuw pensioenstelsel met andere pensioenregelingen zal een ingrijpende verandering op nagenoeg alle aspecten van het fonds betekenen. Te denken valt aan de verzekerings-technische risico's, maar ook governance, operationele en IT-aspecten. Dit zal het verandervermogen van het fonds en uitvoeringsorganisatie op de proef stellen.

11. Sponsor risico

Het sponsor risico is het risico dat SABIC als sponsorende onderneming de overeenkomst met het fonds opzegt en/of niet over voldoende financiële middelen beschikt om aan de financieringsverplichtingen richting het fonds te (blijven) voldoen.

Beheersmaatregelen

Het bestuur onderhoudt goede banden met Sociale Partners en de werkgever in het bijzonder. Er vindt periodiek overleg plaats met beide partijen, in beginsel viermaal per jaar. Ten aanzien van het financiële risico staan de verschillende werkgevers over en weer garant voor elkaars verplichtingen aan het fonds. Het bestuur is van mening dat met het waarmaken van de ambitie van het fonds en het goed en integer besturen van het fonds, de sponsor geen aanleiding zal zien tot het opzeggen van de uitvoeringsovereenkomst met het fonds.

Impact

De financiële impact van het niet kunnen voldoen aan de verplichtingen door de sponsor wordt als niet materieel beschouwd. Bij het uitblijven van bijdragebetalingen stopt immers per direct de pensioenopbouw. Het sponsor risico zal naar verwachting van het bestuur meer impact hebben op de operationele bedrijfsvoering en de mogelijkheden om de ambitie waar te maken. Daarnaast kan het risico schade toebrengen aan de reputatie van het fonds.

Financiën en financiële wetgeving

Dit betreft risico's en onzekerheden met betrekking tot de financiële positie van SPF, zoals koersrisico's, liquiditeitsrisico's, valutarisico's, renterisico's en onzekerheden in de mogelijkheden om financiering aan te trekken. Deze risico's zijn hiervoor benoemd.

12. Financiële verslaglegging

Hieronder vallen risico's en onzekerheden die van invloed zijn op de betrouwbaarheid en tijdigheid van de interne en externe financiële verslaggeving. Dit betreft onder andere onzekerheden bij complexe toerekeningen, de mate van subjectiviteit bij waarderingsvraagstukken en risico's ten aanzien van de inrichting van de financiële verslaggevingssystemen.

Beheersmaatregelen

Dit risico wordt beheerst door de beheersmaatregelen die door de uitvoeringsorganisatie DPS zijn ingericht waaronder controles op invoer en verwerking van gegevens, specifieke procedures en processen die gelden ten aanzien van aanpassingen in verslaglegging en het samenstellen daarvan. Additioneel is een vier-ogen principe ingericht voor de belangrijkste financiële rapportages die binnen de ISAE 3402 controlewerkzaamheden door de externe accountant worden getoetst.

Het fonds zelf beoordeelt de verslaglegging op plausibiliteit via de besprekingen in de Commissie Financiën en het bestuur waarbij de verslaglegging additioneel door externe deskundigen wordt beoordeeld. Het fonds heeft een jaarwerkcoördinator aangesteld die de voortgang en aansturing van verschillende partijen coördineert. Aanvullend geldt dat de jaarverslagen door de externe accountant en actuaire van SPF worden gecontroleerd.

Impact

Onjuiste of onvolledige verslaggeving kan leiden tot niet passende besluitvorming door het bestuur en mogelijk zelfs tot aanwijzingen of boetes door de toezichthouder waarbij reputatieschade voor het fonds niet is uit te sluiten.

3.5.4 Risicomaterialisatie in het jaar

Gedurende het jaar hebben zich geen risico materialisaties voorgedaan van risico's die niet op voorhand door het fonds waren ingeschaald. Uiteraard gold dat de laagblijvende rente een aandachtspunt binnen het beleid van het fonds bleef. Echter, de lagere aanhoudende rentestand is door het fonds als risico herkend en de beheersmaatregelen bleken toereikend over 2017. Ten aanzien van wet- en regelgeving heeft zich gedurende het jaar vergrote druk voorgedaan op het fonds. Zo legden MiFID II, EMIR en AVG druk op de beschikbare bestuurlijke capaciteit. Ook dit betrof een materialisatie van een eerder onderkend risico.

3.5.5 Verbeteringen in het integraal risicomanagement model

Met de continue ontwikkelingen in pensioenland en binnen pensioenfondsen dienen zich ook doorlopend nieuwe risico's aan waar het fonds mee te maken krijgt. Daarnaast kunnen bestaande risico's zich door de jaren heen anders gaan manifesteren, waardoor een aanpassing van het risicomanagement aan de orde kan zijn.

Het fonds heeft zich ten doel gesteld om de risicohouding, die nu vooral toegespitst is op financiële risico's, ook op niet-financiële risico's nader vorm te geven. Aanvullend is de ambitie uitgesproken om de IT-omgeving van het fonds middels een aantal themasessies te adresseren en de inzichten van het bestuur te verstevigen. Doelstelling daarbij is te komen tot een hernieuwde oordeelsvorming van de beheersing van de IT-risico's.

3.5.6 In Control beschrijving

Het bestuur heeft een risicobeheersing- en controlesysteem ingevoerd om te waarborgen dat de realisatie van strategische, operationele en financiële doelstellingen en de fondsambitie wordt bewaakt, de verslaggeving betrouwbaar is en dat de wet- en regelgeving wordt nageleefd. Ook gedurende 2017 is de werking van de risicobeheersing- en controlesystemen door het bestuur bewaakt.

Het controlesysteem omvat diverse controlerapportages, welke periodiek door DPS aan het bestuur worden opgeleverd. Op kwartaalbasis wordt gerapporteerd over de kwaliteit van de dienstverlening op basis van KPI's zoals vastgelegd in de SLA. Daarnaast ontvangt het bestuur maandelijks financiële rapportages en daarmee samenhangende risicoanalyses die inzage geven in de financiële ontwikkeling van het fonds. Ten slotte wordt de dekkingsgraad wekelijks aan het bestuur gerapporteerd. Ten aanzien van integriteitsrisico's wordt jaarlijks aan het bestuur een rapportage verstrekt vanuit de Compliance Officer, aangaande het voldoen aan de gedragscode en de hiermee verbonden activiteiten.

Een gedeelte van het vermogensbeheer wordt niet uitgevoerd door DPS, maar door externe vermogensbeheerders. Het gaat hier om producten en markten, die niet passen binnen de bedrijfsvoering van DPS. In deze gevallen selecteert DPS de externe beheerder volgens een door het fonds geaccordeerde procedure. Binnen deze procedure monitort DPS de externe beheerder op performance, beleggingsproces, continuïteit, service en het naleven van de contractueel gestelde richtlijnen. Daarnaast worden de controlerapportages, zoals opgesteld door de externe accountant van de betreffende externe beheerders inzake de operationele activiteiten van de externe beheerders door DPS beoordeeld. De resultaten van de voornoemde controle-activiteiten worden via het kwartaalverslag en separate rapportages aan de Commissie Financiën c.q. het bestuur gecommuniceerd.

De rapportage- en informatiestromen zijn erop gericht het bestuur in staat te stellen de werking van de interne beheersing gedurende het jaar vast te kunnen stellen en waar nodig bestuurlijk te kunnen ingrijpen. Het bestuur is uitdrukkelijk van mening dat het fonds hiermee voldoende in control is en dat het fonds hiermee voldoet aan de eisen die DNB stelt vanuit de toezichhoudende taak op de besturing van pensioenfondsen.

HOE WIJ HET GELD BELEGD HEBBEN

3.6 Vermogensbeheer

3.6.1 Macro-economische ontwikkelingen

Volgens verwachtingen van het Internationaal Monetair Fonds (IMF) zal de wereldwijde economische groei in 2017 uitkomen op 3,6%, duidelijk hoger dan de groei over 2016 (3,2%). Hierbij is het opvallend dat ten aanzien van bijna alle grotere economieën sprake is van economische groei. Zo is de groei in de volwassen economieën toegenomen van 1,7% in 2016 naar 2,2% in 2017. In de opkomende markten versnelde het economische groeitempo van 4,3% in 2016 tot 4,6% in 2017, ondanks de tegenvallende ontwikkelingen in het Midden-Oosten.

De aanhoudende economische groei zorgde er in de meeste volwassen economieën voor dat de werkloosheid duidelijk daalde, ondanks het feit dat in veel landen de werkloosheid nog altijd hoger is dan voor de financiële crisis.

Dankzij de stijging van de grondstoffenprijzen in 2017 en een krappere wordende arbeidsmarkt is de inflatie in de meeste volwassen economieën weliswaar gestegen, maar bleef deze in historisch perspectief laag. Het risico van deflatie lijkt hiermee geen thema meer te zijn.

In 2017 hebben de grote centrale banken wederom een accommoderend monetair beleid gevoerd, waarbij er wel voorzichtige stappen zijn gezet in het afbouwen van dit beleid. Zo heeft de Europese Centrale Bank (ECB) aangekondigd het opkoopprogramma te verkleinen in 2018. De Amerikaanse centrale bank (FED) heeft in 2017 de belangrijkste beleidsrente verhoogd met 0,75%. De centrale banken communiceren in 2017 dat de afbouw van het soepele monetaire beleid in 2018 ook stapje voor stapje zal gaan.

3.6.2 Beleggingsplan

Binnen het IBM-proces worden op basis van de fondsdoelstelling, de risicohouding en het lange termijn economisch basisscenario, de strategische normwegingen voor de kernportefeuilles matchingportefeuille en rendementsportefeuille bepaald. Ook worden de strategische afdekkingspercentages voor (nominaal) rente- en valutarisico vastgesteld.

In het Beleggingsplan 2017 wordt de strategische normportefeuille verder ingevuld met normwegingen per beleggingscategorie alsmede benchmarks, risicokaders en richtlijnen (onder meer voor het gebruik van derivaten). Het door het bestuur uitgevoerde strategische beleid is hierna weergegeven. In lijn met de IBM-aanpak zijn de beleggingen ingedeeld naar kernportefeuilles met elk een duidelijke doelstelling. Het fonds kent een dynamisch strategisch rentebeleid. Met een dynamisch strategisch rentebeleid wordt bedoeld dat de mate van renteafdekking afhankelijk is van de hoogte van de rentestand. Het pensioenfonds verwacht dat op de lange termijn de rente zal terugkeren naar een hoger renteniveau dan het huidige, historisch lage niveau. Dit hogere niveau zal worden bepaald door de lange termijn groei en inflatie. Indien de rente hoger is dan het evenwichtsniveau is de kans groter dat de rente gaat dalen en vice versa. Bij de samenstelling van het beleggingsplan is een optimalisatie naar rendement en risico uitgevoerd door middel van een uitgebreide portefeuilleconstructie op basis van de nieuwe economische uitgangspunten.

Beleggingen 2017

	ultimo 2017		Strategische weging *	Bandbreedte	
	€ mln.	weging		Ondergrens	Bovengrens
Matchingportefeuille	1.010,5	39,1%	40,0%	38,0%	42,0%
Staatsobligaties (incl swaps)	549,1	54,3%	54,1%	49,1%	59,1%
IL bonds	134,6	13,3%	13,5%	8,5%	18,5%
Credits	228,4	22,6%	22,5%	17,5%	27,5%
Hypotheke *	98,4	9,8%	9,8%		
Rendementsportefeuille	1.565,0	60,5%	60,0%	55,0%	65,0%
Valuta overlay	7,9				
Aandelen	900,4	57,8%	50,0%	40,0%	60,0%
Obligaties	330,6	21,2%	22,5%	12,5%	32,5%
Onroerend Goed bg	208,7	13,4%	12,5%	2,5%	22,5%
Onroerend Goed nbg	38,4	2,5%	5,0%	0,0%	10,0%
Infrastructuur	75,1	4,8%	10,0%	0,0%	20,0%
Private Equity	3,9	0,3%	0,0%	0,0%	2,5%
Liquiditeiten	10,3	0,4%	0,0%	-2,0%	7,0%
Totaal	2.585,8	100,0%			

* actuele portefeuille weging

De uitbreidingen in de categorieën niet-beursgenoteerd vastgoed en infrastructuur zullen vanwege de beperkte liquiditeit en langere investeringsduur enige tijd in beslag nemen. Om hier gevolg aan te geven zal daarom ook geleidelijk naar de (uiteindelijke) strategische normweging toegegroeid worden. In de tussenliggende periode zal als normweging voor niet-beursgenoteerd vastgoed en infrastructuur de feitelijke portefeuilleweging gehanteerd worden.

3.6.3 Beleggingsrendement

In navolgende tabel is het rendement over 2017 weergegeven. De delta in de volgende tabel geeft het verschil aan tussen het fondsrendement en het benchmarkrendement en is daarmee een maatstaf voor de bruto toegevoegde waarde die SPF door middel van actief beleid heeft weten te realiseren over 2017.

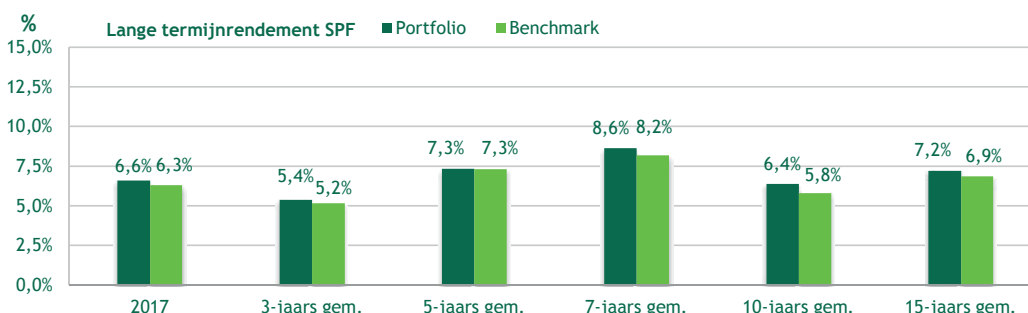
Rendement 2017

	Portfolio	Benchmark	Delta	Bijdrage
Matchingportefeuille	0,1%	-0,2%	0,3%	-0,1%
Staatsobligaties (incl swaps)	-1,5%	-1,2%	-0,3%	-0,3%
IL bonds	1,0%	0,8%	0,2%	0,0%
Credits	1,7%	2,1%	-0,4%	0,1%
Global bonds	0,6%	0,7%	-0,1%	0,0%
Hypotheke *	3,5%	-1,0%	4,5%	0,1%
Rendementsportefeuille	11,0%	10,7%	0,3%	6,7%
Valuta overlay (bijdrage)	3,3%	3,3%	0,0%	2,0%
Aandelen	10,5%	10,7%	-0,2%	3,9%
Obligaties	0,8%	0,8%	0,0%	0,1%
Onroerend Goed bg	4,8%	5,0%	-0,2%	0,3%
Onroerend Goed nbg	8,0%	3,5%	4,5%	0,1%
Infrastructuur	10,5%	4,3%	6,2%	0,2%
Private Equity	35,7%	35,7%	0,0%	0,1%
Liquiditeiten				
Totaal	6,6%	6,3%	0,3%	6,6%

In 2017 is op de totale beleggingen van SPF een bruto-rendement behaald van 6,6%. De benchmark liet een rendement van 6,3% zien. SPF kende over 2017 een outperformance van 0,3% ten opzichte van de benchmark.

Lange termijn beleggingsresultaat

In de volgende grafiek zijn de jaarlijkse bruto-rendementen over de lange termijn weergegeven van SPF. Het 5-jaars gemiddelde bruto-rendement bedraagt 7,3% ten opzichte van het benchmark rendement van 7,3% op jaarbasis. Het 10-jaars gemiddelde bruto-rendement van SPF bedraagt 6,4% ten opzichte van het benchmark rendement van 5,8% op jaarbasis.

3.6.4 Matchingportefeuille

De nominale matchingportefeuille heeft als doelstelling de nominale renteafdekking van het pensioenfonds vorm te geven. De toegestane risicoruimte binnen de matchingportefeuille wordt gebruikt om de benchmark op een effectieve wijze passief in te vullen. Dit houdt in dat binnen de staat-, inflatie- en creditportefeuilles de landenwegin, de sectorwegin en de curvepositionering zo veel mogelijk de benchmarkpositionering benaderen. Naast de genoemde portefeuilles bestaat de matchingportefeuille uit de Nederlandse hypotheekportefeuille en de swapportefeuille. Conform de rentestafel bedraagt de strategische renteafdekking van het fonds bij de huidige marktrente momenteel 35%.

De totale matchingportefeuille behaalde een positief rendement van 0,1% ten opzichte van -/-0,2% voor de samengestelde benchmark, een outperformance van 30 basispunten.

De Europese kapitaalmarktrente toonde over 2017 een gemengd beeld. De kapitaalmarktrente was licht stijgend in de kernlanden met de beste kredietwaardigheid, waaronder Duitsland en Nederland, en licht dalend in de semi-kernlanden zoals België en Frankrijk. De kapitaalmarktrente van de Verenigde Staten eindigde het jaar per saldo een kwart procent lager; dit resulteerde in een absoluut rendement van -/-0,2% voor de nominale staatsportefeuille ten opzichte van een benchmark rendement van 0,1%.

Hypotheek hebben een absoluut rendement laten zien van 3,5% en een relatief rendement van 4,5%. Het absolute rendement komt grotendeels voort uit rente-inkomsten en positieve herwaarderingen van de hypotheek. Het relatieve positieve rendement van hypotheek versus de Nederlandse staatsobligatie benchmark is toegankelijk aan het afnemen van de spread ten opzichte van de staatsleningen.

In 2017 heeft het bestuur besloten om de allocatie in Nederlandse hypotheek uit te breiden. Gedurende het jaar werd een nieuwe commitment afgegeven. Als gevolg hiervan zal de strategische weging van Nederlandse hypotheek binnen de matchingportefeuille worden verdubbeld tot ongeveer 20% van de matchingportefeuille. De uitbreiding van Nederlandse hypotheek zal in de loop van 2018 geëffectueerd worden en zal ten laste gaan van staatsleningen en credits. Middels de uitbreiding van Nederlandse hypotheek wordt de diversificatie binnen de matchingportefeuille verder geoptimaliseerd.

Het absolute rendement van 1,7% voor bedrijfsobligaties in de matchingportefeuille wordt vooral verklaard door de gedaalde risico-opslag voor deze beleggingscategorie. De risico-opslag daalde in 2017 met gemiddeld 0,4% terwijl de rente iets steeg in deze periode. De opslag daalde vooral door toedoen van de ECB die niet alleen staatsobligaties opkocht in 2017, maar ook investment grade bedrijfsobligaties. Daarnaast daalde de risico-opslag door positieve economische ontwikkelingen. Net als in 2016 zorgde de ECB in 2017 voor extreem lage rentes waardoor beleggers op zoek gingen naar rendement en dit (onder andere) vonden in bedrijfsobligaties. De benchmark noteerde een positief absoluut rendement van 2,1% over 2017 met als resultaat een underperformance van 0,4%. Dit werd vooral veroorzaakt door het relatief groot aantal aan- en verkopen dat nodig was om de portefeuille in lijn te houden met de sterk veranderende benchmark. De samenstelling van de benchmark veranderde gedurende 2017 aanzienlijk door een groot aantal nieuw uitgegeven bedrijfsobligaties, omdat bedrijven op grote schaal profiteerden van de extreem lage rente en daarmee lage financieringsvoet.

3.6.5 Rendementsportefeuille

De doelstelling van de rendementsportefeuille is om voldoende rendement te behalen om de toeslagverlening ambitie waar te maken, binnen de door het bestuur toegekende risicoruimte. Door middel van actief beleid wordt binnen de toegestane risicoruimte nagestreefd om additioneel rendement te behalen en/of een lager risicoprofiel te bewerkstelligen. De resultaten van de rendementsportefeuille waren positief ten opzichte van de benchmark. Het rendement van de totale rendementsportefeuille bedroeg 11,0%. De bijbehorende benchmark behaalde een rendement van 10,7%.

De rendementsportefeuille is onderverdeeld in de deelportefeuilles aandelen, obligaties, beursgenoteerd en niet- beursgenoteerd onroerend goed en infrastructuur. Deze deelportefeuilles worden hierna nader toegelicht. Daarnaast bestaat de rendementsportefeuille uit een allocatie naar private equity. De huidige investeringen in private equity worden aangehouden tot het einde van de looptijd. Er zullen geen nieuwe investeringen in private equity plaatsvinden.

Aandelen

De internationale aandelenbeurzen hebben wederom een goed jaar achter de rug. Gedreven door de lage rente zijn beleggers in hun zoektocht naar rendement uitgeweken naar risicovollere beleggingen zoals aandelen. Daarnaast was de combinatie van hoge economische groei en lage inflatie ideaal voor bedrijven. Halverwege mei leek het er even op dat er onrust op de markten zou uitbreken door onthullingen over een onderzoek naar de Russische banden met de Amerikaanse verkiezingen. De gevreesde onrust bleef uit en de Amerikaanse aandelen sloten het jaar af met een stijging van 22% (in dollars gemeten). Europa deed het met een stijging van ruim 10% ook goed maar Emerging Markets stak er met een stijging van ruim 20% (in euro's) met kop en schouders bovenuit.

Het jaar werd per saldo afgesloten met een positief rendement van ruim 10,5% voor de totale aandelenportefeuille. Het benchmarkrendement over dezelfde periode bedroeg 10,7%. Met uitzondering van de regio Noord-Amerika droegen alle regio's positief bij aan het relatieve resultaat.

Obligaties

De obligaties in de rendementsportefeuille omvatten beleggingen in Europese obligaties met een lagere kredietkwaliteit, Amerikaanse high yield bonds en obligaties in Emerging Markets. Het absoluut rendement van de totale obligatieportefeuille binnen de rendementsportefeuille bedroeg 0,8% over 2017.

De Europese high yield obligaties leverden een absoluut rendement op van 7,9%. Inkomende spreads en lage defaults waren de voornaamste verklaring hiervoor. De Amerikaanse high yield obligaties sloten 2017 af met een rendement uitgedrukt in euro's van -/-5,7%. Ondanks de dalende rentes en inkomende spreads leverden de beleggingen in de opkomende markten in euro's een beperkt rendement op van 0,5%.

De performance van de obligaties in de rendementsportefeuille was gelijk aan die van de benchmark (0,8%). De negatieve selectie-effecten binnen EM werden gecompenseerd door de positieve selectie-effecten van de Europese portefeuille.

Onroerend goed

Als gevolg van de verbeterde macro-economische ontwikkelingen en ondanks een stijgende rente werd 2017 een redelijk jaar voor beursgenoteerd vastgoed. De resultaten van vastgoedfondsen waren conform verwachting.

De verschillen in rendementen tussen de beleggingsregio's in de vastgoedportefeuille waren groot. De groeivoorzichten van de Amerikaanse vastgoedfondsen zijn verder gedaald van 5% (dividendgroei in 2017 ten opzichte van 2016) naar 1% (verwachte dividendgroei in 2018 ten opzichte van 2017) door een hogere rente en een steeds lagere huurgroei. De vastgoedfondsen in Europa (exclusief het Verenigd Koninkrijk) lieten een verdere groei zien en behaalden een rendement van 12,0%. Dit werd veroorzaakt door de stabiele lage rente, aantrekkende economische groei en een hoge vraag naar onroerend goed in

Europa. De vooruitzichten voor de Britse vastgoedfondsen blijven door de Brexit onzeker. De vastgoedfondsen in Azië behaalden eveneens een tevredenstellend rendement van 5,6%. Dit rendement werd voornamelijk veroorzaakt door de relatief lagere waardering en een stabiele winstgroei van de vastgoedfondsen in Azië.

Over het gehele jaar werd een rendement voor de totale portefeuille onroerend goed behaald van 4,8%. Het vergelijkbare benchmarkrendement bedroeg 5,0%. De underperformance werd veroorzaakt door een negatieve fonds selectie en een negatief landen allocatie effect binnen Europa.

Liquide beleggingen

SPF investeert binnen de rendementsportefeuille in illiquide beleggingen, zoals niet-beursgenoteerd vastgoed en infrastructuur. Illiquide beleggingen zijn voor het pensioenfonds interessant als lange termijn belegging vanwege de illiquiditeitspremie die kan worden verdiend door in deze beleggingen te investeren. Daarnaast zorgen illiquide beleggingen voor een betere diversificatie binnen de rendementsportefeuille omdat deze beleggingen minder gecorreleerd zijn met de meer traditionele beleggingen, zoals aandelen.

In 2017 heeft SPF één nieuwe commitment afgegeven in infrastructuur gedaan en één nieuwe investering in niet-beursgenoteerd vastgoed. Daarnaast vonden er diverse capital call plaats, waardoor de posities in de beide illiquide beleggingen verder toenam.

Bij niet-beursgenoteerd vastgoed werd een rendement behaald van 8,0%. Dit betekende een outperformance van circa 4,5% ten opzichte van de benchmark.

De infrastructuur portefeuille bestaat uit defensief ingestelde fondsen die gekenmerkt worden door hun lange termijn stabiele, veelal met inflatie oplopende, rendementen en een relatief lage correlatie met andere beleggingscategorieën. De focus bij de infrastructuurbeleggingen ligt dan ook voornamelijk op publiek-private samenwerkingsprojecten en on-shore wind- en zonne-energieprojecten. Verder richt de infrastructuur portefeuille zich op operationele projecten die directe inkomsten in de vorm van dividend genereren. De performance bedroeg 10,5% over 2017 en was daarmee 6,2% hoger dan de benchmark van 4,3%.

57

3.6.6 Valuta

De valuta-afdekking heeft als doel om de voornaamste valutarisico's in de beleggingsportefeuille te reduceren. De niet-euro allocaties binnen de Matchingportefeuille worden volledig afgedekt. Strategisch worden de valutarisico's van de grootste niet-euro beleggingen (US-dollar, Britse pond, Japanse yen en Zwitserse frank) voor 70% afgedekt.

In 2017 stond de dollar onder druk als gevolg van toegenomen onzekerheid of de door president Trump aangekondigde maatregelen, zoals de herzieningen van de gezondheidszorg en de hervorming van de belastingen, door zowel de Senaat als het Huis van Afgevaardigden zouden worden overgenomen. Een andere oorzaak voor de zwakke dollar gedurende 2017 is het feit dat de euro ten opzichte van de belangrijkste valuta's aan kracht won vanwege de verbeterde economische vooruitzichten in de Eurozone. Over geheel 2017 liet de waarde van de US-dollar een daling van ruim 14% ten opzichte van de euro zien. De verbeterde economische vooruitzichten in de Eurozone zorgden er ook voor dat de overige belangrijkste valuta een daling lieten zien ten opzichte van de euro. Zo lieten zowel de Britse pond, de Zwitserse frank en de Japanse yen een daling zien ten opzichte van de euro van respectievelijk ruim 4%, ruim 9% en bijna 10%.

De valuta-afdekking kende over geheel 2017 in absolute termen een positieve bijdrage aan het resultaat van de rendementsportefeuille van 2,0%.

3.6.7 Securities lending

Securities lending betreft het uitlenen van effecten aan derden voor een korte periode waarbij het economisch eigendom van de stukken behouden blijft. Het juridisch eigendom wordt tijdelijk overgedragen aan derden. Securities lending zal worden toegepast wanneer dit het beheer van de diverse portefeuilles niet verstoort, er een aantrekkelijke opbrengst kan worden behaald en de risico's die samenhangen met securities lending goed beheerst kunnen worden.

Met de custodian zijn heldere afspraken gemaakt onder welke voorwaarden securities lending kan plaatsvinden. Deze afspraken behelzen dat de bewaarbank optreedt als principaal, er alleen onderpand in de vorm van stukken wordt geaccepteerd en dat de kwaliteit en de hoogte van het onderpand dagelijks worden gemonitord. De custodian is de enige tegenpartij van SPF waarop mogelijk kredietrisico wordt gelopen. De custodian absorbeert als agent het tegenpartijrisico met de derde tegenpartijen. Het tegenpartijrisico wordt door de custodian beheerst door te werken met een lijst van geaccrediteerde tegenpartijen die wekelijks worden geëvalueerd.

De opbrengsten van securities lending bedroegen over 2017 € 0,3 mln. (2016 was €0,3 mln.). Gemiddeld over het jaar werd hiertoe een bedrag uitgeleend van €69,6 mln. (2016 was €74,1 mln.). De gemiddelde opbrengst uitgedrukt in basispunten van het uitgeleende vermogen bedroeg over 2017 43 bps. (2016 was 37 bps).

Toeslag actieve deelnemers			
	<u>Algemene loonsverhoging</u>	<u>Verleende toeslag</u>	<u>Achterstand toeslagverlening</u>
2008	3,50%	-	3,50%
2009	1,51%	0,76%	0,75%
2010	1,00%	-	1,00%
2011	3,02%	-	3,02%
2012	1,50%	-	1,50%
2013	1,50%	1,50%	0,00%
2014	2,50%	-	2,50%
2015	2,76%	-	2,76%
2016	1,60%	-	1,60%
2017	1,85%	0,40%	1,45%
Totaal	20,74%	2,66%	19,56%

**

*

Toeslag pensioengerechtigde en gewezen deelnemer			
	<u>Prijsindexcijfer</u>	<u>Verleende toeslag</u>	<u>Achterstand toeslagverlening</u>
2008	1,44%	0,72%	0,72%
2009	0,69%	0,35%	0,34%
2010	1,90%	-	1,90%
2011	2,74%	-	2,74%
2012	2,03%	-	2,03%
2013	0,90%	0,90%	0,00%
2014	0,75%	-	0,75%
2015	0,41%	-	0,41%
2016	0,36%	-	0,36%
2017	1,34%	0,29%	1,05%
Totaal	12,56%	2,26%	10,75%

*

* = cumulatieve achterstand (incl. indexatie over indexatie)

** = aangepast

HOE WIJ DE PENSIOENVERPLICHTINGEN BEPALEN

3.7 Pensioenen

3.7.1 Rente & UFR

De technische voorziening wordt in navolging van artikel 2 Besluit FTK berekend uitgaande van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Voor het samenstellen van de rentetermijnstructuur maakt DNB grotendeels gebruik van de Europese zero coupon swapcurve waarbij vanaf een looptijd van 20 jaar gebruik wordt gemaakt van de UFR-methodiek.

De UFR-methodiek heeft als uitgangspunt dat pensioenverplichtingen met een looptijd tot en met 20 jaar gewaardeerd worden op basis van de marktrente. Voor looptijden vanaf 20 jaar wordt (deels) gewerkt met een verwachte rente (UFR). Het UFR-niveau wordt vastgesteld als een 10-jaars gemiddelde van de ingeprijste 1-jaarsrente over 20 jaar (forwards).

3.7.2 Levensverwachting

Voor de vaststelling van de voorziening is rekening gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen door gebruik te maken van meest recente door het Actuarieel Genootschap gepubliceerde AG-prognosetafel 2016 met startjaar 2018. Daarnaast wordt er rekening gehouden met het verschil in overlevingskansen tussen de werkende en totale bevolking door toepassing van specifiek door het fonds afgeleide correctiefactoren voor ervaringssterfte. Voor de medeverzekerden worden dezelfde correctiefactoren toegepast als voor de hoofdverzekerden, aangezien bij de bepaling van de ervaringssterfte voor de hoofdverzekerden ook wordt uitgegaan van de waargenomen sterfte van de ingegane partnermedeverzekerden.

3.7.3 Toeslag

Op basis van het toeslagenbeleid (zie paragraaf 3.3.5) heeft het bestuur in 2017 beoordeeld of per 1 januari 2018 toeslagen konden worden verleend aan actieve deelnemers en pensioengerechtigden alsmede gewezen deelnemers op basis van de financiële situatie van het fonds per einde 2017.

Het bestuur heeft geconstateerd dat toeslagen per 1 januari 2018 deels aan de orde waren vanwege de financiële positie van het fonds. Op basis van de financiële positie van het fonds per einde 2017 (beleidsdekkingsgraad van 112,9%) is besloten een toeslag te verlenen van 0,4% voor de actieve deelnemers en 0,29% voor de gewezen deelnemers en pensioengerechtigden. Dit bedroeg 21,8% van de maximale grondslag voor toeslagverlening.

In de navolgende tabel is de verleende toeslag alsmede de achterstand in de toeslagverlening voor actieve deelnemers enerzijds en gewezen deelnemers en pensioengerechtigden anderzijds opgenomen die sinds 2008 bij SPF aangesloten zijn geweest. Hierbij geldt dat de toeslag die per 1 januari 2018 deels is gegeven, betrekking heeft op de looninflatie en prijsinflatie over 2017. Deze deels toegekende toeslag is verwerkt onder het jaar 2017.

HOE WIJ COMMUNICEREN

3.8 Communicatie

In het verslagjaar heeft het pensioenfonds de landelijke ontwikkelingen op het gebied van de pensioencommunicatie op de voet gevolgd en speelde daar proactief op in. De pensioencommunicatie wordt periodiek getoetst en waar nodig en mogelijk verbeterd. Het fonds vindt open en transparante communicatie met de belanghebbenden van groot belang. Om deze reden is gedurende 2017 uitvoerig aandacht besteed aan het communicatiebeleid en de verschillende communicatieactiviteiten. Hierin zijn onder meer visie, missie en doelstelling van de pensioencommunicatie te vinden.

Communicatiemiddelen vernieuwd

De opmaak van de website is in 2017 vernieuwd. Met de nieuwe opmaak wordt de pensioeninformatie beter en gemakkelijker vindbaar. Ook de reguliere digitale nieuwsbrief werd in een nieuw jasje gestoken. In 2017 verscheen het populair jaarbericht eveneens in een nieuwe opmaak. Daarnaast zijn er persoonlijke pensioenreizen ontwikkeld die doelgroepspecifiek worden ingezet. Ook wordt er steeds meer gebruik gemaakt van animatiefilmpjes.

Pensioen3daagse

Tijdens de Pensioen3daagse in het najaar zijn in Limburg op locatie pensioengesprekken gehouden met deelnemers die in 2017 veertig of vijftig jaar werden. Dit was een pilot om te bepalen of de animo groter is voor een gesprek op locatie dan op kantoor bij DPS. Vooral onder de 40-jarigen was die animo groter. In overleg met de werkgever SABIC is besloten om, net als in Bergen op Zoom, de gesprekken in Limburg vanaf 2018 op locatie te houden. Daarnaast is, in overleg met de werkgever SABIC, besloten om de 60-jarigen vanaf 2018 ook uit te nodigen voor een pensioengesprek.

Verkiezingen leden Verantwoordingsorgaan (VO)

De zittingstermijn van de twee werknemersleden in het VO was eind december verstreken. Daarom moesten er in het VO nieuwe leden gekozen worden. Na een oproep van SPF aan alle actieve deelnemers meldden zich twee kandidaten voor deze zetels. De selectiecommissie van SPF heeft deze twee kandidaten getoetst op geschiktheid voor het vervullen van het VO-lidmaatschap. Beide kandidaten bleken geschikt. Daardoor hebben er geen verkiezingen plaatsgevonden. Vanaf 1 januari 2018 werd Ben Jonker als nieuw lid in het VO verwelkomd. Gerard Tummers werd herbenoemd. Deze verkiezingen en benoeming is gedeeld op de website van SPF alsmede in de nieuwsbrief van oktober 2017.

Raad van Toezicht

Door nieuwe wetgeving is de visitatiecommissie van SPF vervangen door een RvT. Een RvT heeft uitgebreidere toezichtstaken dan de Visitatiecommissie en is in tegenstelling tot de VC een permanent orgaan.

Een werkgroep van bestuursleden en leden van het VO hebben de opzet en bemensing van een RvT voorbereid. Deze informatie is gedeeld met de deelnemers in de nieuwsbrief van december 2017.

Persoonlijke communicatie

Pensioensessie

In het voorjaar zijn informatiebijeenkomsten gehouden in Limburg en Bergen op Zoom. Tijdens die bijeenkomsten hebben bestuurders van SPF de deelnemers geïnformeerd over het pensioen en de laatste ontwikkelingen bij SPF. Behalve zes 'fysieke' sessies waren er ook twee 'skype-sessies'. Meer dan 500 deelnemers hebben een van de sessies bezocht. Voor de bijeenkomsten is een animatie over de regeling gemaakt. Deze animatie is ook naar de werkgever gestuurd om te tonen tijdens het werkoverleg.

Pensioengesprekken

In 2017 hebben meer dan 100 deelnemers een persoonlijk gesprek over hun eigen pensioen gehad. In deze gesprekken wordt niet alleen met de pensioenplanner gekeken naar de inkomsten maar wordt ook met behulp van de pensioenschijf-van-vijf van het NIBUD een toelichting gegeven op de uitgaven. De deelnemer krijgt zo een beter overzicht, inzicht en heeft hij daarna handelingsperspectief.

Customer journey

Op basis van de ervaringen in de persoonlijke gesprekken is er in overleg met de Commissie Communicatie een customer journey ontwikkeld voor de doelgroep 60+. In deze persoonlijke en digitale pensioenreis wordt de deelnemers geleerd hoe zij de belangrijkste vragen (Hoeveel? Genoeg? en Wat kan ik nog doen?) rondom het eigen pensioen kunnen beantwoorden. In 2018 wordt deze pensioenreis naar de doelgroep uitgerold.

Toeslag - korting

In 2017 heeft SPF de pensioenen en de pensioenopbouw niet verhoogd. Ook heeft het fonds de pensioenen en pensioenopbouw niet gekort. Begin januari is dit via de website gecommuniceerd. In februari zijn alle deelnemers per brief hierover geïnformeerd. In die brief heeft het fonds aangegeven wat de achtergronden zijn van dit bestuursbesluit.

Nieuwe versie pensioenplanner

De pensioenplanner op de website van SPF is in 2017 vernieuwd. De nieuwe wettelijke AOW-leeftijd is toegevoegd in de berekeningen. Het is nu ook mogelijk om met de planner te berekenen wat de gevolgen zijn voor het pensioen van SPF bij het beëindigen van het dienstverband.

Beoordeling communicatie door AFM

In 2016 heeft de Autoriteit Financiële Markten (AFM) onderzoek gedaan naar de communicatie van pensioenfondsen over mogelijke toeslagen en mogelijke kortingen op pensioenen en pensioenopbouw op de middellange termijn. De AFM beoordeelde de communicatie van SPF over mogelijke toeslagen op de middellange termijn als correct en duidelijk. De communicatie van SPF over mogelijke kortingen op de middellange termijn beoordeelde de AFM als niet correct en niet duidelijk. Naar aanleiding van dit onderzoek heeft SPF de communicatie over mogelijke kortingen op de middellange termijn verder aangescherpt, omdat het bestuur waarde hecht aan transparante en begrijpelijke communicatie óók over de kans op korten.

Door het aantrekken van de financiële positie in 2017 is de kans op korten op middellange termijn kleiner geworden. SPF verwacht dat het pensioen de komende jaren niet gekort hoeft te worden. In 2017 is hetzelfde onderzoek door de AFM herhaald. De AFM heeft hierbij aangegeven dat indien zij niet meer reageert de communicatie over de kans op korten nu wel correct en duidelijk is bevonden. Er is geen reactie meer van AFM ontvangen.

Communicatiemiddelen van SPF

Om de beleidsdoelstellingen zoals in paragraaf 3.8 omschreven te bereiken, zijn o.a. IBMonderstaande (reguliere) communicatiemiddelen in het verslagjaar aangewend of beschikbaar gesteld.

- Het Uniform Pensioenoverzicht (voor verschillende groepen deelnemers en pensioengerechtigden) basisregeling evenals voor de NPR. Uitleg over het UPO in de vorm van een animatie staat op de website.
- De uitkeringsspecificatie en jaaropgave van pensioengerechtigden.
- Een uitgebreide collectie brochures, waarin alle mogelijke (life)events zijn uitgewerkt.
- De pensioenplanner.
- Een telefonische helpdesk.
- Persoonlijke pensioenreizen.
- Animaties.
- Deelnemersbijeenkomsten.
- Het bestuursverslag en het daarvan afgeleide (populair) jaarbericht.
- Een digitale nieuwsbrief die vier keer per jaar verschijnt.
- Naar aanleiding van de Pensioen3daagse zijn pensioengesprekken gehouden.
- Felicitatiekaarten voor 40- en 50-jarigen met een uitnodiging voor een pensioengesprek.
- Publicatie op de website van de actuele dekkingsgraad na het einde van iedere maand.
- Publicatie op de website van de actuele financiële ontwikkeling na ieder kwartaal.
- Animatie over de regeling.

3.9 Blick vooruit

Financiële positie

De dekkingsgraad heeft over de eerste maanden van 2018 een verder herstel laten zien, maar de vraag is of deze ontwikkeling zich voortzet. De nominale dekkingsgraad kwam per einde van het eerste kwartaal 2018 uit op 112,3% en de beleidsdekkingsgraad tekende een niveau van 114,1% op. Op basis van deze stand zou eind 2018 weer (gedeeltelijke) toeslagverlening mogelijk zijn. De kans op kortingen de komende jaren is verder afgenomen, maar nog steeds niet volledig uit te sluiten.

Governance

De pensioensector wordt gekenmerkt door toenemende toezichtsdruk waaronder hogere deskundigheid en geschiktheid vereisten voor bestuursleden van pensioenfondsen, vereiste versteviging van risico-management en risico governance en meer en bovenal meer diepgaande inzicht eisen ten aanzien van operationele risico's en de behoefte aan een heldere algemene visie en onderzoek naar het toekomstperspectief van het fonds. De verwachting is dat deze ontwikkeling ook in 2018 zal doorzetten, hetgeen het bestuur heeft aangezet tot verdere reflectie.

Het bestuur zal dan ook in 2018 de gekozen strategie blijven evalueren om naar de toekomst toe op een effectieve en passende wijze het fonds te besturen.

Eind 2018 verloopt de zittingstermijn van twee bestuursleden en twee leden van het Verantwoordingsorgaan. Het bestuur zal tijdig stappen nemen om de invulling van de vacatures zodanig te organiseren dat de continuïteit van deze fondsorganen gewaarborgd blijft.

IBM proces

In 2018 loopt de huidige pensioen- en uitvoeringsovereenkomst af. Als gevolg hiervan zal in 2018 het proces van Integraal Balansmanagement worden doorlopen om te komen tot een nieuw strategisch beleid voor 2019 en verder.

Participatiemaatschappij

In nauw overleg met werkgevers- en werknemersvertegenwoordigingen heeft de overheid hervormingen doorgevoerd waarbij een transitie zichtbaar is van verzorgingsstaat naar participatiemaatschappij. De verantwoordelijkheid voor het welbevinden van de burgers wordt steeds meer verschoven van de overheid naar de burgers zelf. Dit heeft als gevolg dat burgers steeds meer dan voorheen verantwoordelijk zijn voor hun eigen financiële planning, gezondheid en carrièreplanning. SPF onderkent deze ontwikkeling en beziet op welke manier haar deelnemers kunnen worden ondersteund om deze ontwikkeling te adresseren.

Vertrouwen in pensioenen en het nieuwe pensioenstelsel

De eigen verantwoordelijkheid van werknemers zal, zoals bovenstaand benoemd, de komende jaren verder toenemen. De kabinetsplannen voor het vernieuwen van het pensioenstelsel in 2020 zijn in dit verband van groot belang. In het nieuwe stelsel blijven collectiviteit, solidariteit en risicodeling behouden terwijl deelnemers een eigen pensioenpot krijgen. Een individuele pensioenpot biedt werknemers inzicht in de eigen financiële toekomst en de mogelijkheid om deze zelf vorm te geven en kan zo bijdragen aan het herstel van het vertrouwen in het pensioenstelsel.

De mogelijke aanpassingen van het pensioenstelsel kunnen grote impact hebben op de organisatie van de pensioenuitvoering in Nederland. Vooral bij ondernemingspensioenfondsen zal dat verder gaan van CDC- naar individueel beschikbare premieregelingen (DC). De verwachting is dat met name ondernemingspensioenfondsen wellicht zullen overgaan naar individuele beschikbare premieregelingen.

Nieuwe uitvoeringsovereenkomst

Eind 2018 loopt de huidige uitvoeringsovereenkomst tussen SABIC en SPF af. 2018 zal dan ook mede in teken staan van de voorbereiding voor het tot stand komen van een nieuwe uitvoeringsovereenkomst vanaf 2019 voor een periode van 5 jaar. Daaraan gekoppeld zal het fonds haar voorbereidingen gaan treffen voor een nieuw strategisch beleidsplan dat primo 2019 ingaat.

Tevens loopt de huidige uitvoeringsovereenkomst met de uitvoeringsorganisatie, DPS, af per ultimo 2018. Het bestuur heeft een werkgroep ingesteld voor mogelijke verlenging van de overeenkomst, zij het in aangepaste vorm, voor een periode van 5 jaar.

PPS

Het bestuur heeft medio februari 2018 geconstateerd dat de huidige PPS regeling mogelijk zou kunnen leiden tot fiscale problemen. Het bestuur is voornemens om een ander met de belastingdienst te bespreken om zonodig, met terugwerkende kracht per 1 januari 2018, te komen tot een passende afspraak over de interpretatie en toepassing van het PPS reglement en om, indien aan de orde, te komen tot een vergelijk over het verleden.

Search for yield

Voor 2018 blijft, evenals in voorgaande jaren, de lage rente, die binnen de pensioensector als het primaire risico voor de balans van pensioenfondsen wordt aangemerkt, een aandachtspunt. Als gevolg van de lage rente zal ook in 2018 worden gekeken naar investeringen in alternatieve beleggingen die binnen een acceptabel risicoprofiel meerwaarde kunnen opleveren. Deze zogeheten search for yield zal in 2018 evenals in 2017 worden voortgezet.

IT beleid

Pensioenfondsen zitten al jaren in een overgangsfase naar een fundamentele verandering van het pensioenstelsel. Fondsbesturen moeten nadenken over strategische opties voor het pensioen van de toekomst. Daarbij blijven de thema's verlaging van uitvoeringskosten en het persoonlijker maken van de dienstverlening belangrijk en urgent. In deze context zijn technologie en innovatie met stip gestegen naar de top van de agenda.

In 2018 zal het fonds een aantal themasessies omtrent IT organiseren. Hierbij worden de IT strategie, beheersing en ontwikkelingen geadresseerd.

Wet- en regelgeving

De wet- en regelgeving zal naar verwachting ook in 2017 een focusgebied blijven. Op nationaal en Europees niveau worden ontwikkelingen verwacht die effect kunnen hebben op het fonds. De ontwikkelingen inzake marktregulering vragen om een zorgvuldige aanpak. In 2017 zal het bestuur zich op deze nieuwe wetgeving richten en zal met name worden gekeken op welke manier deze wetgeving op een passende en kostentechnisch aantrekkelijke manier kan worden geïmplementeerd.

Institutions for Occupational Retirement Provision II

Risicomanagement in brede zin krijgt binnen de wetgeving meer aandacht. De manier waarop risico-beheer door pensioenfondsen is ingericht zal meer aandacht vragen, mede door de Europese richtlijn pensioenfondsen IORP II die vanaf januari 2019 effectief zal worden. Dit houdt onder meer in dat eisen aan de inrichting van de functieverdeling van de risicomanagementfunctie, de actuariële functie en de interne auditfunctie concreet worden.

Raad van Toezicht

Door nieuwe wetgeving is de visitatiecommissie van SPF vervangen door een RvT. Een RvT heeft uitgebreidere toezichtstaken dan de Visitatiecommissie en is in tegenstelling tot de VC een permanent orgaan.

AVG

Op 25 mei 2018 treedt de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) in de plaats van de huidige privacyrichtlijn en de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp). Doel van de AVG is de privacy rechten van personen te verbeteren. De verordening is van toepassing en brengt meer en andere verantwoordelijkheden met zich mee voor organisaties die werken met persoonsgegevensbestanden, dus ook voor pensioenfondsen en pensioenuitvoeringsorganisaties. De wijzigingen zijn ook relevant voor de toekomstige innovaties in de pensioensector op het terrein van digitale informatie-uitwisseling en de toegankelijkheid voor deelnemers en werkgevers van gegevens via portalen en 'mijnpensioensites'.

Vanaf de datum van inwerking treding van de AVG dient SPF dat met grote persoonsgegevensbestanden werkt te voldoen aan deze nieuwe regelgeving. SPF is dan niet alleen aansprakelijk voor een juiste omgang met privacygegevens maar moet hier ook bewijs van kunnen produceren. Dit vraagt om een actieve en alerte houding van het bestuur en van DPS, de uitvoeringsorganisatie.

SPF zal hier in 2018 in de vorm van een projectaanpak vorm en inhoud aangeven opdat compliance met de AVG per de ingangsdatum van 25 mei 2018 wordt gerealiseerd.

Thema's Toezicht DNB 2018

DNB publiceerde in november 2017 haar toezichtprioriteiten voor het jaar 2018 middels de Toezicht Vooruitblik 2018. Het document beschrijft de toprisico's en uitdagingen die DNB ziet voor de Nederlandse financiële sector. De toprisico's vormen het vertrekpunt voor de toezichtagenda en staan daarmee het komend jaar centraal in het toezicht van DNB. Het document bevat een overzicht van de onderzoeken die DNB wil gaan uitvoeren bij instellingen in 2018, en voorziet voor sommige onderzoeken in een globaal tijdschema, zodat instellingen weten wanneer ze welk onderzoek ongeveer kunnen verwachten. De door DNB aangedragen thema's voor het toezicht zijn door het bestuur vertaald naar voor het fonds relevante aandachtspunten en mogelijk te nemen vervolgacties voor 2018.

Kortom, de bovenstaande aandachtsgebieden geven aan dat net als 2017 het jaar 2018 een uitdagend jaar voor het fonds zal worden.

Het bestuur,

De heer ing. J.P. Mastenbroek (voorzitter)

De heer drs. G.M.M. Croonen RA RC (plv voorzitter)

De heer drs. L. Jacobs

De heer drs. A.J. Smit

De heer dr. ir. J.G.M. van Gisbergen

De heer R.A.M. Witjes

Mevrouw drs. G. Verwoort RA

De heer Ir. W. Grin

De heer drs. A.A. Nagtegaal AAG

De heer drs. M.J.E. Roberts

4 Jaarrekening

SPF

4 Jaarrekening

4.1 Balans per 31 december

	(in € mln.)	
	2017	2016
ACTIVA		
Beleggingen		
Vastgoedbeleggingen	245,2	211,6
Aandelen	897,9	896,5
Vastrentende waarden	1.330,8	1.251,6
Derivaten	10,8	11,3
Overige beleggingen	79,1	63,7
	<u>2.563,8</u>	<u>2.434,7</u>
waarvan voor risico fonds	2.508,0	2.374,4
waarvan voor risico deelnemer (PPS)	54,1	59,1
waarvan voor risico deelnemer (NPR)	1,7	1,2
Vorderingen en overlopende activa		
Overige vorderingen	1,5	3,5
	<u>1,5</u>	<u>3,5</u>
Overige activa		
Liquide middelen	25,3	7,4
	<u>25,3</u>	<u>7,4</u>
	<u>2.590,6</u>	<u>2.445,6</u>
PASSIVA		
Pensioenfondsreserve	330,8	153,9
Technische Voorziening		
TV voor risico fonds	2.198,2	2.204,1
TV voor risico deelnemer	55,8	60,3
	<u>2.254,0</u>	<u>2.264,4</u>
Overige schulden en overlopende passiva		
Derivaten	0,1	25,1
Schulden aan kredietinstellingen	4,2	1,1
Overige schulden	1,5	1,1
	<u>5,8</u>	<u>27,3</u>
	<u>2.590,6</u>	<u>2.445,6</u>

4.2 Staat van baten en lasten

	(in € mln.)	
	2017	2016
BATEN		
Bijdragen		
Werkgever	51,3	51,1
Werknemer	0,8	0,8
	<u>52,1</u>	<u>51,9</u>
Beleggingsresultaten		
Direct	56,7	50,2
Indirect	104,1	142,7
Kosten vermogensbeheer	-4,4	-4,3
Transactie gerelateerde kosten	-0,1	-0,1
	<u>156,3</u>	<u>188,5</u>
Overige baten	-	0,0
	<u>208,4</u>	<u>240,4</u>
LASTEN		
Uitkeringen	-40,0	-38,1
Mutatie pensioenverplichtingen	10,5	-217,3
Saldo waardeoverdrachten		
Inkoop	2,0	0,9
Afkkoop	-2,6	-1,7
	<u>-0,6</u>	<u>-0,8</u>
Uitvoeringskosten	-1,4	-1,5
Overige baten	0,0	-
	<u>-31,5</u>	<u>-257,7</u>
TOTAAL RESULTAAT	<u>176,9</u>	<u>-17,3</u>

4.3 Kasstroomoverzicht

	(in € mln.)	
	2017	2016
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen bijdragen	54,1	50,0
Ontvangen waardeoverdrachten	2,1	0,9
Betaalde uitkeringen	-39,8	-38,1
Betaalde waardeoverdrachten	-2,6	-1,7
Betaalde uitvoeringskosten	-1,3	-1,5
Overige mutaties	0,0	0,0
	<u>12,5</u>	<u>9,6</u>
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Verkopen en lossingen	1.039,7	401,8
Directe beleggingsopbrengsten	56,0	51,3
Aankopen en verstrekkingen	-1.145,9	-482,9
Betaalde kosten vermogensbeheer	-4,6	-4,4
Indirecte beleggingsopbrengsten	54,5	22,4
Overige mutaties	2,5	-
	<u>2,2</u>	<u>-11,8</u>
NETTO KASSTROOM	<u>14,7</u>	<u>-2,2</u>
MUTATIE LIQUIDE MIDDELEN / SCHULDEN AAN KREDIETINSTELLINGEN	<u>14,7</u>	<u>-2,2</u>

4.4 Grondslagen voor de waardering

Algemeen

De jaarrekening heeft betrekking op Stichting Pensioenfonds SABIC gevestigd in gemeente Sittard. Het KvK-nummer van de Stichting is 14076811.

De jaarrekening is opgesteld conform Titel 9 Boek 2 BW en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (in het bijzonder RJ 400 en 610). Vanaf boekjaar 2015 is de RJ 400 gewijzigd. In deze richtlijn wordt invulling gegeven aan de wettelijke vereisten van beschrijving van de voornaamste risico's en onzekerheden waarmee de rechtspersoon wordt geconfronteerd. Het fonds heeft de belangrijkste risico's, geïmplementeerde beheersmaatregelen en mogelijke impact uiteengezet in hoofdstuk 3.5 van het bestuursverslag. In dit hoofdstuk zijn tevens de wijzigingen in het afgelopen jaar opgenomen in het systeem van risicomanagement. Tot slot wordt via de toelichting op de actuariële analyse inzicht gegeven wat de impact van de belangrijkste risico's is geweest in het afgelopen jaar.

Beleggingen in participaties in microfinanciering, renewable energy, infrastructuur en beleggingen in beleggingsinstellingen waarbij geen onderscheid naar categorie te maken is, worden gepresenteerd als overige beleggingen. Hiermee wijkt het fonds bewust af van de RJ 610.

De spaarsaldi van de PPS- en NPR-regeling zijn voor risico van de deelnemers. In het beleggingsbeleid is echter geen verschil in beleid tussen belegd vermogen voor risico van het fonds en voor de deelnemers. Derhalve is in de jaarrekening en het bestuursverslag gekozen om niet te specificeren naar risicodrager. Alle beleggingen kunnen naar rato worden verdeeld voor risico van het fonds en voor risico van de deelnemers. Per saldo komt het er op neer dat 2,2% van het belegd vermogen voor risico van de deelnemers is.

Schattingswijzigingen en veronderstellingen

Bij het opstellen van de jaarrekening is het gebruik van schattingen en veronderstellingen noodzakelijk.

Voor financiële activa en financiële verplichtingen die gewaardeerd worden tegen reële waarde, dient de rechtspersoon aan te geven of de boekwaarden zijn afgeleid van genoteerde marktprijzen, onafhankelijke taxaties, netto-contante-waarde berekeningen of dat een andere geschikte methode is gehanteerd. De waarde van de beleggingen is voor een groot deel gebaseerd op marktinformatie. Voor niet-beursgenoteerde beleggingen waarvan geen marktinformatie beschikbaar is, worden schattingen en veronderstellingen toegepast om de waarde te bepalen. Het gaat hierbij om met name beleggingsmandaten in onder meer infrastructuur en renewable energy.

Daarnaast worden schattingen en veronderstellingen gebruikt bij de bepaling van de vermogensbeheerkosten die niet direct aan het fonds gefactureerd worden. Deze veronderstellingen zijn volledig gebaseerd op de aanbevelingen van de PF.

Salderingen

Een financieel actief en passief worden gesaldeerd en als nettobedrag in de balans opgenomen indien de wettelijke of contractuele bevoegdheid bestaat om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat deze posten op deze wijze af te wikkelen.

Waarderingsgrondslagen per categorie

Buitenlandse valuta

Waarden van activa en passiva genoteerd in buitenlandse valuta worden omgerekend in euro's tegen de koersen ultimo verslagjaar. Transacties luidende in vreemde valuta worden in de administratie tegen dagkoersen opgenomen. Koersverschillen worden geboekt bij de indirecte beleggingsopbrengsten.

Beleggingen algemeen

Transacties worden geadministreerd op basis van trading date. De actuele marktwaarde van beursgenoteerde beleggingen in de administratie van het fonds is gebaseerd op cijfers afkomstig van Thompson Financial.

Beleggingen in vastgoed

Beleggingen in beursgenoteerd onroerend goed fondsen worden gewaardeerd tegen de ultimo verslagjaar bekende marktwaarde. Beleggingen in niet-beursgenoteerde onroerend goed participatiemaatschappijen worden gewaardeerd tegen de laatst bekende intrinsieke waarde, voor zover deze de marktwaarde reflecteert (opgave van de externe manager).

Beleggingen in aandelen

Beleggingen in aandelen worden gewaardeerd op de ultimo verslagjaar bekende marktwaarde, inclusief aandelen die door externe vermogensbeheerders worden beheerd. Aandelen waarvoor geen actuele beurswaarde beschikbaar is, worden gewaardeerd tegen de geschatte marktwaarde (opgave van de externe vermogensbeheerder).

Beleggingen in vastrentende waarden

Beleggingen in vastrentende waarden worden gewaardeerd op ultimo verslagjaar bekende marktwaarde inclusief opgelopen rente. Dit betreft eveneens de obligaties zoals beheerd door de externe vermogensbeheerders. De waardering van de overige vastrentende waarden wordt via een theoretische prijs berekend op basis van de op dat moment geldende rentecurve. Hierbij worden actuele creditspreads als risico-opslag gebruikt.

Beleggingen in derivaten

Beleggingen in beursgenoteerde derivaten worden gewaardeerd tegen de ultimo verslagjaar bekende marktprijzen. Onderhandse derivaten, waarvan geen directe marktwaardering beschikbaar is, worden gewaardeerd op basis van actuele marktparameters.

Overige Beleggingen

Overige Beleggingen worden gewaardeerd tegen de ultimo verslagjaar bekende marktprijzen. De overige beleggingen waarvan geen directe marktwaardering beschikbaar is, worden gewaardeerd op basis van (nog niet) extern gevalideerde jaarverslagen en opgaven van de externe manager.

Vorderingen

Vorderingen worden tegen de nominale waarde opgenomen. Vorderingen betreffende beleggingen zijn onder Beleggingen meegenomen.

Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Pensioenfondsreserve

De pensioenfondsreserve bestaat uit het verschil tussen de activa en de verplichtingen en schulden. Het fonds maakt geen onderscheid naar bestemmingsreserves, wettelijke reserves en overige reserves. De reserve bestaat derhalve uit een algemene reserve.

Technische Voorziening (pensioenverplichtingen)

Onder pensioenverplichtingen worden verstaan de verplichtingen wegens pensioenaanspraken van deelnemers en gewezen deelnemers, alsmede van nagelaten betrekkingen. Deze verplichtingen worden berekend als de contante waarde van de door de verzekerden tot de balansdatum verkregen pensioenaanspraken. De waarderingsgrondslagen die gebruikt zijn bij het vaststellen van de technische voorziening zijn navolgend samengevat:

Interest:	Conform de rentetermijnstructuur van de nominale marktrente per 31 december 2017 zoals gepubliceerd door DNB (2017: 1,5%; 2016: 1,4%).
Interest-toevoeging:	De 1-jaarsrente conform de rentetermijnstructuur van de nominale marktrente primo 2017 zoals gepubliceerd door DNB (-/-0,217%).
Sterfte:	Volgens de AG-Prognosetafel 2016 met fondsspecifieke ervaringssterfte. Voor de netto pensioenregeling worden aanvullend deze correctiefactoren voor ervaringssterfte vermenigvuldigd met een factor van 0,94.
Burgerlijke staat:	Bij de vaststelling van de voorziening voor partnerpensioen wordt uitgegaan van de gehuwdheidsfrequenties 1985-1990 zoals gepubliceerd door het Actuarieel Genootschap. Na pensioeningang wordt de voorziening vastgesteld op basis van de werkelijke burgerlijke staat (bepaalde partnersysteem).
Leeftijdsverschil:	Het leeftijdsverschil tussen man en vrouw is op drie jaar gesteld (man ouder dan vrouw).
Leeftijden:	Bij leeftijdsbepaling wordt ervan uitgegaan dat iedereen halverwege het jaar geboren is.
Uitkeringen:	De uitkeringen worden continu betaalbaar verondersteld. In de technische voorziening risico fonds dient rekening gehouden te worden met het feit dat het pensioen in de maand van overlijden nog volledig wordt uitgekeerd. Hierdoor wordt er gemiddeld een halve maand meer pensioen uitgekeerd dan waarvoor in het administratiesysteem een voorziening wordt bepaald. De technische voorziening voor risico fonds wordt hiervoor gecorrigeerd middels een opslag van 0,25%.
Kosten:	De dekking voor toekomstige excassokosten bedraagt 2,5% van de verplichtingen.
Arbeidsongeschiktheid:	Voor arbeidsongeschikte deelnemers wordt mede rekening gehouden met het premievrije deel van de toekomstige pensioenopbouw. Bij de bepaling van de voorziening voor arbeidsongeschiktheid wordt de toekomstige schadelast voor zieke deelnemers op balansdatum op nihil gesteld.

Schulden

Schulden worden opgenomen tegen nominale waarde.

Resultaatbepaling

Bijdragen

Bijdragen worden toegerekend aan het jaar waarin de daarmee samenhangende pensioenaanspraken worden opgebouwd.

Beleggingsresultaten

Onderscheiden worden directe en indirecte beleggingsresultaten.

- Directe beleggingsresultaten bestaan uit dividenden, coupon betalingen, interestontvangsten en vergoedingen voor bruikleen. Deze opbrengsten worden aan het boekjaar toegerekend waar ze betrekking op hebben.
- Indirecte beleggingsresultaten omvatten gerealiseerde en niet gerealiseerde waardeverschillen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutaresultaten worden hierin meegenomen.

Uitkeringen

De uitkeringen bestaan uit de bedragen die aan de uitkeringsgerechtigden in het boekjaar zijn betaald.

Uitvoeringskosten

Uitvoeringskosten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben. Uitvoeringskosten die direct gerelateerd zijn aan vermogensbeheer worden conform RJ 610 in mindering gebracht op de beleggingsresultaten.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht wordt opgesteld op basis van de directe methode.

4.5 Toelichting op de balans

4.5.1 Beleggingen

Aandelen

Om de rendementsambitie waar te maken belegt het fonds in zakelijke waarden waaronder aandelen. Hierbij wordt een lange termijn visie gevolgd waarbij belegd wordt in aandelen met een solide karakter. Dit laatste betekent dat de aandelen posities van het fonds in neergaande markten minder sterk geraakt worden, terwijl in opgaande markten de resultaten achter zullen blijven bij de marktgraadmeters.

	(in € mln)			
	<u>2017</u>		<u>2016</u>	
<u>Categorie</u>				
Beursgenoteerde aandelen	611,7	68%	622,7	69%
Beleggingsfondsen	286,2	32%	273,8	31%
Totaal	897,9	100%	896,5	100%
<u>Regio</u>				
Europa	370,0	41%	357,1	40%
Noord Amerika	238,3	26%	264,7	30%
Azië / Pacific	140,8	16%	130,8	15%
Emerging Markets	148,8	17%	143,9	16%
Totaal	897,9	100%	896,5	100%
<u>Valuta</u>				
USD	247,2	28%	557,9	62%
EUR	468,3	52%	174,9	20%
GBP	90,0	10%	95,3	11%
CHF	51,2	6%	43,7	5%
SEK	20,4	2%	12,8	1%
DKK	20,0	2%	11,0	1%
NOK	0,8	0%	0,9	0%
Totaal	897,9	100%	896,5	100%
<u>Sector</u>				
Consumentengoederen	137,5	15%	121,8	14%
Gezondheidszorg	87,8	10%	109,2	12%
Consumentendiensten	133,1	15%	118,4	13%
Financiële instellingen	165,1	18%	145,2	16%
Informatietechnologie	96,9	11%	131,2	15%
Industrie	120,4	13%	100,1	11%
Grondstoffen	70,3	8%	51,0	6%
Utilities	28,4	3%	35,8	4%
Telecommunicatie	18,6	2%	36,9	4%
Energie	32,5	4%	34,0	4%
Overige	7,3	1%	12,9	1%
Totaal	897,9	100%	896,5	100%

Vastgoedbeleggingen

Het fonds heeft posities in vastgoed. Vastgoed bevat beleggingen in onroerend goed aandelen die op de beurs zijn genoteerd (indirect onroerend goed) en daarmee een sterke gevoeligheid kennen met de beursbewegingen. Vastgoed bevat tevens beleggingsfondsen die direct in onroerend goed beleggen waarvan de koersvorming minder bepaald wordt door beursstemment, maar meer door de onderliggende waarde van de vastgoedobjecten (onder meer kantoren, winkels en woningen) die in het beleggingsfonds worden aangehouden. Het fonds belegt niet in direct onroerend goed. De volgende tabellen geven een overzicht van de beleggingen per vastgoed categorie, regio en valuta.

	(in € mln.)			
	<u>2017</u>		<u>2016</u>	
<u>Categorie</u>				
Indirect beursgenoteerd	206,8	84%	187,6	89%
Indirect niet beursgenoteerd	38,4	16%	24,0	11%
Totaal	245,2	100%	211,6	100%
<u>Regio</u>				
Europa	151,0	62%	113,0	53%
Noord Amerika	54,5	22%	59,2	28%
Azië	32,2	13%	31,4	15%
Australië/ Nieuw Zeeland	7,5	3%	8,0	4%
Totaal	245,2	100%	211,6	100%
<u>Valuta</u>				
EUR	106,4	43%	76,3	36%
USD	52,7	22%	56,2	27%
GBP	28,1	11%	22,3	11%
JPY	16,1	7%	17,0	8%
HKD	10,1	4%	9,0	4%
AUD	7,0	3%	7,6	4%
CHF	6,8	3%	6,7	3%
SEK	8,2	3%	6,6	3%
SGD	5,1	2%	4,4	2%
CAD	2,7	1%	4,0	2%
NOK	1,5	1%	1,1	1%
NZD	0,5	0%	0,4	0%
Totaal	245,2	100%	211,6	100%

Vastrentende waarden

Het fonds houdt materiële posities aan in vastrentende waarden als stabiele basis voor de uitvoering van het beleggingsbeleid. De beleggingen in vastrentende waarden omvatten beleggingen in reguliere staats- en bedrijfsobligaties, obligaties die gekoppeld zijn aan de inflatie, hypotheke, deposito's en beleggingen in fondsen waarvan het grootste deel in obligaties belegd is. In de volgende tabellen worden de beleggingen in vastrentende waarden uitgesplitst naar categorie, regio, looptijd, valuta en credit rating.

	(in € mln.)			
	<u>2017</u>		<u>2016</u>	
<u>Categorie</u>				
Staatsobligaties	543,0	41%	504,1	40%
Inflation-linked obligaties	133,9	10%	117,1	9%
Credits	227,7	17%	209,8	17%
Credits High Yield	198,8	15%	193,3	15%
Beleggingsfondsen (EMD)	131,5	10%	132,1	11%
Hypotheke	98,4	7%	95,2	8%
Deposito	-2,5	0%	-	0%
Totaal	1.330,8	100%	1.251,6	100%
<u>Regio</u>				
Europa	916,9	69%	945,7	76%
Noord & Midden Amerika	177,7	13%	167,5	13%
Emerging markets	131,7	10%	132,3	11%
Pacific RIM / Global	104,5	8%	6,1	1%
Totaal	1.330,8	100%	1.251,6	100%
<u>Looptijd</u>				
< 1 jaar	2,7	0%	4,4	0%
1-3 jaar	59,1	4%	45,2	4%
4-5 jaar	105,5	8%	84,8	7%
6-10 jaar	202,0	15%	187,6	15%
11-20 jaar	169,8	13%	131,3	10%
> 20 jaar	468,7	36%	472,3	38%
Funds	323,0	24%	326,0	26%
Totaal	1.330,8	100%	1.251,6	100%
<u>Valuta</u>				
EUR	1.086,0	82%	1.019,4	81%
DKK	5,4	0%	1,6	0%
SEK	13,4	1%	7,9	1%
USD	226,0	17%	222,7	18%
Totaal	1.330,8	100%	1.251,6	100%
<u>Credit rating</u>				
Aaa	413,8	31%	386,2	31%
Aa	378,9	28%	354,1	28%
A	77,1	6%	75,9	6%
Baa	270,4	20%	249,8	20%
Ba	154,4	12%	151,5	12%
≤B	36,2	3%	34,1	3%
Totaal	1.330,8	100%	1.251,6	100%

Derivaten

Derivaten zijn afgeleide producten die door het fonds gebruikt worden om specifieke risico's af te dekken of op een snelle wijze tactische exposure op bepaalde markten te verkleinen of te vergroten. Ten aanzien van derivaten zijn strikte restricties afgeleid die voortdurend door het fonds worden bewaakt. In de volgende tabellen worden de verschillende derivaten uitgesplitst naar type contract en valutasoort.

(in € mln.)

Categorie	2017			2016		
	Activa	Passiva	Totaal	Activa	Passiva	Totaal
Swaps	0,7	0,0	0,7	6,9	-5,7	1,2
FX forwards	10,1	-0,1	10,0	4,4	-19,4	-15,0
Totaal	10,8	-0,1	10,7	11,3	-25,1	-13,8

(in € mln.)

Valuta	2017	2016
USD	7,8	-11,8
EUR	0,7	-3,2
GBP	-0,1	-2,7
CHF	0,3	-0,1
JPY	2,0	4,0
Totaal	10,7	-13,8

Doordat de rentegevoeligheid van de verplichtingen afwijkt van de rentegevoeligheid van de beleggingen, loopt het fonds renterisico. Gelet op de risicohouding van het fonds dekt het fonds het renterisico strategisch af via een dynamische rentestafel gerelateerd aan de actuele rentestand. Op basis van de huidige rente hanteert het fonds ultimo 2017 een ex ante strategische afdekking van het nominale renterisico van 35%. De renteafdekking vindt deels plaats met derivaten (swaps).

De swapportefeuille had ultimo 2017 een bruto nominale exposure van €119,5 mln. en een marktwaarde van €0,7 mln. Om het tegenpartijrisico van derivatenposities te beperken, verlangt het fonds onderpand van de tegenpartijen. Hiertoe wordt op dagbasis de marktwaarde van de swapposities bewaakt en wordt op basis van de marktwaarde-ontwikkeling onderpand gestort of gevraagd. Ultimo 2017 bedroeg het totaal door tegenpartijen ontvangen onderpand uit hoofde van de swaps €1,1 mln. en aan tegenpartijen gegeven onderpand €2,7 mln.

Op beleggingen buiten de Eurozone loopt het fonds valutarisico. Het valutarisico wordt strategisch voor 70% afgedekt met valutatermijncontracten (FX Forwards). Deze FX Forwards worden op kwartaalbasis afgewikkeld. De marktwaarde wordt op de balans verantwoord onder Derivaten, zowel actief als passief (per contract).

Met futures wordt de exposure naar verschillende aandelenmarkten vergroot of verkleind. Ultimo 2017 had het fonds geen futures posities op onderliggende individuele titels zoals aandelen of obligaties en kende het fonds evenmin een positie in futures op indices.

Overige beleggingen

Overige beleggingen omvatten onder meer beleggingen in mixfondsen, microfinanciering, renewable energy en infrastructuur. De mixfondsen beleggen in nominale staatsleningen, inflation linked bonds, bedrijfsleningen, en aandelen, waarbij de verhouding tussen de eerder genoemde categorieën verschilt afhankelijk van de economische omstandigheden. In het navolgende overzicht is te zien welke beleggingen tot de overige beleggingen behoren. Daarnaast is een specificatie van de valutaverdeling weer gegeven.

	(in € mln.)	
<u>Categorie</u>	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Mixfondsen	3,9	5,4
Infrastructuur	53,5	40,0
Renewable Energy	21,6	18,2
Microfinance	0,1	0,1
Totaal	79,1	63,7

<u>Valutaverdeling</u>	<u>2017</u>	<u>2016</u>
EUR	70,6	54,7
USD	3,9	5,4
GBP	4,6	3,6
Totaal	79,1	63,7

Aanvullende toelichting

- Het fonds belegt niet in aandelen of obligaties van SABIC, de geassocieerde onderneming.
- Met de custodian Kasbank is overeengekomen dat aandelen kunnen worden uitgeleend aan derden. Hierbij wordt het juridisch eigendom overgedragen, maar blijven de aandelen economisch eigendom van het fonds. Voor het uitlenen wordt een vergoeding ontvangen. Hieraan gekoppeld wordt onderpand gestort in de vorm van stukken (aandelen of vastrentende waarden van hoge kredietwaardigheid) ter afdekking van de uitgeleende stukken. Op dagbasis worden de leenposities en het onderpand gemonitord. Het fonds heeft de mogelijkheid om beperkingen op te leggen over het stembeleid van de uitgeleende aandelen. De omvang van securities lending bij SPF is €43,2 mln. ultimo 2017 met onderpand van €48,7 mln. De opbrengsten van securities lending bedroegen over 2017 €0,3 mln. (2016 was €0,3 mln).
- Vorderingen en schulden inzake beleggingen zijn conform RJ 610 toegewezen aan de betreffende beleggingscategorie.
- Alle beleggingen zijn het saldo van de beleggingen voor zowel de reguliere pensioenregeling alsmede de PPS- en NPR-regelingen. Per saldo is 2,2% van alle beleggingen ten behoeve van deze regelingen.

Mutatieoverzicht

In navolgend overzicht zijn de mutaties in de verschillende beleggingscategorieën te zien, exclusief de liquide middelen mutaties.

<u>Mutatieoverzicht (in € mln.)</u>	<u>Vastgoed</u>	<u>Aandelen</u>	<u>Vastrentende waarden</u>	<u>Derivaten</u>	<u>Overig</u>	<u>Totaal</u>
Waarde 31-12-2016	211,6	896,5	1.251,6	-13,8	63,7	2.409,6
Aankopen	43,4	536,0	268,8	0,0	22,4	870,6
Verkopen / Aflossing	-13,6	-607,0	-153,5	0,0	-5,7	-779,8
Waardeontwikkeling / overig	3,8	72,4	-36,1	24,5	-1,3	63,3
Waarde 31-12-2017	245,2	897,9	1.330,8	10,7	79,1	2.563,7

Aansluiting balans en interne portefeuilles

In volgend overzicht is de aansluiting weergegeven tussen de interne indeling van de beleggingsportefeuilles (linkerzijde) en de indeling zoals deze in de jaarrekening gehanteerd wordt (bovenzijde). De grootste verschillen zitten in de toekenning van de beleggingen uit de Alternatieve Beleggingen portefeuille aan de beleggingscategorieën zoals deze door RJ 610 zijn vastgesteld. Daarnaast worden in de interne indeling van de beleggingsportefeuilles liquide middelen conform GIPS® toegewezen aan de portefeuilles waarvoor deze worden aangewend.

Transponatietafel	Indeling jaarrekening							(in € mln.)
	Vastgoed	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten activa	Overige beleggingen	Liquide middelen / Ov Vord*	Schuld aan Kredietinst. / Ov Schld	
Interne indeling								
Matchingsportefeuille			1.003,0	0,7	0,1	6,7		1.010,5
Government bonds			543,0			5,4		548,4
Swaps				0,7		0,0		0,7
Inflation linked bonds			133,9			0,7		134,6
Credits			227,7		0,1	0,6		228,4
Mortgages			98,4			0,0		98,4
Rendementsportefeuille	245,2	897,9	330,2	10,1	79,0	2,7	-0,1	1.565,0
Currency overlay				10,1		-2,1	-0,1	7,9
Aandelen		897,9				2,5		900,4
Obligaties			330,2			0,4		330,6
Onroerend Goed bg	206,8					1,9		208,7
Onroerend Goed nbg	38,4					0,0		38,4
Infrastructure					75,1	0,0		75,1
Private Equity					3,9	0,0		3,9
Liquiditeiten			-2,4			16,9	-4,2	10,3
Totaal	245,2	897,9	1.330,8	10,8	79,1	26,3	-4,2	2.585,8

* Vorderingen op de balans bestaan deels uit niet beleggingen gerelateerde vorderingen. Daarmee kunnen beperkte verschillen ontstaan met de transponatietafel.

In de volgende tabel is de indeling per beleggingscategorie opgenomen volgens IFRS 7 op basis van de mate van marktwaarde waardering. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen:

- Level 1: waardering op basis van beursnotering
- Level 2: waardering op basis van direct waarneembare marktdata anders dan level 1 (afgeleide prijzen)
- Level 3: waardering op basis van netto contante waarde berekening
- Level 4: waardering niet op basis van waarneembare beursnotering, maar op basis van extern gevalideerde modellen, overeengekomen uitgangspunten en jaarverslagen.

Levelindeling (in € mln.)	level 1	level 2	level 3	level 4	Totaal
Vastgoed	206,8			38,4	245,2
Aandelen	897,8			0,1	897,9
Vastrentendewaarden	1.232,4			98,4	1.330,8
Derivatenactiva	10,1		0,7		10,8
Overige beleggingen	0,1			79,0	79,1
Liquide middelen / Ov Vord	26,3				26,3
Schuld aan Kredietinst. / Ov Schld	-4,2				-4,2
Derivatenpassiva	-0,1		0,0		-0,1
Totaal	2.369,2	-	0,7	215,9	2.585,8

De beleggingen in Level 4 bestaan voor €0,1 mln. uit aandelenfondsen die door externe managers worden beheerd. Daarnaast bestaan de beleggingen voor € 79,0 mln. uit participaties in alternatieve beleggingen, voor € 98,4 mln. uit vastrentende waarden en voor € 38,4 mln. uit niet beursgenoteerd vastgoed. De waardering ten behoeve van dit jaarverslag van de beleggingen die door externe managers worden beheerd, geschiedt gedeeltelijk op basis van nog niet extern gevalideerde opgaven van de externe managers.

Ultimo 2016 is eenzelfde werkwijze toegepast waarbij de in de jaarrekening (2016) opgenomen cijfers per saldo 0,31% afweken van de definitieve gevalideerde cijfers van de externe managers.

4.5.2 Toelichting vorderingen en overlopende activa

	(in € mln.)	
	<u>2017</u>	<u>2016</u>
<u>Vorderingen</u>		
Individuele waardeoverdrachten	0,0	0,1
Vordering op werkgevers	0,1	1,9
Overige debiteuren	1,4	1,5
Totaal	1,5	3,5

4.5.3 Toelichting overige activa

De overige activa bestaan uit saldi van diverse bankrekeningen in verschillende valuta, omgerend tegen de slotkoers van eind 2017.

4.5.4 Toelichting pensioenfondsreserve

De pensioenfondsreserve bestaat uit het verschil tussen de verplichtingen en bezittingen van het pensioenfonds. Het fonds onderscheidt in zijn jaarrekening geen bestemmingsreserves. In 2017 is het resultaat van €176,9 mln. aan de pensioenfondsreserve toegevoegd. Hierdoor resulteert een pensioenfondsreserve van €330,8 mln.

<u>Vermogen en Voorzieningen.</u> <u>Eigen Vermogen en verloop Dekkingsgraad</u>	2017				2016	
	<u>Vermogen</u> € mln.	<u>Voorziening</u> € mln.	<u>EV</u> € mln.	<u>Dg</u> %	<u>EV</u> € mln.	<u>Dg</u> %
Stand primo	2.418,3	2.264,4	153,9	106,8	171,2	108,4
Bijdragen						
- Ontvangen bijdragen	50,1				49,8	
- Pensioenopbouw		53,2			47,7	
Resultaat op bijdrage			-3,1	-0,3	2,1	-0,1
Uitkeringen						
- Betaalde pensioenuitkeringen	-40,0				-38,1	
- Ontrekking voor pensioenuitkeringen		-40,1			-38,3	
Resultaat op uitkeringen			0,1	0,1	0,2	0,2
Toeslagverlening		7,5			0	
Toeslagen			-7,5	-0,3	0	0,0
Beleggingen						
- Beleggingsopbrengsten	156,3				188,5	
- Rentetoevoeging pensioenverplichtingen		-2,1			4,3	
- Wijziging rente pensioenverplichtingen		-32,9			204,3	
Resultaat op Beleggingen			191,3	8,6	-20,1	-1,7
Langlevens en overige resultaten						
- Kosten langlevens	0,0	0,0			0,0	
- Resultaat op kanssystemen	0,0	2,4			2,8	
- Resultaat wijziging overlevingsgrondslagen	0,0	0,0			-2,9	
- Kosten	-1,4	-2,0			0,3	
- Dotatie wg / CWO	-0,5	-0,8			0,2	
- Overige resultaten	2,0	4,4			0,1	
Langlevens en overige resultaten			-3,9	-0,2	0,5	0,0
Stand ultimo	2.584,8	2.254,0	330,8	114,7	153,9	106,8

Het minimaal vereist eigen vermogen is vastgesteld op 4,3% van de technische voorziening voor risico fonds en risico deelnemer. Het minimaal vereist eigen vermogen ultimo 2017 bedraagt €96,9 mln. Het vereist eigen vermogen is het vermogen dat behoort bij de evenwichtssituatie van het pensioenfonds en is vastgesteld op 24,6% van de technische voorziening voor risico fonds en risico deelnemer. In die situatie is het eigen vermogen zodanig vastgesteld dat met een zekerheid van 97,5% wordt voorkomen dat het pensioenfonds binnen een periode van één jaar over minder vermogen beschikt dan de hoogte van de technische voorziening. Voor de berekening van het vereist eigen vermogen wordt uitgegaan van de door DNB ontwikkelde gestandaardiseerde methode. Ultimo 2017 bedraagt het vereist eigen vermogen €554,2 mln.

<u>Vaststelling vereist eigen vermogen</u>	(in € mln.)	
	<u>2017</u>	<u>2016</u>
S1 Renterisico	117,6	108,5
S2 Zakelijke waarden risico	383,0	378,8
S3 Valutarisico	115,6	121,5
S4 Grondstoffenrisico	0,0	0,0
S5 Kredietrisico	147,2	128,3
S6 Verzekeringstechnisch risico	65,5	68,3
Effect correlatie	-274,7	-272,0
Totaal	554,2	533,4

Het volgend overzicht geeft de reservepositie van het fonds weer ultimo 2017. Dit is een momentopname op basis van de dekkinggraad van 114,7% zonder 12 maandsmiddeling ultimo 2017. De negatieve reservepositie van 9,9% is het verschil tussen de vereiste dekkinggraad van 124,6% en de dekkinggraad van 114,7%.

<u>Toereikendheidstoets</u>	<u>in € mln</u>	<u>% van TV</u>
Aanwezig toetsvermogen	2.584,8	114,7%
Af: TV	-2.254,0	-100,0%
Af: minimaal vereist eigen vermogen	-96,9	-4,3%
Dekkingspositie (overschot)	233,9	10,4%
Af: vereist eigen vermogen	-457,3	-20,3%
Reservepositie (tekort)	-223,4	-9,9%

De beleidsdekkinggraad is het gemiddelde van de laatste 12 ultimo maanddekkinggraden. De beleidsdekkinggraad bedroeg ultimo 2017 112,9%. Dit betekent dat SPF zich (nog steeds) in een reservetekort bevindt en als gevolg hiervan in maart 2018 een hernieuwd herstelplan heeft ingediend bij DNB.

4.5.5 Toelichting technische voorziening

In bijgaande tabel zijn de voorzieningen uitgesplitst naar de verschillende regelingen. De technische voorziening wordt berekend als de contante waarde van de door de (gewezen) deelnemers opgebouwde pensioenaanspraken alsmede van de door pensioengerechtigden opgebouwde pensioenrechten.

Categorie	Aantal verzekerden		TV (in € mln.)	
	2017	2016	2017	2016
Totaal pensioenregelingen	8.193	8.103	2.198,2	2.204,1
<i>Niet ingegaan</i>	6.465	6.482	1.502,4	1.539,9
Actieven - mannen	2.467	2.488	901,6	910,8
Actieven - vrouwen	495	500	74,8	77,6
Postactieven (ingegaan PPS) - mannen	5	13	3,7	11,0
Postactieven (ingegaan PPS) - vrouwen	1	3	0,3	0,6
Arbeidsongeschikten - mannen	79	78	39,9	39,9
Arbeidsongeschikten - vrouwen	17	16	6,3	6,0
Premievrijen (slapers) - mannen	2.494	2.501	417,8	437,8
Premievrijen (slapers) - vrouwen	907	883	58,0	56,2
<i>Ingegaan</i>	1.728	1.621	695,8	664,2
Ouderdomspensioenen - mannen	1.213	1.159	564,9	548,3
Ouderdomspensioenen - vrouwen	103	95	21,3	18,1
Partnerpensioenen - mannen	15	12	3,8	3,2
Partnerpensioenen - vrouwen	343	311	103,9	93,3
Wezenpensioenen	54	44	1,9	1,3
Totaal Prepensioenspaarregeling (PPS)	1.260	1.326	54,1	59,1
Mannen	1.072	1.133	51,1	56,1
Vrouwen	188	193	3,0	3,0
Totaal NettoPensioenRegeling (NPR)	272	266	1,7	1,2
Mannen	245	239	1,6	1,1
Vrouwen	27	27	0,1	0,1
Totaal verzekerden/ TV	9.725	9.695	2.254,0	2.264,4

Bij de berekening van de pensioenverplichtingen is uitgegaan van de op balansdatum geldende pensioenreglementen. Deze voorziening bedraagt ultimo 2017 €2.254,0 mln. De totale voorziening voor risico van het fonds bedraagt €2.198,2 mln.

In de voorziening voor risico van de deelnemers van in totaal €55,8 mln. is inbegrepen een voorziening voor de prepensioenregeling van €54,1 mln. en een voorziening van €1,7 mln. voor de nettopensioenregeling. In de tabel is een gedetailleerd overzicht opgenomen van de samenstelling van het verzekerdenbestand en de opbouw van de voorzieningen. Voor de aansluiting van de deelnemersaantallen met de aanlevering van gegevens naar DNB is uitgegaan van de DNB-definitie van deelnemers.

4.5.6 Toelichting overige schulden en overlopende passiva

	(in € mln.)	
	<u>2017</u>	<u>2016</u>
<u>Kortlopende schulden</u>		
Schulden u/v pensioenuitkeringen	1,0	0,9
Exploitatiekosten	0,3	0,0
Waardeoverdrachten	-	-
Derivaten passief	0,1	25,1
Schulden aan kredietinstellingen	4,2	1,1
Overige schulden	0,2	0,2
Totaal	5,8	27,3

4.5.7 Niet uit de balans blijvende verplichtingen

	(in € mln.)	
	<u>2017</u>	<u>2016</u>
<u>Commitments (Uncalled)</u>		
Hypotheek	100,0	-
Infrastructuur & renewable energy	29,0	30,7
Vastgoed	25,0	23,4
Total	154,0	54,1

Deze verplichtingen betreffen toezeggingen (commitments) aan vermogensbeheerders om te participeren in hun beleggingsfondsen betreffende vermelde categorieën.

Er zijn daarnaast meerjarige contracten met de custodian Kasbank en diverse vermogensbeheerders afgesloten. Deze contracten zijn jaarlijks opzegbaar.

4.6 Toelichting op de staat van baten en lasten

4.6.1 Bijdragen

In navolgende tabel staat de opbouw van de feitelijke bijdrageninkomsten van het fonds in 2017.

	(in € mln.)	
<u>Bijdragen</u>	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Bijdragen werkgevers	43,7	43,3
Bijdragen werknemers	5,6	5,5
Premies VPL	2,0	2,0
Inleg NPR	0,8	1,0
Totaal bijdragen	52,1	51,9

De te betalen bijdrage door de werkgever bedraagt 25,5% van het pensioengevend salaris, dat in 2017 is gemaximeerd op €103,317. De feitelijke bijdrage (€49,3 mln.) dient ter financiering van de opbouw van pensioenverplichtingen en kan verdeeld worden in €43,7 mln. van de werkgever en €5,6 mln. van de werknemers. Tezamen met de inleg voor VPL en NPR bedroeg de totale bijdrage €52,1 mln.

De ontvangen bijdragen (€49,3 mln.) wordt getoetst aan de hand van de gedempte kostendeekkende premie, waarbij een verwacht rendement wordt gehanteerd. De gedempte kostendeekkende premie bedroeg over het verslagjaar 2017 €41,4 mln. hetgeen lager is dan de ontvangen totale bijdrage waarmee de bijdrage over 2017 kostendeekkend is. De ongedempte premie is de bijdrage berekend tegen de huidige markttrente. In navolgende tabellen zijn de gedempte en ongedempte kostendeekkende premies uitgesplitst.

	(in € mln.)	
<u>Ongedempte kostendeekkende premie</u>	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Premie pensioenopbouw actieven	47,4	41,4
Opslag voor toekomstige excassokosten	1,2	1,0
Risicopremies	3,8	3,6
Opslag vereist eigen vermogen	12,4	11,0
Opslag voor uitvoeringskosten	0,3	0,6
Totaal	65,1	57,6

	(in € mln.)	
<u>Gedempte kostendeekkende premie</u>	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Premie pensioenopbouw actieven	37,1	36,0
Opslag voor toekomstige excassokosten	0,9	0,9
Risicopremies	3,1	3,2
Opslag vereist eigen vermogen	0,0	0,0
Opslag voor uitvoeringskosten	0,3	0,6
Totaal	41,4	40,7

4.6.2 Beleggingsresultaten

De beleggingsopbrengsten bestaan uit directe en indirecte beleggingsopbrengsten. Op deze opbrengsten worden de transactiekosten en de kosten van vermogensbeheer in mindering gebracht. Directe beleggingsopbrengsten bestaan uit dividenden, coupons, resultaten op derivaten en enkele overige directe ontvangsten gerelateerd aan het vermogensbeheer waaronder securities lending.

	(in € mln.)	
Directe beleggingsopbrengsten	2017	2016
Dividenden	39,9	32,1
Coupons	22,2	19,6
Derivaten (swaps)	-5,6	-1,8
Overige	0,2	0,3
Totaal	56,7	50,2

	(in € mln.)	
Indirecte beleggingsopbrengsten	2017	2016
Gerealiseerde waardemutaties	54,5	22,4
Ongerealiseerde waardemutaties	49,6	120,3
Totaal	104,1	142,7

	(in € mln.)	
Gerealiseerde waardemutaties	2017	2016
Vastgoed	0,7	1,8
Aandelen	24,2	0,4
Vastrentende waarden	-5,0	13,6
Derivaten	1,5	0,0
Overige (koersverschillen)	33,1	6,6
Totaal	54,5	22,4

	(in € mln.)	
Ongerealiseerde waardemutaties	2017	2016
Vastgoed	-1,5	3,3
Aandelen	44,6	86,2
Vastrentende waarden	-18,0	37,7
Derivaten	-0,5	9,8
Overige (koersverschillen)	25,0	-16,7
Totaal	49,6	120,3

4.6.3 Uitkeringen

De uitkeringen aan de deelnemers worden in navolgende tabel nader gespecificeerd.

Uitkeringen	(in € mln.)	
	2017	2016
Ouderdomspensioen	31,4	30,1
Nabestaandenpensioen	5,5	5,0
Wezenpensioen	0,2	0,2
Arbeidsongeschiktheidspensioen	0,5	0,5
Prepensioenregeling	2,4	2,3
Totaal	40,0	38,1

4.6.4 Mutatie technische voorziening

Navolgende tabel geeft de ontwikkeling van de technische voorziening weer. De voorziening is gebaseerd op de door de DNB gepubliceerde marktrente.

Ontwikkeling pensioenverplichtingen	(in € mln.)			
	Risico fonds		Risico deelnemer	
	2017	2016	2017	2016
Technische voorziening ultimo vorig boekjaar	2.204,1	1.985,6	60,3	61,6
Benodigd voor pensioenopbouw	47,5	41,4	0,7	0,7
Benodigd voor risicodekkingen	3,8	3,6	-	-
Toevoeging i.v.m. kosten	1,2	1,0	-	-
Benodigde interesttoevoeging technische voorzieningen	-4,8	-1,2	2,7	5,5
Overgenomen pensioenverplichtingen	1,9	1,0	-	-
 Uitkeringen	-40,1	-38,3	-	-
Vrijgevallen voor kosten uit de technische voorzieningen	-1,0	-1,0	-	-
Overgedragen pensioenverplichtingen	-2,7	-1,7	-	-0,2
 Toeslagverlening				
Deelnemers	4,1	-	-	-
Gewezen deelnemers	1,4	-	-	-
Pensioengerechtigden	2,0	-	-	-
 Wijziging a.g.v. verandering rentetermijnstructuur	-32,9	204,3	-	-
Wijziging van actuariële grondslagen en/of methoden	-	2,9	-	-
Overige incidentele mutaties	3,4	1,9	-	-
 Kanssystemen				
Sterfte	2,9	-2,0	-0,1	-
Arbeidsongeschiktheid	-0,5	-	-	-
Mutaties	8,0	6,9	-7,8	-7,3
Overige technische grondslagen	-0,1	-0,3	-	-
Technische voorziening ultimo boekjaar	2.198,2	2.204,1	55,8	60,3

Jaarlijks stelt het bestuur het percentage rentewinst vast dat zal worden gehanteerd voor de verhoging van de PPS-saldi en NPR-saldi. De bijschrijving over het netto pensioenkapitaal is gebaseerd op het behaalde fondsrendement. Conform het reglement wordt op de spaarkapitalen binnen de PPS-regeling tot het moment van omzetting het fondsrendement toegekend, echter met een vertraging. Einde jaar bestaat er op deze wijze steeds 1,5 jaar achterstand ten opzichte van het gerealiseerde rendement.

4.6.5 Saldo waardeoverdrachten

Het saldo van waardeoverdrachten bestaat uit betaalde waarde-afkopen en ontvangen bedragen voor waarde-inkopen. De in- en afkoop van waardeoverdrachten geschiedt aan de hand van wettelijk vastgestelde regels. Bij de mutatie van de technische voorziening worden actuariële grondslagen meegenomen. Hierdoor kunnen verschillen in de presentatie van de cijfers ontstaan.

4.6.6 Uitvoeringskosten

De uitvoeringskosten betreffen kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling door DPS en rechtstreeks bij het fonds in rekening gebrachte kosten. Uitvoeringskosten ten aanzien van vermogensbeheer zijn bij de beleggingsopbrengsten in mindering gebracht. De uitvoeringskosten zijn uitgebreid toegelicht in hoofdstuk 3.4 van het bestuursverslag.

Overeenkomstig artikel 96 van de Pensioenwet wordt vermeld, dat het pensioenfonds in het afgelopen jaar geen dwangsommen of boetes zijn opgelegd.

4.6.7 Bestemming saldo van baten en lasten

Het saldo van baten en lasten over 2017 ad €176,9 mln. is verrekend met de pensioenfondsreserve.

4.6.8 Beloning bestuurders

De bestuursleden voorgedragen door de werkgever en benoemd op voordracht van de vakorganisaties ontvangen geen bezoldigingen van het pensioenfonds voor de uitvoering van hun functie als bestuurslid.

De twee bestuursprofessionals ontvangen een marktconforme vergoeding. De kosten voor beide bestuursprofessionals bedroegen in totaal €133.100 in 2017 (€135.354 in 2016). De kosten voor de externe beleggingsadviseurs bedroegen €31.762 in 2017 (€16.586 in 2016).

De bestuursleden gekozen uit en door de pensioengerechtigden ontvingen in 2017 in totaal een vergoeding van €52.460 (€22.435 in 2016). Deze vergoedingsregeling is gebaseerd op de Verordening vergoedingen Sociaal-Economische Raad 2011-2012.

De bezoldiging van de gepensioneerde leden van het VO bedroeg in 2017 €4.100 (€8.150 in 2016) en €36.300 voor de leden van de VC (€34.031 in 2016).

4.6.9 Honoraria accountant

Conform artikel 382a Titel 9 Boek 2 BW is het fonds verplicht informatie over de omvang en samenstelling van de vergoeding van de accountantsorganisatie in het jaarverslag op te nemen. De externe accountant van het fonds is Ernst & Young Accountants LLP. In navolgende tabel zijn de honoraria van de externe accountant per type opdracht inclusief BTW opgenomen.

De kosten voor andere controleopdrachten bestaan uit de reguliere controle van de actuariële basisgegevens (€2.420) en DNB jaarstaten (€3.025).

HONORARIA ACCOUNTANT

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Onderzoek naar de jaarrekening	39.500	36.300
Andere controle-opdrachten	5.445	5.445
Advies op fiscaal terrein	-	-
Andere niet-controle diensten	-	-
Totaal	44.945	41.745

4.7 Toelichting op de actuariële analyse

	(in € mln.)	
	2017	2016
Benodigde interest	2,1	-4,3
Wijziging rentetermijnstructuur	32,9	-204,3
Beleggingsopbrengsten	156,2	188,5
Bijdragen	-4,0	2,1
Waarde-overdrachten	0,3	0,1
Kosten	0,6	0,4
Uitkeringen	0,1	0,2
Kanssystemen	-2,4	2,8
Toeslagverlening	-7,4	0,0
Wijziging actuariële grondslagen	-1,6	-2,9
Andere oorzaken	0,1	0,1
TOTAAL RESULTAAT	176,9	-17,3

Op basis van de actuariële analyse kan beoordeeld worden wat de impact is geweest van verschillende door het bestuur benoemde risico's in paragraaf 3.5.2 over het afgelopen jaar.

Het positieve resultaat van 2017 was met name het gevolg van de gestegen marktrente (€32,9 mln.) en positieve beleggingsopbrengsten (€156,2 mln.). De per 1 januari 2018 verleende toeslagen (die reeds in de cijfers zijn verwerkt) hebben een negatief resultaat van €7,4 mln. tot gevolg gehad. Verder is in 2017 is een negatief resultaat van €2,4 mln. behaald op kanssystemen. Dit wordt veroorzaakt doordat er in 2017 meer partnerpensioenen zijn ontstaan als gevolg van het overlijden van (gewezen) deelnemers en gepensioneerden dan verondersteld werd op basis van de gehanteerde overlijdenskansen.

91

4.8 Toelichting op het kasstroomoverzicht

Kasstroom uit pensioenuitvoeringsactiviteiten

De kasstroom uit pensioenactiviteiten bestaat voornamelijk uit ontvangen bijdragen en betaalde uitkeringen.

Kasstroom uit beleggingsactiviteiten

De kasstroom uit beleggingsactiviteiten was over 2017 €2,2 mln. positief.

Per saldo zijn de liquide middelen met €14,7 mln. toegenomen.

4.9 Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen significante gebeurtenissen na de balansdatum.

5 Overige gegevens

SPF

5 Overige gegevens

5.1 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur en de raad van toezicht van Stichting Pensioenfonds SABIC

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2017

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2017 van Stichting Pensioenfonds SABIC te Sittard gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds SABIC op 31 december 2017 en van het resultaat over 2017 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2017;
- de staat van baten en lasten over 2017;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds SABIC (hierna: de stichting) zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit	€ 19,4 miljoen
Toegepaste benchmark	0,75% van het pensioenvermogen per 31 december 2017, zijnde het totaal van de technische voorzieningen en de pensioenfond reserves.
Nadere toelichting	Wij hebben voor deze grondslag gekozen omdat dit het vermogen betreft dat de basis vormt voor de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Voor het bepalen van het percentage hebben wij gelet op de financiële positie van de stichting en de mate waarin de beleidsdekkingsgraad zich rondom een kritieke grens bevindt. Aangezien de stichting in een herstel-situatie zit maar de beleidsdekkingsgraad per jaareinde niet dichtbij een kritieke grens ligt, hebben wij een percentage van 0,75% gehanteerd.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met het bestuur overeengekomen dat wij aan de raad van toezicht en het bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 0,9 miljoen rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met de raad van toezicht en het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken. Wij hebben in vergelijking met voorgaand jaar geen wijzigingen in de kernpunten van onze controle aangebracht.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Ontwikkeling van de (beleids)dekkingsgraad	
Risico	De solvabiliteit van een pensioenfonds wordt gemeten aan de hand van de dekkingsgraad. De dekkingsgraad brengt de verhouding tussen de (netto) activa en pensioenverplichtingen tot uitdrukking en is daarmee een graadmeter voor de financiële positie van een pensioenfonds. De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad van de twaalf maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling. De stichting is wettelijk verplicht om de beleidsdekkingsgraad te hanteren als basis voor bepaalde beleidsbeslissingen, bijvoorbeeld inzake indexatie en kortingen. Daarnaast is de beleidsdekkingsgraad onder meer van belang om te bepalen of de stichting voldoende buffers heeft. De dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad zijn toegelicht in paragraaf 3.4 van de jaarrekening. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de (beleids)dekkingsgraad niet juist wordt vastgesteld.
Onze controleaanpak	Door controle van de balans onderzoeken wij de samenstellende delen van de dekkingsgraad. De balans en daarmee de dekkingsgraad per 31 december 2017 hebben wij mede met gebruikmaking van de werkzaamheden van de certificerend actuaris gecontroleerd. Wij hebben de ontwikkelingen in de financiële positie van de stichting beoordeeld op basis van het actuarieel rapport van de certificerend actuaris en onze controle van de jaarcijfers. Vanwege de gevoeligheid van schattingselementen hebben wij specifiek aandacht besteed aan de waardering van de (illiquide) beleggingen en de waardering van de technische voorzieningen. De werkzaamheden die wij in dit kader hebben uitgevoerd zijn in de kernpunten hierna beschreven. Wij controleren geen andere maandelijkse dekkingsgraden dan de dekkingsgraad ultimo boekjaar. Ten aanzien van andere maandelijkse dekkingsgraden hebben wij de navolgende toetsingswerkzaamheden verricht, die minder zekerheid geven dan een controle van twaalf maandsdekkingsgraden: • Wij hebben de opzet van het totstandkomingsproces van de berekening van de maandelijkse dekkingsgraad onderzocht alsmede de juiste maandoerekening van zogenaamde key items vastgesteld. • Daarnaast heeft de certificerend actuaris een plausibiliteitstoets uitgevoerd op ontwikkeling van de voorziening pensioenverplichtingen zoals gehanteerd in de bepaling van de dekkingsgraad gedurende het jaar in relatie tot de ontwikkelingen in de belangrijkste factoren, zoals de rentecurve. Wij hebben kennisgenomen van de uitkomst van deze werkzaamheden van de certificerend actuaris.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd in de vaststelling van de dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2017.

Waardering en toelichting van niet-(beurs)genoteerde beleggingen	
Risico	De beleggingen zijn een significante post op de balans van de stichting. Alle beleggingen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. Voor een groot deel van de beleggingen is deze marktwaarde te verifiëren aan transacties die tot stand zijn gekomen op de financiële markten (marktprijzen). Er zijn ook beleggingen die worden gewaardeerd op basis van netto contante waardeberekeningen of een andere geschikte methode, waaronder de intrinsieke waarde per participatie voor posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen. De waarderingsonzekerheid neemt inherent toe bij netto contante waardeberekeningen en hangt samen met de beschikbaarheid en toepasbaarheid van marktgegevens. Bij de stichting betreffen dit de posities in interest rate swaps. De posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen, met beleggingen in met name infrastructuur, vastgoed, microfinanciering, renewable energy, mixfondsen en emerging markets/Pacific Rim, kennen eveneens inherente waarderingsonzekerheid doordat de waarde wordt ontleend aan de meest recente, niet-gecontroleerde rapportages van de fondsmanagers. De stichting heeft de waarderingsgrondslagen voor de beleggingen beschreven in paragraaf 4.4 en een nadere toelichting opgenomen in toelichting 4.5.1. Uit deze toelichting blijkt dat per 31 december 2017 € 511 miljoen is belegd via fondsmanagers, waarbij de betreffende fondsen of onderliggende effecten niet beursgenoteerd zijn. Dit betreft 24% van de totale beleggingen. Uit deze toelichting blijkt eveneens dat per 31 december 2017 € 0,7 miljoen is belegd in interest rate swaps. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de niet-(beurs)genoteerde beleggingen niet juist gewaardeerd zijn.
Onze controleaanpak	Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de beleggingen per 31 december 2017. • Voor de posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen hebben wij de aansluiting vastgesteld met gecontroleerde rapportages van de fondsmanagers per 31 december 2017. Voor de posities waarvoor geen gecontroleerde opgave beschikbaar was en de waardering is gebaseerd op recente rapportages van de fondsmanagers, hebben wij de betrouwbaarheid op alternatieve wijze vastgesteld, onder andere door gebruik te maken van back-testing (met gecontroleerde jaarrekeningen) en aangeleverde Standaard 3402 rapportages. • Voor de waardering van de interest rate swaps, hebben wij een controle uitgevoerd op het waarderingsmodel en de gehanteerde veronderstellingen, zoals gehanteerde rentecurves, risico-opslagen en volatiliteit. Wij hebben bij de uitvoering van deze werkzaamheden gebruik gemaakt van onze eigen waarderingsspecialisten. Wij hebben de waardering van de interest rate swaps daarnaast afgestemd met de opgegeven waarden door tegenpartijen per jaareinde. Tevens hebben wij de toelichtingen met betrekking tot de beleggingen onderzocht.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering van niet-(beurs)genoteerde beleggingen per 31 december 2017 en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.

Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen	
Risico	De technische voorzieningen waaronder de voorziening pensioenverplichtingen betreffen een significante post in de balans van de stichting. De technische voorzieningen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen. Hier ligt een aantal belangrijke conventies aan ten grondslag namelijk dat voor de waardering uitgegaan wordt van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur alsmede de meest recente informatie (tafels) omtrent de levensverwachting, zoals gepubliceerd door het Koninklijk Actuariel Genootschap (AG). In aanvulling op de tafels wordt gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij de stichting, zijnde de fondsspecifieke ervaringssterfte. Deze veronderstellingen hebben tezamen met de hoogte van de kostenopslag, waaraan eveneens schattingen ten grondslag liggen, bijzondere aandacht gehad in onze controle. De stichting heeft de waarderingsgrondslagen voor de technische voorzieningen beschreven in paragraaf 4.4 inclusief een nadere toelichting. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de technische voorzieningen niet toereikend gewaardeerd zijn.
Onze controleaanpak	Bij de controle van de technische voorzieningen hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaire van de stichting. De certificerend actuaire onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerend actuaire heeft daarbij gebruikgemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioenaanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerend actuaire onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2017. Hierbij hebben wij specifiek aandacht gevraagd voor de toets van de ervaringssterfte op basis van de toegepaste prognosetafels, de toereikendheid van de kostenopslag alsmede de toepassing van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2017. Daartoe hebben wij ons een beeld gevormd van de redelijkheid van de aannames en schattingen van het bestuur met betrekking tot de gekozen actuariële grondslagen en de aanwezigheid van een consistente gedragslijn alsmede de uitkomsten van het actuariële grondslagenonderzoek en de gehanteerde waarderingsgrondslagen besproken met de certificerend actuaire. Bij de uitvoering van deze werkzaamheden hebben wij een eigen actuariële specialist betrokken en specifiek de uitkomsten van de door de stichting uitgevoerde analyses op de ervaringssterfte en kostenopslag beoordeeld.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering per 31 december 2017 of de toelichting van de technische voorzieningen.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het verslag van het bestuur
- de overige gegevens;
- de andere informatie, bestaande uit de kerncijfers, de overige informatie, de afkortingen en begrippen en de summary in English.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het verslag van het bestuur en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden voor de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Het besluit van het bestuur tot vaststelling van de jaarrekening is onderworpen aan de goedkeuring van de raad van toezicht.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de raad van toezicht en het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan de raad van toezicht en het bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met de raad van toezicht en het bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met de raad van toezicht en het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Maastricht, 24 mei 2018

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs. R.E.J. Pluymakers RA

6 Overige informatie

SPF

6 Overige informatie

6.1 Verslag van de Visitatiecommissie

Het proces en de doelstelling

De visitatiecommissie heeft de visitatie van 2017 uitgevoerd in het eerste kwartaal van 2017. De visitatiecommissie kent een toezichthoudende functie die nader is uitgewerkt in een door het bestuur vastgestelde functiebeschrijving.

De visitatiecommissie heeft als taak het beoordelen van:

- het functioneren van (het bestuur van) het fonds;
- beleids- en bestuurs-procedures en -processen en de checks en balances van het fonds;
- de wijze waarop het fonds wordt aangestuurd;
- de wijze waarop door het bestuur wordt omgegaan met risico's op de langere termijn;
- de naleving van de Code Pensioenfondsen.

Specifieke aandachtsgebieden

Naast de wettelijke opdracht heeft het bestuur verzocht bijzondere aandacht te besteden aan de onderstaande thema's:

- Opvolging visitatie 2016
- DNB Beleggingsonderzoek

Het SPF verantwoordingsorgaan heeft verzocht bijzondere aandacht te besteden aan onderstaand thema:

- De verantwoordelijkheid en de rol(verdeling) van sociale partners en SPF bestuur bij de afwikkeling van het PPS-dossier en de communicatie hierover.

De visitatiecommissie heeft haar oordeel gebaseerd op gesprekken met een aantal bestuursleden, leden van het verantwoordingsorgaan, de extern accountant, de certificerend actuaire, de compliance officer en functionarissen van de uitvoeringsorganisatie DPS. Tevens is kennisgenomen van de fondsdocumenten en overige verslaglegging. De visitatiecommissie spreekt haar waardering uit voor de open en transparante manier waarop het bestuur de commissie tijdens het proces heeft geïnformeerd en de wijze waarop zij is ondersteund bij haar werkzaamheden. De uitkomsten van het visitatierapport zijn besproken met het bestuur.

Algeheel oordeel

De visitatiecommissie stelt vast dat:

- De huidige bestuurlijke inrichting een bewuste keuze is geweest en het resultaat van een gedegen proces en dat tijdens de in 2017 gevoerde strategiediscussie de bestuurlijke inrichting vooralsnog herbevestigd is. Tijdens de voor 2018 voorziene operationalisering van uit de strategiediscussie voortvloeiende acties zal verder ingezoomd worden op mogelijke issues zoals het in continuïteit kunnen waarborgen van voldoende deskundigheid op alle relevante aandachtsgebieden. Specifiek is hierbij IT genoemd. Verder speelt ook de gevraagde beschikbaarheid van niet professionele bestuursleden welke op termijn zouden kunnen leiden tot aanpassingen in de bestuurlijke structuur. In 2017 is de bestuurlijke inrichting en het functioneren duidelijk aan de maat gebleken.
- Het bestuur en ook het VO zeer betrokken zijn en op een gedisciplineerde wijze veel tijd aan het fonds besteden. Het bestuur betreft het VO tijdig en indringend bij belangrijke zaken.
- Dat het bestuur in 2017 veel aandacht heeft besteed aan het verkrijgen van assurance aangaande de kwaliteit van de dienstverlening van de uitvoeringsorganisatie DPS. Die assurance is verkregen door de door DPS opgeleverde ISAE 3402 verklaringen waarvan zowel scope als inhoud door de externe accountant als door de risicoadviseur als voldoende zijn beoordeeld.
- Door het op een systematische wijze bewaken van de status van de fondsdocumenten het bestuur erin slaagt alle documenten nagenoeg continu up to date te houden.
- Het bestuur nadrukkelijk aandacht heeft voor de lange termijn strategie van het fonds en dit neergelegd heeft in een in 2017 geactualiseerd strategiedocument.

- Missie en visie helder geformuleerd zijn.
- Het bestuur de lange termijn toekomstbestendigheid van het fonds duidelijk op de agenda heeft.
- Er heldere rapportagelijnen zijn met DPS waaraan de uitvoering integraal is uitbesteed.
- Zowel bestuur als VO veel aandacht hebben voor het op peil brengen en houden van hun deskundigheidsniveau en dat middels een opleidingsprogramma continu gewerkt wordt aan het op peil houden en waar nodig uitbreiden van het kennisniveau.
- De verslagen van alle fondsorganen van hoge kwaliteit zijn en een helder beeld geven van de besluitvormingsprocessen.
- Het bestuur bij haar besluitvorming expliciet stil staat bij evenwichtige belangenafweging en dit ook in haar besluitenlijst verwoordt.
- Er gewerkt wordt met een verdeling van taken tussen de commissies waarbij deze een adviserende rol naar het bestuur hebben.
- De commissie financiën zich laat ondersteunen door een extern adviseur vermogensbeheer en een extern risicoadviseur welke laatste een directe lijn naar het bestuur heeft.
- Er duidelijke verantwoordelijkheden, vaak gekoppeld aan concrete deadlines, zijn die middels adequate actielijsten goed gevolgd worden.
- Er een gestructureerd periodiek overleg is met sociale partners en separaat met de werkgevers.

Aanbevelingen

In het rapport wordt een aantal constatering en aanbevelingen door de commissie gedaan. Deze zijn onderstaand weergegeven.

Overzicht aanbevelingen visitatie over 2017:

1. Evalueer de rol van de externe risicoadviseur van de commissie Financiën zoals die zich in 2017 op min of meer spontane wijze heeft ontwikkeld op wenselijkheid uit het oogpunt van een strakke governance en pas daar dan de manier van werken op aan en breng de fondsdocumenten en functiebeschrijvingen in lijn met de gewenste manier van werken.
2. Meet de performance van de returnkarakteristieken van de matchingportefeuille bijvoorbeeld door rapportages over de ex post rentehedge.
3. Formuleer een eigen ESG-beleid op basis van de fiduciaire verantwoordelijkheid van het fonds en toets dat dan bij de deelnemers.
4. Evalueer de uitgangspunten van de verwachte ALM-ontwikkeling over de afgelopen tien jaar en vergelijk die met de feitelijke ontwikkeling in die periode. Kijk met die kennis nog eens goed naar de uitgangspunten van de ALM-studie die in 2018 wordt uitgevoerd.
5. Definieer concrete acties met betrekking tot het in de RCA benoemde volatiliteitsrisico.
6. Bekijk in hoeverre de bezetting op specifieke taakvelden bij de uitvoeringsorganisatie (t.a.v. vermogensbeheer) van voldoende omvang is.
7. Bekijk in hoeverre de scheiding tussen fiduciair management en uitvoering voldoet aan de daartoe te stellen eisen.
8. Formuleer KPI's die de realisatie van de communicatiedoelstellingen smart maken.
9. Stuur zowel inhoudelijk als qua tijdsplanning strak op het proces om tot een nieuwe dienstverleningsovereenkomst te komen en ga het proces met een open mind in. Stel en leg vast op basis van welke criteria de beslissingen dienen te worden genomen en welke overwegingen daarbij aan de orde komen en houdt de druk op het proces om straks niet tegen tijdsgrenzen aan te lopen die transitie naar een andere uitvoerder onmogelijk maken.
10. De VC beveelt aan, om mede op basis van de eigen bevindingen n.a.v. de uitvraag DNB niet financiële risico's, de ervaringen met nieuw ingevulde rol van externe adviseur risk, de in 2017 veranderde rol van de compliance officer, de beschreven inrichting van het Integraal Risicomanagement model (3 lines of defence) nog eens te toetsen aan de feitelijke werking.
11. Betrek de compliance officer bij de periodieke herziening door de commissie Financiën van relevante compliance documenten.
12. Stel een fonds eigen ICT beleid vast inclusief een beleid ter beheersing van ICT-risico's

Samenvattend is de visitatiecommissie van mening dat er sprake is van een goed functionerend bestuur waarvan de deskundigheid van een hoog niveau is. Het fonds is goed georganiseerd en ingericht en staat continu open voor verbetering. Naar de mening van de visitatiecommissie heeft SPF een solide bestuur

met een grote betrokkenheid dat als geheel handelt in het belang van de deelnemers, rekening houdend met een evenwichtige belangenafweging. Het algehele oordeel is positief en de visitatiecommissie concludeert dat het bestuur duidelijk in control is. De visitatiecommissie vertrouwt erop dat de aanbevelingen een handvat bieden voor de strategische agenda van het bestuur en dat zij het bestuur ondersteunen in zijn functioneren.

De visitatiecommissie

Reactie van het bestuur

Ook dit jaar heeft het bestuur weer met belangstelling kennisgenomen van het rapport van de visitatiecommissie. Het bestuur hecht veel waarde aan deze rapportage omdat door de visitatiecommissie wordt ingegaan op de bedrijfsvoering in de volle breedte, zonder tekort te doen aan de benodigde diepgang.

Samenvattend is de visitatiecommissie van mening dat er sprake is van een goed functionerend bestuur waarvan de deskundigheid van een hoog niveau is. Het fonds is goed georganiseerd en ingericht en staat continu open voor verbetering. Het algehele oordeel is positief en de visitatiecommissie concludeert dat het bestuur in control is.

Het bestuur heeft nadrukkelijk aandacht voor de langetermijnstrategie van het fonds, vastgelegd in een strategiedocument, waarbij de missie en visie van het fonds helder zijn geformuleerd. Verder houdt het bestuur bewust vast aan het langetermijnbeleid en heeft het triggers gedefinieerd om downside risico's vast te stellen.

Het bestuur is met name verheugd over het oordeel van de commissie op twee punten: de constatering dat het handelt in het belang van de deelnemers, rekening houdend met evenwichtige belangenafweging en dat het bestuur duidelijk in control is.

De visitatiecommissie doet een aantal specifieke aanbevelingen. Successievelijk worden de aanbevelingen hieronder van commentaar voorzien.

1. **Evalueer de rol van de externe risicoadviseur**
Het bestuur herkent de bevindingen van de visitatiecommissie. Met de externe risicoadviseur zal gekeken worden naar een aanscherping van de taken en verantwoordelijkheden.
2. **De beleggingsportefeuille van het fonds bestaat uit een matching- en een returnportefeuille. De doelstelling van de matchingportefeuille is om de nominale rente-afdekking van het pensioenfonds vorm te geven. Dat gebeurt door een combinatie van staatsleningen van ontwikkelde landen, hoogwaardige bedrijfsobligaties, hypothecaire leningen en renteswaps. De combinatie van deze instrumenten maakt het mogelijk om de nominale pensioenverplichtingen (gedeeltelijk) te repliceren, tegen aanvaardbare (basis)risico's. Het bestuur heeft een weloverwogen keuze gemaakt met betrekking tot deze samenstelling van de matchingportefeuille, waarbij de rentefactor en de zekerheid van kasstromen de voornaamste criteria zijn voor een beleggingscategorie om in de matchingportefeuille te worden opgenomen en tevens een bepaalde mate van diversificatie binnen de matchingportefeuille wordt bereikt.**
De afwijking van het rendement ten opzichte van de benchmark wordt gemeten op het niveau van de totale matchingportefeuille. In het kwartaalverslag wordt het effect van de rente-afdekking op ex-ante basis en op ex-post basis gepresenteerd. Tevens worden de attributieresultaten van het liquide deel van de matchingportefeuille gepresenteerd. Het bestuur is van mening dat de kwartaalrapportage voldoende inzage biedt in de ex-ante en ex-post resultaten van de rentehedge.
3. **Inzake het formuleren van ESG-beleid geeft het bestuur er de voorkeur aan om eerst de deelnemers te bevragen en daarna het beleid aan te scherpen of te herformuleren.**
4. **De visitatiecommissie benadrukt het evalueren van in het verleden geformuleerde uitgangspunten. Het bestuur erkent het belang hiervan. Daarom maakt het op 3- of 4-jaars basis evalueren van de gekozen uitgangspunten in de vorm van dekkingsgraadattributie onderdeel uit van de periodieke rapportage. In 2018 wordt het beleid herijkt. Dat gebeurt in de vorm van het Integraal Balans Management-proces. Daarin wordt expliciet aandacht gegeven aan de evaluatie van eerder gehanteerde verwachtingen.**
5. **Volatilitetsrisico: dit advies van de visitatiecommissie is in het Risk Management Year Plan opgenomen.**

6. De visitatiecommissie adviseert de beperkte bezetting bij de uitvoeringsorganisatie t.a.v. vermogensbeheer te bekijken. Het bestuur laat dit aspect onderdeel zijn van de nieuw uit te onderhandelen dienstverleningsovereenkomst per 1 januari 2019.
7. De scheiding tussen pensioenuitvoering en fiduciair management binnen de uitvoeringsorganisatie is door het bestuur aan de orde gesteld in het overleg met de pensioenuitvoerder. Naar de mening van het bestuur heeft dit tot nu toe niet geleid tot concrete knelpunten. Het bestuur voelt zich in haar opinie bevestigd doordat De Nederlandsche Bank dit onderwerp niet heeft geagendeerd in haar Beleggingsonderzoek.
8. De visitatiecommissie adviseert om kritische performance indicatoren (KPI) inzake communicatie te formuleren die meer "smart" zijn. Het bestuur onderkent dit. De belangrijkste KPI's moeten gericht zijn op het handelingsperspectief van deelnemers en de vraag of dat handelingsperspectief goed wordt ondersteund. Dit blijkt lastig te meten. Dat laat onverlet dat het bestuur dit onderwerp tezamen met de pensioenuitvoerder in 2018 nader zal uitwerken.
9. Adviezen over het proces om te komen tot een nieuwe dienstverleningsovereenkomst
Het bestuur onderschrijft het advies dat de visitatiecommissie geeft: een strakke planning en duidelijke doelstellingen. De gesprekken zijn gestart en er wordt gekoerst op afronding van de onderhandelingen voor de zomer van 2018.
10. De visitatiecommissie adviseert om het Integraal Risicomanagementmodel nogmaals te toetsen aan de feitelijke werking, dit mede in het licht van de aanstelling van de externe risico-adviseur en de veranderde rol van de compliance officer.
Het bestuur herkent dit en zal dit meenemen bij het invullen van taken en verantwoordelijkheden in het kader van IORP (met name de audit-functie) en de AVG (functionaris gegevensbescherming).
11. Geadviseerd wordt om de compliance officer bij de periodieke herziening van compliance documenten te betrekken. Het bestuur omarmt dit idee en zal hier in 2018 concreet inhoud aan geven.
12. De visitatiecommissie adviseert een ICT beleid voor SPF en een beleid voor beheersing van ICT risico's. Het bestuur herkent dit en heeft inmiddels hiertoe acties uitgezet.

Het bestuur heeft veel waardering voor het rapport van de visitatiecommissie. Het is gedegen en geeft blijk van een goed inzicht in het reilen en zeilen van het fonds. Het bestuur is ook blij met de positieve balans die de visitatiecommissie opmaakt.

Het jaar 2017 is het laatste waarover de visitatiecommissie haar bevindingen heeft uitgebracht. Met ingang van het nieuwe (boek)jaar is een Raad van Toezicht verantwoordelijk voor intern toezicht. De visitatiecommissie heeft toegezegd haar kennis, ervaringen en bevindingen te delen met de nieuw aangestelde Raad. Graag wil het bestuur de commissie danken voor haar inspanningen en haar positief kritische houding.

Het bestuur

6.2 Verslag van de Verantwoordingsorgaan

Het Verantwoordingsorgaan (VO) heeft op grond van artikel 115a van de Pensioenwet (PW) de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur, het door het bestuur gevoerde beleid en de beleidskeuzes voor de toekomst. In de beoordeling wordt ook betrokken of er van een evenwichtige belangenafweging sprake is.

Dit oordeel wordt, samen met de reactie van het bestuur daarop, bekend gemaakt en in het jaarverslag opgenomen.

Ter voorbereiding op het jaarlijkse oordeel vindt er periodiek overleg plaats met het dagelijks bestuur van SPF en ontvangt het VO alle benodigde informatie.

Bij de oordeelsvorming over het gevoerde beleid in 2017 is onder andere gebruik gemaakt van de actuele fondsdocumenten, waaronder het strategisch beleggingsbeleid 2016-2020, het voorgenomen beleid 2017 vastgelegd in het strategisch jaarplan, de kwartaalrapportages, een overzicht van de in 2017 genomen besluiten, de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN) en het bestuursverslag en de jaarrekening 2017.

Een belangrijke bijdrage aan het oordeel over het functioneren van het bestuur vormt het rapport van het intern toezicht, de Visitatiecommissie (VC). De VC heeft conform de bepalingen (art. 104) van de PW op 19 april 2018 de bevindingen en aanbevelingen toegelicht aan het VO en via zijn rapportage verantwoording afgelegd aan het VO.

Voor het VO stond 2017 in het teken van de strategische agendapunten van het bestuur zoals het vervolg van de strategische studie, het DNB on site beleggingsonderzoek, de instelling van de Raad van Toezicht (RvT), de nieuwe dienstverleningsovereenkomst per 1 januari 2017 en het in kaart brengen van de risico's waar het fonds aan bloot kan staan. Belangrijke aandachtspunten waren, de afhandeling van de bezwaren betreffende de harmonisatie van de pensioenleeftijden, de PPS regeling en de evaluatie van het door het fonds gehanteerde economisch basisscenario. Bij de genomen bestuursbesluiten zijn de belangrijkste documenten besproken en heeft het VO met name de argumentatie en beweegredenen van het bestuur ten aanzien van de evenwichtigheid van de besluiten beoordeeld.

Ten behoeve van de oordeelsvorming heeft het VO in 2017 vijfmaal met het (dagelijks) bestuur vergaderd en zijn er zeven zogenaamde educatiebijeenkomsten voor het VO georganiseerd. Het VO heeft twee keer met het voltallig bestuur vergaderd. Tijdens de jaarvergadering en een aparte bijeenkomst met het voltallige bestuur hebben themasessies plaatsgevonden rondom de wijziging van het intern toezicht door het instellen van een Raad van Toezicht. Er is een werkgroep RvT opgericht, bestaande uit twee bestuursleden en - vanuit de rol die het VO heeft rondom intern toezicht- één VO-lid. Deze werkgroep heeft de invoering van de RvT begeleid.

Conform de statuten en het bepaalde in de Pensioenwet heeft het VO gebruik gemaakt van het adviesrecht ten aanzien van het beloningsbeleid, de instelling en bemensing van de RvT en de herstructurering van de documenten met betrekking tot het communicatiebeleid.

Tijdens de gezamenlijke (jaar)vergadering op 24 mei 2018 is het oordeel aan het bestuur teruggekoppeld en toegelicht.

Namens de deelnemers bedankt het VO het bestuur voor hun grote inzet.

Het VO bedankt het (dagelijks) bestuur voor de prettige en constructieve samenwerking in het afgelopen jaar. Het VO wil in het bijzonder zijn dank uitspreken over de openheid, tijdigheid en pro-activiteit die het (dagelijks) bestuur heeft betracht. Met name de uitgebreide toelichting op de bestuursbesluiten en de beschikbaarstelling van relevante documenten is door het VO positief ontvangen.

Algemeen oordeel over het gevoerde beleid

Het VO is van mening dat er sprake is van goed bestuur en dat er beleid is gevoerd, waarbij getracht is met de belangen van alle deelnemers zoveel als mogelijk rekening te houden. Er is gehandeld in overeenstemming met de statuten en reglementen van het fonds. Het algemeen oordeel van het VO over het gevoerde beleid van het bestuur in 2017 is positief.

Het strategisch beleggingsbeleid is gericht op de langetermijnambitie met als doelstelling een waarde-vast pensioen. De door het bestuur geselecteerde beleggingsstrategie heeft in een periode met nog steeds een laag renteniveau geresulteerd in een rendement van 6,6%, waarbij de beleidsdekkingsgraad met meer dan 10 procentpunt is toegenomen. Hierdoor heeft het bestuur kunnen besluiten tot het toekennen van een kleine indexatie en is de kans op korten vooralsnog buiten beeld.

Het bestuur is deskundig, gemotiveerd en voert zijn missie in lijn met het uitgestippelde beleid uit. In 2017 is er met name aandacht besteed aan de strategie betreffende de toekomst van het fonds, de instelling van de RvT, de Risk en Control Assessment en de dienstverleningsovereenkomst.

Uit de toelichting van het bestuur op de genomen besluiten blijkt dat zorgvuldig wordt gehandeld en nadrukkelijk rekening wordt gehouden met een evenwichtige belangenafweging.

De informatie die het VO ontvangt vanuit het bestuur is ruim voldoende en consistent. De ontvangen uitleg en toelichting van de VC laat zien dat er een gedegen besluitvorming plaatsvindt, waarbij de juiste afwegingen worden gemaakt en aan de hand van voldoende alternatieven en een gedegen risicoafweging alle belangen aan bod komen.

Het VO constateert dat het bestuur in het besluitvormingsproces duidelijk rekening houdt met de mening van het VO.

Zoals blijkt uit de deelnemersonderzoeken wordt de communicatie door de deelnemers positief gewaardeerd.

Het VO heeft geen gebruik gemaakt van zijn recht op overleg met de externe actuaris, de externe accountant en de compliance officer. Wel heeft het VO de bevindingen van deze deskundigen en van de Visitatiecommissie betrokken bij zijn oordeelsvorming.

Goed Pensioenfondsbestuur

Als vervolg op de strategiestudie heeft het bestuur in 2017 in een weloverwogen proces de strategie voor de komende vijf jaar vastgesteld. Hierbij is rekening gehouden met de visie van de sociale partners als ook van het VO. Het VO is uiterst tevreden over de conclusie van de studie, dat SPF voor de komende vijf jaar zelfstandig blijft bestaan en zich verder zal moeten optimaliseren. Vooralsnog blijft het paritaire bestuursmodel gehandhaafd.

Het bestuur bereidt zich tijdig en goed voor op veranderingen. Met de strategiestudie toont het bestuur aan, dat het niet alleen oog heeft voor de huidige pensioenitems en de financiële positie, maar ook voor mogelijke strategische risico's waarmee het fonds in de nabije toekomst geconfronteerd zou kunnen worden.

Het VO constateert dat de invulling van de bestuursfuncties geen sinecure is. Een bestuursfunctie vraagt veel inzet die moeilijk is te combineren met de reguliere baan. De continuïteit van de ondersteuning door de werkgever is een blijvend punt van aandacht. Na het vertrek van Frank Mortier is Jo Mastenbroek als voorzitter benoemd na akkoord van De Nederlandsche Bank. Dit is gebeurd met toestemming van de werkgever, in afwijking van de regel dat de voorzitter een werkgeversvertegenwoordiger is. In de ontstane vacature van bestuurslid is Leon Jacobs benoemd. Naast een externe beleggingsadviseur is een extern riskmanagement adviseur benoemd die beiden het bestuur c.q. commissies ondersteunen en zorgdragen voor de countervailing power binnen het bestuur.

Het VO is tevreden over de goede relatie van het bestuur met DNB, die gezien de huidige omvang van het fonds meer aandacht besteedt aan het functioneren van o.a. de middelgrote pensioenfondsen. Op het onderzoek van DNB naar de strategie van het bestuur en het verandervermogen was het bestuur goed voorbereid.

Het VO constateert dat het bestuur streeft naar een optimaal eigen functioneren en is positief over de acties betreffende integriteit en zelfevaluatie. Het bestuur heeft in een "compliance awareness" themasessie gedrag en dilemma's in specifieke situaties besproken. Ook heeft het bestuur een zelfevaluatie onder externe begeleiding uitgevoerd.

Het VO herkent een goed contact en structurele samenwerking met zowel werkgever als vakorganisaties. Hun input wordt gevraagd bij de belangrijke onderwerpen als de strategiestudie, de instelling van de RvT, de dienstverleningsovereenkomst, de succession planning, de harmonisatie pensioenleeftijden, et cetera.

Beleggingsbeleid

Het VO complimenteert het bestuur met de uitkomst van het on site beleggingsonderzoek door DNB. De conclusie van het onderzoek is dat het bestuur over het algemeen in control is ten aanzien van de beleggingen. Slechts enkele kleine aanbevelingen zijn gedaan die inmiddels nagenoeg zijn afgehandeld. Het bestuur voert een beleggingsbeleid met de focus op de lange termijn, daartoe zijn de "Investment Beliefs" nog eens tegen het licht gehouden op basis van een nieuwe methodiek en vervolgens geherformuleerd. Het Beleggingsplan 2018 is vastgesteld. Hierbij hanteert het bestuur een modelmatige benadering met behulp van Integraal Balans Management en ALM-studies.

Het bestuur heeft in het verslagjaar - mede ook naar aanleiding van opmerkingen door VO en VC - uitgebreid en kritisch het gehanteerde economisch basisscenario geëvalueerd en heeft weloverwogen besloten tot handhaving van dit scenario.

Risicobeleid

Het waarmaken van de ambitie van het fonds gaat samen met risico's. Het bestuur heeft riskmanagement de afgelopen jaren een primaire plek gegeven. De benoeming van een extern adviseur Risk Management is daarvan een positief gevolg. In 2017 is weer een uitgebreide Risk and Control Assessment uitgevoerd. Het VO is goed geïnformeerd over de resultaten en de belangrijke aandachtspunten en acties, die vervolgens in het riskmanagement yearplan worden opgevolgd.

Mede op basis van de vraag van DNB is het IT-risico een belangrijk punt van het bestuur. Dit verdient de komende tijd verdere aandacht en het bestuur heeft de wens uitgesproken zich hier verder in te willen verdiepen. Het VO ondersteunt dit idee en zal zelf ook hier aandacht aan besteden. In de maand- en kwartaalrapportage wordt steeds meer invulling gegeven aan de risicoparameters.

Indexatiebeleid

Voor het bestuur is er niet veel ruimte om buiten de banen van de wetgever te treden. Voor realisatie van de doelstelling is het van belang dat het herstel wordt gerealiseerd. Eind 2017 is de realisatie nagenoeg overeenkomstig het herstelplan. Als dit in de komende jaren wordt gecontinueerd zal een volledige indexatie nog een aantal jaren op zich laten wachten. Het VO is positief over de ontwikkeling in 2017. Hierdoor kan een bescheiden indexatie worden toegekend.

Communicatiebeleid

Middels een goede communicatie streeft het fonds de deelnemers tijdig en correct te informeren. Dankzij de steun van de uitvoeringsorganisatie DPS is de communicatie uitvoerig en van goede kwaliteit. De afgelopen jaren is een uitgebreid scala aan middelen ter beschikking gekomen. De deelnemersbijeenkomsten en voorlichtingssessies worden zeer positief ontvangen en hebben zeker hun doel bereikt. Het blijft echter een uitdaging de jongeren te bereiken en te interesseren voor hun pensioen.

De fondsdocumenten zijn herzien, Het 3-jaars communicatiebeleid en het 2-jaars communicatieplan zijn samengevoegd. Het jaarlijks communicatie actieplan blijft bestaan.

Het VO volgt deze ontwikkelingen met tevredenheid.

Uitbestedingbeleid

Ondanks de langdurige goede relatie met DPS wordt de kwaliteit van de dienstverlening periodiek getoetst en kritisch beoordeeld. Het bestuur heeft besloten de structuur van de dienstverlening overeenkomst (DVO) te wijzigen. In verband hiermee is deze vastgesteld met terugwerkende kracht met een looptijd tot einde 2018. De werkwijze is aan het VO toegelicht en akkoord bevonden. Het VO vindt het belangrijk om een lange termijn overeenkomst te sluiten, waarbij rekening wordt gehouden met mogelijke tussentijdse wijzigingen.

Premiebeleid

In de uitvoeringsovereenkomst met looptijd 2014-2018 is vastgelegd dat SABIC gedurende deze 5-jaars periode ter financiering van de pensioenregeling jaarlijks een bijdrage betaalt van 25,5% van de salarissom. Verder is vastgelegd dat deze bijdrage cumulatief kostendekkend moet zijn. Aan de hand van een jaarlijkse toets vindt een evaluatie plaats die deze "kostendekkendheid" bewaakt.

Over de periode 2014-2016 is de realisatie bekeken en over deze termijn is de premie voldoende. De verwachting van 2017 en 2018 is dat ook in deze jaren de feitelijke premie hoger is dan de gedempte kostendekkende premie.

Werkwijze VO

In 2017 hebben de VO-leden collectief diverse themasessies gevolgd.

De bestuursbesluiten worden in de VO-overleggen doorgenomen en beoordeeld waarbij het VO met name aandacht heeft voor de evenwichtigheid van de besluiten. Daar waar gewenst worden de bestuursbesluiten nader toegelicht in een open contact met het (dagelijks) bestuur met ondersteuning van DPS.

Het instellen van de RVT heeft met deelname van het VO plaatsgevonden.

Op basis van het rooster van aftreden waren de werknemersvertegenwoordigers in het VO per 1 januari 2018 aftredend. Paul Eijsbouts heeft het VO met ingang van 1 januari 2018 verlaten. Gerard Tummers heeft zich herkiesbaar gesteld en Ben Jonker heeft zich gemeld als kandidaat voor een VO-zetel. Aan gezien er zich geen verdere tegenkandidaten hebben gemeld zijn zij zonder verkiezing (her)benoemd.

De VO-leden hebben actief deelgenomen aan de discussies in het belang van alle deelnemers.

Het Verantwoordingsorgaan

Reactie van het bestuur

Het bestuur is verheugd over het positieve oordeel van het Verantwoordingsorgaan over het functioneren van het bestuur in 2017. In het oordeel gaat het Verantwoordingsorgaan in op het brede palet aan vraagstukken dat de bestuurstafel heeft gepasseerd. Alle essentiële vraagstukken worden door het Verantwoordingsorgaan geraakt.

Het bestuur waardeert het zeer dat het Verantwoordingsorgaan steun geeft aan het Strategieplan en met name de keuze van het bestuur om de komende jaren de huidige bestuurlijke constellatie te continueren. De continuïteit van de opzet van de governance is zo belangrijk omdat verschillende dossiers de komende jaren alle bestuurlijke aandacht zullen opeisen.

Het Verantwoordingsorgaan is een belangrijke schakel in de bestuurlijke opzet van SPF. Wettelijk en statutair zijn aan het Verantwoordingsorgaan taken toegekend. Het bestuur hecht eraan het Verantwoordingsorgaan te informeren over alle belangrijke ontwikkelingen waar het Verantwoordingsorgaan over gaat. Openheid en transparantie zijn daarvoor vereisten. Het bestuur waardeert het zeer dat het Verantwoordingsorgaan deze openheid en het tijdig en pro-actief inzicht geven in ontwikkelingen benoemt.

In het oordeel gaat het Verantwoordingsorgaan in op de diverse fundamenteën van het fonds, namelijk het beleid ten aanzien van governance, beleggingen, risico's, indexatie, communicatie, uitbesteding en premie. In het oog springt de zorgvuldigheid waarmee het oordeel wordt opgebouwd. Het is deze zorgvuldigheid die het bestuur helpt om op de verschillende beleidsterreinen te komen tot besluiten die rekening houden met evenwichtige belangenafweging.

Bijzondere waardering oogsten de inspanningen die de leden van het Verantwoordingsorgaan zich getroosten om hun kennis op peil te houden. De vraagstukken waar een pensioenfonds als SPF mee geconfronteerd wordt ontwikkelen zich in een zodanig tempo dat het de nodige inspanningen vergt om die te kunnen volgen. Het Verantwoordingsorgaan is daar zeker in geslaagd.

111

Het bestuur dankt het Verantwoordingsorgaan voor de betrokkenheid bij het fonds en de getoonde zorgvuldigheid en diepgang bij de oordeelsvorming. Het bestuur spreekt het vertrouwen uit dat de gedachtenwisselingen met het Verantwoordingsorgaan in 2018 met eenzelfde intensiteit en diepgang gevoerd zullen worden.

Het bestuur

6.3 Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds SABIC te Sittard is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2017.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaire ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds SABIC, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 12,1 miljoen (0,50% van de aanwezige reserves en de pensioenvoorziening). Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 605.000. te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruikgemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte administratieve basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuariel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het vereist eigen vermogen, maar niet lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132.

Met betrekking tot het toeslagbeleid merk ik op dat op basis van de uitkomsten van de haalbaarheids-toets het fonds op lange termijn weliswaar haar toeslagambitie lijkt te kunnen waarmaken, maar dat op korte termijn de mogelijkheden om toeslagen te kunnen geven waarschijnlijk beperkt zullen zijn.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, maar niet lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds SABIC is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Apeldoorn, 24 mei 2018

W. Eikelboom AAG

verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

6.4 Rapportage compliance officer

Algemeen

Compliance is door de Compliance Officer conform de taakbeschrijving in enge zin vormgegeven. Een enge invulling van compliance betreft het toezien op het naleven van gedragsregels. Deze gedragsregels zijn merendeels door het fonds zelf opgesteld. Daarnaast zijn de gedragsregels ingegeven door de maatschappelijk omgeving, de pensioensector en de toezichthouder. De invulling van de rol van Compliance Officer heeft het fonds belegd bij de afdeling Legal Affairs van SABIC.

De kern van de activiteiten van de Compliance Officer hebben gedurende 2017 betrekking gehad op het controleren en beoordelen of de gedragsregels van het fonds zijn nageleefd.

Incidentmelding

Gedurende 2017 zijn geen incidenten gemeld voortkomend uit gedragstoezicht en integriteit. Tevens zijn geen bijzondere onderzoeken uitgevoerd door de Compliance Officer naar vermeende gedragstypische of door integriteit gedreven incidenten.

Fungeren als meldpunt oneigenlijke beïnvloeding

In 2017 zijn geen meldingen van verbonden personen gedaan bij de Compliance Officer dat zich pogingen tot oneigenlijke beïnvloeding hebben voorgedaan van verbonden personen, waaronder uitdrukkelijk de individuele bestuursleden en het bestuur als collectief vallen.

Er zijn geen meldingen ontvangen van niet passende of niet aanvaardbare uitnodigingen of diensten.

Dienen als ontvanger van de meldingen van nevenfuncties

Geen van de verbonden personen heeft op grond van de gedragscode een potentieel belangenconflict voortkomend uit een nevenfunctie gemeld, waaronder financiële of arbeidsvoorwaardelijke belangen in zakelijke dienstverleners of relaties van het fonds.

Dienen als ontvanger van de jaarverklaringen van naleving van de gedragscode

Jaarlijks dient iedere verbonden persoon een verklaring te ondertekenen dat de geldende bepalingen uit de gedragscode van Stichting Pensioenfonds SABIC zijn nagevolgd. De ondertekende verklaringen van naleving over 2017 zijn door mij in volledigheid ontvangen en geven geen reden tot vragen of opmerkingen.

M.J. Mandemaker
Compliance Officer SPF

6.5 Personalia

Personalia per 31 december 2017

Bestuur

Benoemd op voordracht van werkgever SABIC

De heer drs. G.M.M. Croonen RA RC (plv voorzitter)	26-04-1972	Senior Manager Manufacturing Support Europe
De heer drs. L. Jacobs	29-01-1963	Sustainability Leader Europe
De heer drs. A.J. Smit	26-04-1953	Senior Specialist Global Pension & Risk Management
De heer dr. ir. J.G.M. van Gisbergen	08-07-1964	Senior Manager Global Application Technologies Europe

Benoemd op voordracht van de Ondernemingsraden SABIC

De heer R.A.M. Witjes	20-05-1964	Shiftcoach SABIC Chemische Units
Mevrouw drs. G. Verwoort RA	20-12-1971	Manager Finance & Support USG

Benoemd na verkiezing uit en door de pensioengerechtigden

De heer ing. J.P. Mastenbroek (voorzitter)	20-05-1944
De heer Ir. W. Grin	24-04-1948

Externe bestuursprofessionals

De heer drs. A.A. Nagtegaal AAG	03-02-1950
De heer drs. M.J.E. Roberts	24-02-1966

115

Visitatiecommissie

De heer drs. W.N.C. Beckers (voorzitter)	28-10-1949
De heer drs. H.J.J. Debrauwer	16-09-1952
De heer drs. R.H.M.A. Kleynen AAG	25-11-1962

Verantwoordingsorgaan*

Aangewezen door werkgever SABIC

De heer drs. Th. Van den Elshout	07-01-1970
De heer drs. J.C. van Moorsel RC	14-12-1962

Benoemd na de verkiezing uit en door de werknemers

De heer drs. P. Eijsbouts (voorzitter)	09-12-1957
De heer G.H.A.M. Tummers MTL EMLog	24-09-1960

Gekozen uit en door de pensioengerechtigden

De heer O. Tant	14-12-1944
De heer J.J.C. Coenen (plv voorzitter)	17-08-1945

Adviseurs

Extern Beleggingsadviseur

De heer drs. R.W.J. Heerkens

Extern Riskadviseur

Mevrouw drs. J.A.C. Cox RA, MBA

* Ten tijde van het vaststellen van de jaarrekening is de VO samenstelling gewijzigd.

Certificerend Actuaris

De heer drs. W. Eikelboom AAG
Willis Towers Watson

Accountant

De heer drs. R.E.J. Pluymakers RA
Ernst & Young Accountants LLP

Compliance Officer

De heer mr. M. Mandemaker,
Legal Affairs Europe SABIC

Adresgegevens

Bezoekadres

Het Overloon 1, 6411 TE Heerlen

Telefoon

045 - 5782016 of 045 - 5782240

Internet

www.spf-pensioenen.nl

E-mail

info.PensioenfondsSABIC@dsm.com

7 Afkortingen en begrippen

SPF

7 Afkortingen en begrippen

Afkortingen

AFM	Autoriteit Financiële Markten
AO/IC	Administratieve Organisatie / Internal Control
AVG	Algemene Verordening Gegevensbescherming
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CDC	Collective Defined Contribution
CWO	Collectieve Waarde Overdracht
DNB	De Nederlandsche Bank
DPS	DSM Pension Services
DVO	Dienstverleningsovereenkomst
ECB	Europese Centrale Bank
EMIR	European Market Infrastructure Regulation
FOCUS	Risicomanagement methodologie van DNB
FTK	Financieel Toetsingskader
GIPS®	Global Investment Performance Standards
IBM	Integraal Balansmanagement
IMF	Internationaal Monetair Fonds
ISAE 3402	Verklaring aangaande AO/IC afgegeven door accountant van externe dienstverlener
KPI	Key Performance Indicator
MiFID II	Markets in Financial Instruments Directive
MVB	Maatschappelijk Verantwoord Beleggen
NPR	Nettopensioenregeling
PF	Pensioenfederatie
PPS	Prepensioenspaarregeling
RCA	Risk en Control Assessment
RvT	Raad van Toezicht
SLA	Service level agreement
SPF	Stichting Pensioenfonds SABIC
TV	Technische Voorziening
UFR	Ultimate Forward Rate
VC	Visitatiecommissie
VO	Verantwoordingsorgaan

Begrippen

Basispunt	1 basispunt, afgekort bp, bedraagt 0,01%.
Benchmark	De norm waarmee de gerealiseerde performance wordt vergeleken.
Bruto rendement	Het bruto rendement is het rendement voor aftrek van de beheervergoeding voor zover deze niet is verrekend in de net-asset-values van de beleggingen waarin wordt geparticipeerd. Transactiekosten alsmede de kosten van beheer in de net-asset-values zijn daarmee wel verrekend in het rendement.
CDC	Een Collective Defined Contribution regeling kenmerkt zich door het feit dat de verplichting van de werkgever beperkt is tot het betalen van een overeengekomen vaste bijdrage aan het pensioenfonds.
Commodities	Beleggingen in grondstoffen zoals agrarische producten, mineralen, energie en delfstoffen.
Contante waarde	De huidige waarde van toekomstige ontvangsten en uitgaven. Bij de berekening van de contante waarde wordt rekening gehouden met in de toekomst verwachte (of in het verleden gerealiseerde) disconteringsvoet.
Corporate Governance	Eind 2003 verscheen het rapport van de Commissie Tabaksblad over "Corporate Governance". Hierin werd pensioenfondsen onder meer geadviseerd zich actiever op te stellen bij het nemen van beslissingen tijdens aandeelhoudersvergaderingen van bedrijven waarvan zij aandelen houden.
Creditspread	Verschil tussen de risicovrije rente (staatsleningen) en risicovollere rente voor bedrijfsleningen.
Credit rating	Beoordeling van de kredietwaardigheid van een debiteur. Een Aaa rating is de hoogste waardering waarbij de kans op een faillissement het laagst is, terwijl een C of D rating het laagste is. Een rating van Baa of hoger wordt ook wel 'investment grade' genoemd.
Currency Overlay	Een strategie om op totaal portefeuille niveau wisselkoersrisico af te dekken middels valutatermijncontracten.
Custodian	De bewaarder van de effecten.
Dekkingsgraad	De verhouding tussen de waarde van het vermogen enerzijds en de pensioenverplichtingen anderzijds. Het gaat hier om de dekking van de verplichtingen voor risico van het fonds. De dekkingsgraad is te berekenen door het pensioenfondsvermogen voor risico fonds te delen door de contante waarde van de pensioenverplichtingen voor risico fonds.
Derivaten	Afgeleide instrumenten waaronder bijvoorbeeld futures, opties, forwards en swaps worden verstaan. Dit zijn verplichtingen of rechten gebaseerd op een onderliggende waarde (zoals een index, aandeel of obligatie).

Emerging Markets	Landen die volgens de Wereldbank worden geclassificeerd als ontwikkelingslanden, maar die een duidelijke groeipotentie hebben. Voorbeelden zijn onder meer Brazilië, Rusland, India en China.
Franchise	De franchise is het bedrag dat per jaar of per maand in mindering van het pensioengevend inkomen (salaris) wordt gebracht. De franchise is afgeleid van de AOW-uitkering en is dat gedeelte van het pensioengevend loon waarover geen pensioen wordt opgebouwd.
FX Forwards	Valutatermijncontracten. Valuta contracten waarbij een bedrag in vreemde valuta over een vastgestelde termijn wordt geruild met een bedrag in eigen valuta. Hiermee kan valutarisico worden afgedekt.
Gewezen deelnemer	Slaper, die zijn deelnemerschap heeft beëindigd vóór het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd en pensioenaanspraken heeft bij het fonds.
Mixfonds	Beleggingsfonds dat belegt in een aantal verschillende beleggingscategorieën zoals aandelen, vastgoed en obligaties.
Netto rendement	Het netto rendement betreft het rendement op de basisregeling exclusief PPS kapitalen na verrekening van alle beheerkosten (inclusief de beheerskosten van DPS).
Outperformance	Een rendement dat hoger ligt dan de benchmark. In geval dat het fondsrendement achterblijft, is sprake van underperformance.
Pensioenresultaat	Het pensioenresultaat wordt vastgesteld per scenario als percentage van het quotiënt met in de teller de som van de verwachte uitkeringen ouderdomspensioen (OP) en nabestaandenpensioen (NP) en in de noemer de som van de verwachte uitkeringen OP en NP zonder toepassing van vermindering van pensioenaanspraken en pensioenrechten en met toepassing van de jaarlijkse toeslagverlening ter hoogte van de inflatie.
Renewable energy	Beleggingen in duurzame energie. Hieronder vallen windmolenparken en zonne-energie.
RJ 610	Richtlijn van de Raad voor de Jaarverslaggeving voor pensioenfondsen. De richtlijn heeft als doel om de jaarverslaggeving van pensioenfondsen te uniformeren.
Securities lending	Dit betreft financiële dienstverlening waarbij een instelling aan een andere instelling effecten uitleent. Net als bij een gewone geldlening gaat dit gepaard met rentevergoedingen en rentebetalingen alsmede met onderliggende zekerheden zoals onderpand.
Sociale partners	De werkgever en de vakorganisaties.
Swap (rente swap)	Een renteswap is een ruiltransactie waarbij partijen rentebetalingen gedurende de looptijd, of een deel van de looptijd van de renteswap, tegen elkaar ruilen. In de meeste gevallen wordt een vaste rente uitgeruild tegen een variabele rente.
Toeslag	Verhoging van de pensioenaanspraken in lijn met bijvoorbeeld de prijsinflatie of de algemene loonsverhogingen die de werkgever toe heeft gekend over een bepaald jaar.

Technische voorziening De verplichtingen van het fonds bestaande uit pensioenaanspraken van deelnemers en gewezen deelnemers, alsmede van nagelaten betrekkingen. De technische voorziening wordt berekend als de contante waarde van de door de verzekerden tot de balansdatum verkregen pensioenaanspraken. Daarbij wordt uitgegaan van de op de balansdatum geldende pensioenreglementen.

8 Summary in English

SPF

8 Summary in English

Stichting Pensioenfonds SABIC (SPF) manages the pensions and pre-pensions of the employees, former employees, and their surviving dependents of SABIC Limburg BV, SABIC Capital, SABIC Europe BV and SABIC IP BV and SABIC Global Technologies BV (SABIC).

SPF outsourced all operational activities, such as pension management, asset management, financial administration, and management support to DSM Pension Services BV (DPS). In addition to these operational activities DPS, as a strategic partner of SPF, advises the pension fund board of SPF regarding overall strategy in the areas of pensions, governance, risk management and asset management.

Developments over 2017

Financial Position

The nominal funding level represents the financial position of a pension fund. The nominal funding level is calculated as the total fund assets divided by the pension liabilities. The nominal funding level of the fund increased from a level of 106.8% at year-end 2016 to a level of 114.7% at year-end 2017. The nominal funding level is a point sensitive measurement and shows considerable volatility. For this reason, the fund employs the policy funding level, a 12-month moving average nominal funding level, for strategic decision making as is required by Dutch pension law. The policy funding level increased from a level of 102.0% to 112.9%. Although, the financial position of the fund improved during 2017, the financial position of the fund did not exceed the required funding level. Therefore, the pension fund board revisited and renewed its 10-year recovery plan and submitted it to the Dutch National Bank for approval.

Indexation

The ambition of SPF is to provide all plan participants with an indexed pension on the long term. To this end, it is important that annual allowances are granted to adjust pension entitlements to wage and price increases. In recent years, the pension fund was not able to grant any allowances due to the financial position of the fund mainly caused by the low interest rate environment. Because of this, the ambition of SPF was only realized in part over the previous years. Based on the financial position of the fund, the pension fund board evaluated whether it was prudent to grant allowances to the plan participants. At the board meeting of December 2017, the board had already determined that there would be room for partial indexation based on the financial position of the fund. Based on the policy funding level at year-end 2017 and the update recovery plan, the board decided on February 2nd, 2018 to grant a partial indexation as per January 1st, 2018.

Investment returns

Over 2017 SPF realized a total return of 6.6%. The positive return of SPF was mainly driven by the performance in the return portfolio. The return on the return portfolio was 11.0%, which was largely driven by the strong performance of equities (10.5%), non-listed real estate (8.0%), and infrastructure (10.5%). The return of the matching portfolio was 0.1%. In comparison to the benchmark the matching portfolio achieved an outperformance of 0.3%. The total fund performance contributed to the financial position of the fund and with that the increased funding level.

New pension contract

The new Dutch government was installed in 2017. The government has expressed the intention to drastically change the pension system. In the intended changes participants will most likely remain obligated to build up pension in a collective and share the involved risks. In the proposed new pension system, participants it is expected that participants will be offered a wider available choice and the opportunity that participants can accrue an individual pension capital. All employees, old or young, continue to pay the same amount of pension premium. However, the young employees will receive a higher pension accrual than their older counterparts. The older participants build up less and less pension as they approach the retirement age. The so-called average system that was at the basis of the Dutch pension system seems to become under pressure if these changes are implemented.

Employees and employers were asked via the Social Economic Council to engage in a dialogue regarding the new pension system. The social partners themselves developed the new pension contract within the boundaries of the legal framework as set forth by the Dutch government. The legal framework will be further discussed and in time might become embedded in new pension rules and legislation.

General Data Protection Regulation

As per 25 May 2018, PDN is required to comply with new privacy legislation called General Data Protection Regulation (GDPR). PDN has outsourced the entire pension administration to DPS, meaning that under the GDPR definitions, DPS is the formal processor of the pension fund data. In 2017, a joint project in which the board of PDN as well as DPS were represented, was started to meet the requirements of the GDPR in time.

European Market Infrastructure Regulation (EMIR)

Because of the financial crisis, new European rules have been developed for all financial institutions, including pension funds. This includes rules regarding the use of derivatives focusing on greater transparency to increase the security of financial transactions and the stability of the financial system. The introduction of the legislation (EMIR) has a material impact on Dutch pension funds that employ derivatives. Although parts of the EMIR legislation are in force from August 2012, pension funds can opt for an exemption for the central clearing of derivatives transactions. The exemption has already been extended several times. However, this does not alter the fact that ultimately central clearing will become the market standard. Therefore, a thorough preparation is important for PDN. In 2017, the legislation was embedded into the operational asset management activities of PDN. PDN has achieved full EMIR compliance in 2017 by, among other things, the appointment of clearing members for the central clearing of derivatives transactions.

Institution for Occupational Retirement Provisions II

The European Commission strives to realize a stable and well-functioning internal financial European market. This means, among others, that pension funds should be well funded and that the possibility of offering pensions in the 'second pillar' (capital-covered, labor related) across national borders should be supported. Therefore, the EU designed the current pension funds directive (IORP I), which sets out specific rules for pension funds to accommodate the afore mentioned initiatives. The European Commission recently presented its vision for a revised IORP II. The reason for the revision was mainly to further promote cross-border activities of pension funds, to make pensions more secure by encouraging risk-based supervision and to improve management (governance) and transparency of pension fund assets. IORP II will be translated into national legislation, including the Pension Act. With an implementation period of two years, this means that the new legislation will become effective for Dutch pension funds as of 1 July 2018.

Administrative costs

Costs have a material impact on the pension result of the plan participants. For this reason, the pension fund board takes costs into account when making strategic and operational decisions. A cost analysis is performed every year to benchmark the operational costs of the fund in the field of investment management and pension administration. SPF contracted LCP in 2017 to conduct an independent, in-depth, cost analysis. Based on this cost analysis it was concluded that the investment management costs (35 bp) were lower than the peer group of comparable Dutch pension funds (40 bp). The pension administration costs per plan participant (€285) were lower than the peer group cost level (€385). These numbers are an average of the past three years.

The following table shows the key figures of SPF over the past five years.

Key Figures

	(Ultimo year in € mln, unless stated differently)				
<u>Pensions</u>	<u>2017</u>	<u>2016</u>	<u>2015</u>	<u>2014</u>	<u>2013</u>
Total number of Plan Participants	8.193	8.103	8.065	7.795	2.754
Members (active)	3.064	3.098	3.158	3.232	2.020
Pensioners	1.728	1.621	1.542	1.472	362
Deferred Members	3.401	3.384	3.365	3.091	372
Indexation					
Indexation active members	0,40%	0,0%	0,0%	0,0%	1,50%
Indexation pensioners and deferred members	0,29%	0,0%	0,0%	0,0%	0,90%
Arrears of unpaid supplements (incl. indexation on indexation) active members	19,56%	17,85%	15,99%	12,88%	10,12%
Arrears of unpaid supplements (incl. indexation on indexation) pensioners and deferred members	10,75%	9,60%	9,21%	8,76%	7,95%
Pension					
Contributions*	52,1	51,9	49,6	131,6	30,6
Benefit payments	40,0	38,1	36,9	13,5	13,3
Pension management costs per participant (in €)	283	321	294	312	326
<u>Financial position</u>					
Pension fund assets	2.584,8	2.418,3	2.218,4	2.187,5	760,9
Pension fund liabilities	2.254,0	2.264,4	2.047,2	1.938,1	699,8
Pension fund reserve	330,8	153,9	171,2	249,4	61,1
Coverage ratio	114,7%	106,8%	108,4%	113,3%	109,5%
Policy Coverage ratio	112,9%	102,0%	109,2%	110,6%	
Minimum required coverage ratio	104,3%	104,3%	104,3%	104,4%	104,6%
Required coverage ratio	124,6%	123,6%	123,9%	116,6%	117,5%
Actuarial interest rate	1,5%	1,4%	1,7%	1,9%	2,8%
<u>Investments</u>					
Total investment**	2.585,8	2.415,9	2.219,2	2.089,4	761,2
Matching portfolio	1.010,5	924,6	897,0	378,4	264,7
Inflation portfolio			0,0	104,4	87,0
Return portfolio	1.565,0	1.489,0	1.320,5	440,3	398,9
Other investments	-	-1,1	-	-4,0	-
Cash	10,3	3,4	1,7	14,1	10,6
CVT PF SABIC IP				1.156,2	
Investment performance in % gross***					
Portfolio	6,6%	8,6%	1,1%	17,6%	3,5%
Benchmark	6,3%	8,8%	0,6%	17,6%	4,0%
Investment management costs (in basis points)	36,0	37,0	33,0	34,5	40,5
Trading expenses (in basis points)	8,0	4,0	20,0	9,5	11,5
Investment performance (net) ****	6,4%	8,4%	0,9%	17,3%	3,2%

* The contributions in 2014 are including the one-time employer contribution to the CVT (€ 80 mln).

** In August 2015 the fund changed its portfolio structure.

*** In compliance with GIPS® : The return on assets reduced by trading expenses excluding fees for the asset management of discretionary mandates incurred during the period.

**** The return on assets reduced by all investment management costs and trading expense (including DPS) incurred during the period.